

77.2000 - 0511

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΤΜΗΜΑ Σ.Σ.Ο.Ε.
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αρ. ΕΙ6 433

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ
ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Σπουδαστής:
ΑΒΡΑΑΜ ΠΑΡΑΣΙΔΗΣ

Εισηγητής:
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΓΚΙΚΑΣ

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Αριθ. Εισαγωγής 433

ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙ
1997

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΤΜΗΜΑ Σ.Σ.Ο.Ε.
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ
ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Σπουδαστής:
ΑΒΡΑΑΜ ΠΑΡΑΣΙΔΗΣ

Εισηγητής:
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΓΚΙΚΑΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ
1997

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
----------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.....	3
1.1 Διάρθρωση των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ε.Ε.....	26
1.2 Κατάσταση των ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών στο κατώφλι της ένταξης στην Ε.Ε.	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	30
2.1 Οι δραστηριότητες των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων.....	30
2.2 Κεφαλαιουχική διάρθρωση των Ε.Α.Σ. - Δομικά προβλήματα.....	33
2.3 Συνεταιριστική νομοθεσία.....	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	41
3.1 Α.Τ.Ε. - Ο ρόλος της στην ανάπτυξη και χρηματοδότηση των Α.Σ.Ο.	41
3.2 Η χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα.....	48
3.2.α Πηγές δανεισμού.....	48
3.2.β Δανεισμός Συνεταιρισμένων Πιστούχων.....	49
3.2.γ Απόδοση καλλιεργητικών δανείων σε συνεταιρισμένους πιστούχους.....	51
3.2.δ Καλλιεργητικά δάνεια σε εφόδια.....	52
3.3. Υποβολή και εξέταση αιτημάτων	53
3.4 Διασφάλιση δανείων.....	57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ.....	59
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	62
5.1 Ειδικά μέτρα υπέρ νέων γεωργών.....	66
5.2 Πρόωρη συνταξιοδότηση των αγροτών	67
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	70

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι αγροτικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις αποτελούν εθελοντικές ενώσεις μεταξύ γεωργών και στοχεύουν, στα πλαίσια της οικονομίας της αγοράς, να επιτελούν μια ρυθμιστική λειτουργία προς το συμφέρον των μελών τους. Ουσιαστικά είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις, ανεξάρτητες από τις δημόσιες και κρατικές Αρχές με κυρίαρχο χαρακτηριστικό την ελευθερία των γεωργών συνεταιριστών να γίνουν μέλη ή να αποχωρήσουν.

Ο σκοπός τον οποίο επιτελούν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί διαφέρει από αυτόν των άλλων ιδιωτικών επιχειρήσεων, ως προς το ότι επιδιώκει την μέγιστη απόδοση για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις που αποτελούν τις συνεταιριστικές οργανώσεις και παράλληλα προωθεί τα οικονομικά συμφέροντα των μελών της, τα οποία μέλη είναι υπεύθυνα για τη λειτουργία της επιχείρησης στη βάση δημοκρατικών κανόνων.

Οι κανόνες αυτοί μπορούν να περιγραφούν ως κάτωθι:

1. Ελευθερία για ίδρυση και συμμετοχή σε αγροτικούς συνεταιρισμούς.
2. Απεριόριστη δυνατότητα για είσοδο, παραίτηση και διαγραφή μελών με σκοπό την διασφάλιση των οικονομικών συμφερόντων της ομάδας.
3. Τα μέλη αναλαμβάνουν μια οικονομική δέσμευση (με τη μορφή μεριδίων) σε αναλογία της οικονομικής τους συμμετοχής και στη βάση περιορισμένης ευθύνης.
4. Αμοιβαία βοήθεια μέσω της ένωσης δυνάμεων ώστε να εξυπηρετούνται πολλά ατομικά αλλά ομοειδή οικονομικά συμφέροντα.
5. Βασική αρχή που διέπει τη λειτουργία των συνεταιρισμών είναι η αρχή της αυτοδιαχείρισης που υλοποιείται από το γεγονός ότι τα συνεταιρίσιμα μέλη έχουν ίσα εκλογικά δικαιώματα και τη δυνατότητα να εκλέγουν και να παύουν εκείνους που είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση και τον έλεγχο και οι οποίοι σε τακτές χρονικές περιόδους υποχρεούνται να λογοδοτούν στα μέλη των συνεταιρισμών.
6. Επιβεβαίωση της ορθής τήρησης των λογιστικών βιβλίων από ένα εκλεγμένο εσωτερικό εποπτικό συμβούλιο ή από εξωτερικούς ελεγκτές.
7. Την οικονομική δραστηριότητα των μελών την διέπει ο κανόνας της αποκλειστικότητας δηλαδή υπάρχουν περιοριστικοί κανόνες στη συνεργασία (εφοδιασμός ή αγορές) με τρίτους.
8. Τα ετήσια πλεονάσματα διανέμονται με επιστροφές στα μέλη μετά από απόφασή τους, με βάση τις εμπορικές τους δραστηριότητες και γενικά

δίνεται ένα περιορισμένο ποσό ως τόκος στο καταβληθέν κεφάλαιο. Ένα ορισμένο μέρος του πλεονάσματος παρακρατείται για σκοπούς αυτοχρηματοδότησης, όπου αυτό είναι αναγκαίο.

Από τα περιγραφέντα φαίνεται ότι οι αγροτικοί συνεταιρισμοί αποτελούν την προέκταση των επιχειρήσεων των συνεταιρισμένων μελών στην αγορά. Σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού ο μεμονωμένος παραγωγός είναι εντελώς αδύναμος έναντι των άλλων εταίρων της αγοράς. Με την ύπαρξη των συνεταιρισμών επιτυγχάνεται μια ορισμένη ισορροπία, αποφεύγεται η δημιουργία μονοπωλιακών καταστάσεων στην αγορά και επιτυγχάνεται η διάσωση των οικογενειακών μονάδων που ασκούν αγροτικές δραστηριότητες και που αποτελούν την βάση της αγροτικής παραγωγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Η ιδέα και η εφαρμογή του "συνεταιρίζεσθαι" υπήρξε προϊόν μακροχρόνιων κοινωνικοοικονομικών αλλαγών στις χώρες της Ευρώπης τον περασμένο αιώνα. Η πρωτοβουλία για τη δημιουργία συνεταιρισμών ξεκίνησε από την εργατική τάξη και από τους αγροτικούς πληθυσμούς με στόχο τη δημιουργία ενός ανεκτού επιπέδου διαβίωσης και λειτούργησε πάνω σε ορισμένες σταθερές αξίες, όπως: α) η αρχή της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, β) η ελευθερία του ατόμου, γ) η ατομική και κοινωνική ανάπτυξη, δ) η ανεξαρτησία και η αυτοδιάθεση.

Η κατάργηση του φεουδαρχικού συστήματος με την εμφάνιση των κεφαλαιοκρατικών μεθόδων παραγωγής και εμπορίας αγαθών, και η ανάπτυξη της βιομηχανίας, προκάλεσαν τρομακτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας, στον τρόπο αμοιβής των εργαζομένων και ανέτρεψαν πλήρως τις υφιστάμενες κοινωνικές δομές. Τα καινούργια κοινωνικοοικονομικά δεδομένα επέφεραν την αναγκαιότητα της δημιουργίας των συνεταιριστικών οργανώσεων για την προάσπιση των συμφερόντων της αγροτικής και της εργατικής τάξης.¹ Το φαινόμενο της δημιουργίας τέτοιων συνεταιρισμών εμφανίζεται αρχικά στις χώρες της Ευρώπης, οι οποίες παρουσίασαν ταχύτερη και μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη με αποτέλεσμα οι συνθήκες να είναι ωριμότερες για τη δημιουργία τους.

Στο Βέλγιο, στα τέλη του 19ου αιώνα, κάνει την εμφάνισή του το συνεταιριστικό κίνημα. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν τη μορφή της αδελφότητας των αγροτών. Το 1890 ιδρύθηκε η κεντρική συνεταιριστική οργάνωση Boerenbond Belge, η οποία συνένωσε όλους τους αγροτικούς συνεταιρισμούς. Η κύρια δραστηριότητα των συνεταιρισμών του Βελγίου εκδηλώθηκε στην μεταποίηση και εμπορία οπωροκηπευτικών προϊόντων. Επίσης σημαντική ήταν και η συνεισφορά των συνεταιρισμών στην ανάπτυξη της ανθοκομίας. Στον τραπεζικό τομέα, με ενέργειες της κεντρικής συνεταιριστικής οργάνωσης, δημιουργήθηκαν μια σειρά από λαϊκές Τράπεζες, που ασκούσαν

¹ Αβδελίδης Π., *Ο συνεταιρισμός στις συνθήκες του καπιταλισμού*, σελ. 32.

αποκλειστικά την αγροτική πίστη. Σήμερα οι Τράπεζες αυτές έχουν συνενωθεί σε μία κεντρική Τράπεζα, που έχει το μονοπώλιο της αγροτικής πίστης.²

Διαδεδομένοι είναι οι αγροτικοί προμηθευτικοί συνεταιρισμοί για την προμήθεια γεωργικών εφοδίων και αγροτικών μηχανημάτων. Τα τελευταία χρόνια η αλματώδης ανάπτυξη του αγροτικού συνεταιριστικού κινήματος του Βελγίου προώθησε νέες μορφές και τύπους συνεταιριστικής δραστηριότητας στον τομέα των υπηρεσιών. Εκτός από τις ασφαλιστικές συνεταιριστικές εταιρίες δημιουργήθηκαν και συνεταιριστικά γραφεία για την προσφορά εργατικής δύναμης στον αγροτικό τομέα σε περιόδους αιχμής. Η συγκέντρωση κεφαλαίου με τη μορφή συγχωνεύσεων ή απορροφήσεων των συνεταιριστικών οργανώσεων μεταξύ τους, αλλά και με άλλες ιδιωτικές αγροτοβιομηχανικές επιχειρήσεις λειτούργησε με επιτυχία στο Βέλγιο προωθώντας την καθετοποίηση και τη δημιουργία των Αγροτο-Βιομηχανικών Συγκροτημάτων στο ανώτατο στάδιο. Οι πρωτοβάθμιοι συν/σμοί συνενώνονται κατά περιφέρεια σε πρώτο στάδιο, και σε κεντρικές ενώσεις σε δεύτερο, που καλύπτουν α) τους κλάδους της εμπορίας, αποθήκευσης, επεξεργασίας και συσκευασίας των αγροτικών προϊόντων, β) την Τράπεζα Raiffeisen, η οποία μέσα των 700 πιστωτικών συν/σμών ασκεί την αγροτική πίεση, γ) τις ασφαλιστικές συν/κές επιχειρήσεις και δ) τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών στον αγροτικό πληθυσμό. Όλες οι Ενώσεις των τεσσάρων αυτών οικονομικών δραστηριοτήτων καθοδηγούνται από την Boerenbond Belge. Το 1980 το Βέλγιο υπήρχαν 38 συνεταιριστικά εργοστάσια γαλακτοκομικών προϊόντων με αποτέλεσμα το 75% του κλάδου να ελέγχεται από τους συνεταιρισμούς. Οι γαλακτοκομικοί συνεταιρισμοί συγκεντρώνουν το 70% του γάλακτος και βιομηχανοποιούν το 80% του βουτύρου, το 85% των τυριών, το 75% του γάλακτος σκόνη. Οι φρουτοκηπευτικοί συγκεντρώνουν και διαθέτουν από κοινού το 60% της εθνικής παραγωγής, οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί ασκούν με δική τους ευθύνη την αγροτική πίστη κατά 50%.

Οι προμηθευτικοί παρέχουν το 20% των ζωοτροφών, το 15% των λιπασμάτων και το 10% των σπόρων.

Το 1987 η Boerenbond Belge είχε 1.264 συνεταιρισμούς που αριθμούσαν 397.915 μέλη, προσφέροντας απασχόληση σε 3.680 άτομα (Πίνακας 1).

² Κρουσταλλάκη - Μπερέτου Σ., *Αγροτικοί Συνεταιρισμοί: Θεσμός οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης*, σελ. 89.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Η εξέλιξη του συνεταιριστικού τομέα του Βελγίου κατά το 1970-80

Τομείς δραστηριότητας	Αριθμός συνεταιρισμών			Αριθμός μελών			Αριθμός εργατών			Κύκλος εργασιών % της εθνικής παραγωγής			
	1970	1974	1980	1970	1974	1980	1.1.73	1.1.77	1.1.79	Σύνολο %	1970	1974	0980
Προμηθευτικοί (Α)	1000	750	368	42000	25000	30000	2000	1900	1900	Ζωοτροφές	17	18	20
										Λιπάσματα	13	17	15
										Σπόροι	12	16	16
Σύνολο (Α)	1000	750	368	42000	25000	30000	2000	1900	1900	Δημητριακά	15	12	15
Συνεταιρισμοί πώλησης (Β)													
- Γαλακτοκομικών προϊόντων	60	52	33(1)	55000	50000	30000	1519	725	769	Παράδοση γάλακτος	60	75	70
- Κρέατος										Βούτυρο	75	80	75
- Προμήθειας ζώων	6	6	5(1)	7000	7000	6000	10	18	20	Τυρί	80	85	80
- Αναπαραγωγής ζώων	1	1	1				4	4	4	Γάλα σκόνη	70	80	80
- Φρούτων και λαχανικών	24	19	13(1)	30000	25000	21000	717	702	664	Νωπό γάλα	35	60	50
- Λυκίσκου	2	2	3	150	100	150	6	4	6	Χοιρίδια	10	10	15
										Φρούτα και λαχανικά	60	60	65
										Λυκίσκος	25	25	40
Σύνολο (Β)	93	80	55	87150	87100	57150	2256	1453	1463				
Υπηρεσιών (Γ)													
- Πιστώσεων	800	600	419	85000	110000	170000				Αγροτική Πίστη	50	50	45
- Εγγυήσεων	1	1	1	900	900	467							
- Συνεταιρισμοί για την από κοινού διάθεση υλικών	20	20	15	380		300							
Ενώσεων εμπορίου	230	330	390	4500	6000	10000							
Σύνολο (Γ)	1051	951	825	90780	116900	180767							
Σύνολο Α+Β+Γ	2144	1781	1248	219930	229000	267917	4256	3353	3363				

Πηγή: Les cooperatives agricoles et de la peche dans la ce, Bruxelles, Janvier 1983

Η ανάπτυξη των συνεταιρισμών στην Γαλλία είναι παράλληλη με την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος της χώρας. Το 1867 ιδρύθηκε η Ένωση των Αγροτών της Γαλλίας και υπήρξε ο πρόδρομος για την ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος της χώρας. Αργότερα, οι κλαδικές οικονομικές κρίσεις στον αγροτικό τομέα (κρίση της οινοποιίας το 1904, δημιουργία αγροτοβιομηχανικών συνεταιρισμών στους κλάδους της οινοποιίας, της γαλακτοκομίας, των σιτηρών κλπ.). Σταθμό στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών της Γαλλίας αποτέλεσε η δημιουργία της Αγροτικής Τράπεζας της Γαλλίας, της Credit Agricole Mutuel που συνετέλεσε τα μέγιστα στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα της Γαλλίας.³

Σήμερα η Credit Agricole εξυπηρετεί περίπου το 13% του συνόλου της γεωργικής πίστης στην οικονομία της Γαλλίας και συλλέγει περίπου το 17% της ρευστής και μακροπρόθεσμης αποταμίευσης. Το 1980 στη Γαλλία λειτουργούσαν 4.120 συν/σμοί με 106.700 μέλη. Ο κύκλος εργασιών της έφθανε τα 140 εκατομ. γαλλικά φράγκα και έλεγχαν το 58% της παραγωγής γαλακτοκομικών προϊόντων, το 50% των σιτηρών και το 60% των φρουτολαχανικών.

Το 1987 το μερίδιό τους στα γαλακτοκομικά προϊόντα έφθασε το 60% της εθνικής παραγωγής, το 70% της παραγωγής σιτηρών, το 33% της παραγωγής κρέατος, το 60% του κρασιού και το 35% των φρουτολαχανικών.

Το 1980 υπήρχαν 7.250 συν/σμοί υπηρεσιών που ο κύκλος εργασιών τους το 1980 έφθασε τα 840 εκατομ. γαλλικά φράγκα.

Η μεγάλη εξαγωγική δραστηριότητα των συν/σμών και η προσφορά τους στην εθνική οικονομία με την εισροή συναλλάγματος τους παρέχει τη δυνατότητα να έχουν ευνοϊκή μεταχείριση από το κράτος αλλά και προτεραιότητα συμμετοχής σε εθνικά αναπτυξιακά προγράμματα.

Επίσης υπήρχαν περίπου 100 συνεταιριστικά συνδικάτα που ειδικεύονταν σε αποξηραντικά έργα και 91 συνεταιριστικές οργανώσεις τεχνητής γονιμοποίησης. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί μαζί με τους συνεταιρισμούς υπηρεσιών απασχολούν πλήρων 130.000 άτομα, που είναι από τα πιο ειδικευμένα στελέχη σε θέματα τεχνικής και εμπορικής διαχείρισης στις διεθνείς αγορές (Πίνακας 2).

³ Κρουσταλλάκη-Μπερέτου Σ., ό.π., σελ. 92.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Η ανάπτυξη του συνεταιριστικού τομέα της Γαλλίας κατά το 1978-80

Τομείς δραστηριότητας	Αριθμός συν/σμών		Απασχολούμενοι		Κύκλος εργασιών σε εκατ. FF (% στο συνολικό Κ.Γ.)				Μερίδιο των συνεταιίρων στο σύνολο των εξαγωγών %	
	1978	1980	1978	1980	1978	%	1980	%	1978	1980
Γάλα και γαλακτοκομικά	760	800	34.500	34.300	28	25	36	26	45	58
Δημητριακά και έλαια	400	400	16.700	16.800	25	23	33	23	50	50
Κτηνοτροφικά και κρέας	260	250	11.700	13.900	17	16	24	17	30	36
Προμήθεια τροφίμων	590	560	13.000	13.900	15	13	21	15		
Κρασί και οινοπνευματώδη	1.500	1.500	8.000	8.200	8	7	10	7	20	15
Φρούτα και λαχανικά	420	410	11.600	10.500	6	6	7	5	60	60 Φρούτα 20 Λαχανικ. 59 Κονσέρβες
Ζωοτροφές	130	130	7.000	4.300	7	6	5	4	20	
Διάφορα	80	70	4.500	4.800	4	4	4	3	50	
Σύνολο	4.140	4.120	107.000	106.700	110	100	140	100		

Πηγή: Les cooperatives agricoles et de la peche dans la ce, Bruxelles, Janvier 1983

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
Η εξέλιξη του συνεταιριστικού τομέα της Δανίας κατά το 1977-80

Τομείς δραστηριότητας	Αριθμός συνεταιρισμών			Κύκλος εργασιών (σε εκ. DKr)			Αριθμός μελών (σύνολο αγροτών)		Αριθμός υπαλλήλων		%μεριδίου της αγοράς 1980
	Σε εθνικό επίπεδο 1980	Σε περιφ/κό επίπεδο 1980	Σε τοπικό επίπεδο 1980	Σε εθνικό επίπεδο 1980	Σε περιφ/κό επίπεδο 1980	Σε τοπικό επίπεδο 1980	1977	1987	1977	1989	
Γαλακτοκομικά	1	1	151	3.528	662	5.210	45.000 (55.000)	41.000 (51.600)	7.000	7.000	87
Πωλήσεις βουτύρου	1	-	-	1.949	-	-	-	-	90	142	92
Πωλήσεις τυριών	1	-	-	2.067	-	-	-	-	720	403	79
Εργοστάσια μπέικον	1	18	-	-	13.700	-	67.000 (73.000)	63.000 (169.000)	13.790	15.040	90
Προμηθευτικοί συνεταιρισμοί	1	1	353	2.379	468	3.186	70.000 (122.000)	70.000 (120.000)	2.750	2.865	45
Προμηθ. συν/σμοί χονδρικής πώλησης	1	1	-	2.110	299	-	350 (-)	350	-	-	-
Προμηθ. συν/σμοί γεωργ. μηχανημάτων	1	-	-	370	-	-	2	2	640	708	15
Προμηθ. συν/σμοί πετρελαίου	1	-	-	1.300	-	-	-	-	0295	260	10
Συν/σμοί εμπορίας κρέατος	1	-	29	-	-	900	31.000 (170.000)	28.900 (65.000)	100	90	55
Συν/σμοί εμπορίας αυγών	1	-	-	260	-	-	500 (31.000)	400 (31.000)	270	270	65
Πτηνοτροφικοί συν/σμοί	1	-	-	363	-	-	350 (3.200)	350 (3.200)	940	860	-
Συν/σμοί σπόρων	1	-	-	277	-	-	4.135 (-)	2.825 (-)	175	200	50
Συν/σμοί φρούτων και λαχανικών	1	-	20	-	-	1.220	1.100 (-)	1.100 (-)	750	750	-
Συνεταιρισμοί ψαριών	1	-	22	-	-	795	-	-	500	617	15
Συνεταιρισμοί γουνοποιών	-	-	6	-	-	871	-	-	-	-	-
Συνεταιρισμοί ασφαλειών	4	-	-	2.519	-	-	-	-	1.740	1.700	-
Συνετ. Τράπεζα	1	-	60	15.000	-	1.365	120.000 (-)	120.000 (-)	2.910	3.010	-
Σύνολο	19	21	641	32.072	15.129	13.547	-	-	-	-	-
Γενικό Σύνολο 1980	681			60.748							

Στη Δανία, οι συνεταιρισμοί από την αρχή της δραστηριότητάς τους είχαν παραγωγικό χαρακτήρα και ήταν κυρίως γαλακτοκομικοί, συνεταιρισμοί εργοστασίων παραγωγής μπέικον κλπ. Εκτός από τους παραγωγικούς, αναπτύχθηκαν και προμηθευτικοί συνεταιρισμοί, όπως προμήθειας λιπασμάτων, ζωοτροφών, σπόρων αλλά και άλλοι, εμπορικού και εξαγωγικού χαρακτήρα. Οι εμπορικοί αναπτύχθηκαν στον τομέα της εμπορίας βοείου κρέατος και στη συγκέντρωση της παραγωγής αυγών. Η επιτυχής δραστηριότητα των συνεταιρισμών της Δανίας έγκειται και στο γεγονός ότι με τη διαδικασία των συγχωνεύσεων απέκτησαν οικονομική δύναμη και επέτυχαν μεγάλα παραγωγικά πλεονεκτήματα.⁴

Οι συνεταιρισμοί της Δανίας εκπροσωπούνται σε εθνικό επίπεδο από την Danske Andelsselskaber στην οποία συμμετέχουν 325 συνεταιριστικές οργανώσεις.

Το 1986 η εικόνα που παρουσίαζε η Συνομοσπονδία των συν/σμών της Δανίας φαίνεται στον Πίνακα 3. Από τον πίνακα αυτό είναι εμφανής η μεγάλη συγκέντρωση μελών και κεφαλαίου ανά συνεταιριστική μονάδα αγροτικής παραγωγής. Η μεγάλη αυτή συσσώρευση συμβάλλει στη μείωση του κόστους παραγωγής ανά μονάδα αγροτικού προϊόντος, που βοηθά στο να είναι τα προϊόντα αυτά ανταγωνιστικά στις διεθνείς αγορές και να εμφανίζονται οι συν/κές οργανώσεις με ενιαία πολιτική στα ζητήματα των τιμών. Το 1980 οι συν/σμοί της Δανίας έλεγχαν το 87% της αγοράς γαλακτοκομικών προϊόντων, το 92% των πωλήσεων βουτύρου, το 79% των τυριών και το 90% του μπέικον.

Η συνολική αυτή πολιτική ανάπτυξης των συν/σμών εκφράζεται στο μεγάλο κύκλο εργασιών των συν/σμών της Δανίας αλλά και στην απασχόληση και στην εξαγωγική δραστηριότητα της χώρας.

Η μεγάλη αγροτική κρίση στα τέλη του 19ου αιώνα ήταν η κυριότερη αιτία για την εμφάνιση των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ευρώπη. Η αρχική μορφή των συνεταιρισμών στην Ιταλία είχε χαρακτήρα καλλιεργητικό και συγκεκριμένα με συλλογικές μισθώσεις γης οι συνεταιρισμοί καλλιεργούσαν μεγάλες εκτάσεις με καλύτερα παραγωγικά αποτελέσματα. Η εκμίσθωση της γης ήταν η βασική αιτία της εμφάνισης του προβλήματος που συνίσταται στο εάν η γη έπρεπε να χωρίζεται σε αγροτεμάχια και να παραχωρείται στους αγρότες για ατομική καλλιέργεια ή αν θα έπρεπε η γη να καλλιεργείται συλλογικά και με τον τρόπο αυτό να αποφεύγεται ο πολυτεμαχισμός της. Το πρόβλημα αυτό οδήγησε

⁴ Κρουσταλλάκη-Μπερέτου Σ., ό.π., σελ. 93.

στη διάσταση του αγροτικού συνεταιριστικού κινήματος της Ιταλίας που συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.⁵

Ανεξάρτητα από τη διάσταση του συν/κού κινήματος στην Ιταλία, η ανάπτυξη του ήταν ανοδική και δεν επηρεάστηκε αρνητικά. Οι συνεταιρισμοί κατέχουν σημαντική θέση στην οικονομία, απασχολούν σημαντικό τμήμα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και δραστηριοποιούνται όλοι παρά τον έλεγχο που τους ασκείται από τις πολιτικές δυνάμεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Η συμμετοχή των αγροτικών συν/σμών της Ιταλίας στη συνολική παραγωγή αγροτικών προϊόντων.

Είδος προϊόντος	% της συνολικής παραγωγής της χώρας
Κρασί	41
Δημητριακά	5,4
Ζωοτροφές	15
Καλαμπόκι	17
Ρύζι	4-5
Λαχανικά	8,6
Λάδι	12
Κτηνοτροφικά προϊόντα	
Απ' αυτά:	
Βοδινό κρέας	6
Χοιρινό κρέας	11
Γάλα	30
Απ' αυτό:	
Αγελαδινό γάλα	38
Νωπό γάλα για κατανάλωση	12-15
Γάλα για μεταποίηση	39
Βούτυρο	57
Τυρί	39

Πηγή: Αγροτικά Νέα της ΕΟΚ, ΠΑΣΕΓΕΣ, Αριθ. Τ. 37, 1986.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Πώληση γεωργικών προϊόντων μέσω των γεωργικών συν/σμών στην Ιταλία κατά το 1974-1984 (%)

Προϊόντα	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981 ¹	1982 ¹	1983 ¹	1984 ¹
Χοίρειο κρέας	3	-	3	3	3	3	-	-	-	-	
Βόειο κρέας	5	-	5	5	5	5	-	-	-	-	
Κρέας πουλερικών	10	-	10	10	10	10	-	-	-	-	
Αυγά	5	-	5	5	5	5	-	-	-	-	
Γάλα	35	-	35	35	35	35	-	-	-	-	
Ζαχαρότευτλα	10	-	15	15	15	15	-	-	-	-	
Σιτηρά	15	-	10	15	15	15	-	-	-	-	
Όλα τα φρούτα	46	-	50	50	50	50	-	-	-	-	
Όλα τα λαχανικά	5	-	5	5	5	5	-	-	-	-	

ΠΗΓΗ: The agricultural situation in community, Report 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985

¹ Δεν υπάρχουν στοιχεία

⁵ Κρουσταλλάκη-Μπερέτου Σ., ό.π., σελ. 99.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
Οι συνεταιριστικές εταιρείες στην Ιταλία

Κατηγορίες εταιρειών	1971	1978	1.1.1981
- Ομαδικών καλλιεργειών	2.135	3.092	3.457
- Δασοπονίας	74	205	237
- Γαλακτοκομικών προϊόντων	2.654	3.250	3.240
- Οινοποίησης	779	1.097	1.142
- Οινοπνεύματος	29	13	15
- Ελαιουργεία, Πυρηνελαιουργεία	387	581	625
- Κονσερβοποίησης τροφίμων	6	23	32
- Συλλογής, συντήρησης φρούτων & λαχανικών	800	1.352	1.651
- Αλευρόμυλοι & ριζόμυλοι	41	61	64
- Κτηνοτροφίας	500	1.825	2.071
- Σηροτροφίας	45	39	31
- Καπνού	54	134	145
- Διαχείρισης σιλό & σπόρων	10	16	16
- Πώλησης αγροτικών προϊόντων	179	279	315
- Αγροτικών μηχανών	774	850	832
- Αγοράς & πώλησης αγροτικών ειδών	532	720	781
- Παρασιτοκτόνων	566	919	1.085
- Κουνελοτροφεία & ορνιθοτροφεία	77	145	177
- Αποθήκευσης, επεξεργασίας, πώλησης των αγρ. Προϊόντων των δικαιούχων της αγροτικής μεταρρύθμισης	1.219	2.427	3.026
- Συλλογικών υπηρεσιών στα πλαίσια της αγροτικής μεταρρύθμισης	9		
- Βαμβακοκαλλιέργειας και επεξεργασίας	271	378	384
Σύνολο	11.141	147.406	14.376

Πηγή: Les cooperatives agricoles et de la peche dans la CE, Bruxelles, Janvier 1983, p. 104.

Από τα παραπάνω στοιχεία φαίνεται ότι στον κλάδο της οινοποιίας και στην κτηνοτροφία έχουν αναπτυχθεί ιδιαίτερα οι αγροτικοί συν/σμοί της Ιταλίας.

Τα τέσσερα επιμέρους συνεταιριστικά κινήματα που προήλθαν από την πολυδιάσπαση του συνεταιριστικού κινήματος της Ιταλίας διαφέρουν α) ως προς τον σκοπό και τους στόχους που θέτουν και διεκδικούν μέσα στο συν/κό κίνημα της χώρας, β) ως προς την επιλογή των οικονομικών δραστηριοτήτων τους και γ) ως προς την οργανωτική δομή που τα διακρίνει.

Η συνοπτική τους εικόνα είναι η εξής:

1. **Ιταλική ομοσπονδία αγροτικών συνεταιρισμών (Federconsorzi).** Η ομοσπονδία αγροτικών συν/σμών, η Federconsorzi, ιδρύθηκε το 1892 ως Ανώνυμη Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης, από τοπικά αγροτικά σωματεία που είχαν ιδρυθεί το 1866. Στην Federconsorzi το 1980 ήταν οργανωμένοι 3.411 συν/σμοί με 400.000 μέλη, με 3.600 κέντρα διανομής αγροτικών εισροών, περίπου 1.700 αποθήκες και σιλό, 500 μηχανουργικά εργαστήρια, 1.700 καταστήματα τροφίμων, 1.580 πρατήρια υγρών καυσίμων, 650 βιομηχανικές

μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, 12 εργαστήρια λιπασμάτων και 2 εργοστάσια παρασκευής φυτοφαρμάκων.

Η ομοσπονδία αυτή έχει μετατραπεί σε αγροτοβιομηχανικό σύμπλεγμα, παράλληλα δε έχει επεκταθεί και στον τομέα των υπηρεσιών κυρίως στον κλάδο της αγροτικής ασφάλισης, αλλά συμμετέχει και σε διάφορες πιστωτικές εταιρείες, ενώ κατέχει τον έλεγχο 70 εταιρειών.

2. Συμβούλιο αγροτικού συντονισμού των Ιταλικών συνεταιριστικών συνομοσπονδιών (Confcooperative)

Η συνομοσπονδία αυτή ιδρύθηκε το 1919 και το 1920 η μαζικότητά της ήταν ιδιαίτερα μεγάλη καθώς αριθμούσε 7.950 συνεταιρισμούς. Την επιτυχία της στη μαζικοποίηση των συνεταιρισμένων μελών οφείλει σε μεγάλο βαθμό στην οργανωτική της δομή αλλά και στην επιλογή των οικονομικών τομέων δραστηριοποίησής της.

Το 1980 η Confcooperative αριθμούσε 5.459 συνεταιρισμούς. Οι συνεταιρισμοί αυτοί δεν είναι πρωτοβάθμιοι αλλά δευτεροβάθμιοι και μπορούν, γιατί έχουν την οικονομική δυνατότητα, να αναπτύξουν εμπορικές δραστηριότητες. η Confcooperative όπως και τα άλλα συνεταιριστικά τμήματα της Ιταλίας, δεν είναι αμιγώς συνεταιριστική οργάνωση. Μέσα σ' αυτή την οργάνωση περιλαμβάνεται το αγροτικό τμήμα που είναι η Giunta di Coordinamento Agricola, η οποία έχει ετήσιο κύκλο εργασιών 3.200 εκατομ. λιρέτες. Το 46,9% αυτού προέρχεται από δραστηριότητες στην επεξεργασία γάλακτος, το 26,6% από τα οπωροκηπευτικά, το 25% από σταφύλια και κρασιά και το 1,5% από το ελαιόλαδο.

3. Η εθνική ένωση συνεταιρισμών της εθνικής συνομοσπονδίας συνεταιρισμών (ANCA/LEGA)

Η LEGA ιδρύθηκε το 1893, με οργανωτική δομή περίπλοκη όπως και ολόκληρου του συνεταιριστικού τομέα της Ιταλίας. Η LEGA έχει δημιουργήσει συνεταιριστικές κλαδικές ενώσεις στους διάφορους τομείς δραστηριότητας και έχει ενεργοποιηθεί στους τομείς της γεωργίας, αλιείας, λιανικού εμπορίου, παραγωγής και απασχόλησης, κατανάλωσης, οικονομικών κατασκευών, υπηρεσιών, επιμόρφωσης κλπ.

Το 1957 ιδρύθηκε το αγροτικό κίνημα της LEGA, η ANCA. Σύμφωνα με στοιχεία του 1979 η ANCA έχει στη δύναμή της 2.824 συνεταιρισμούς με 413.000 μέλη. Ο συνολικός της κύκλος εργασιών έφθασε το ίδιο έτος στο ύψος των 1.568 εκατομ. λιρετών, που αντιπροσωπεύει το 25% του συνολικού κύκλου

εργασιών της LEGA. Επίσης απασχολεί 20.000 υπαλλήλους και από απόψεως μαζικότητας βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με την Federconsorzi.

4. Η γενική ιταλική ένωση των αγροτικών συνεταιρισμών της γενικής ένωσης ιταλικών συνεταιρισμών (AGIGA/AGGI)

Η γενική Ιταλική ένωση των Αγροτικών Συνεταιρισμών (AGGI) ιδρύθηκε το 1952, ενώ το αγροτικό της τμήμα, η AGIGA, ιδρύθηκε το 1981. Στις βασικές αρχές της AGGI περιλαμβάνονται: η ανεξαρτησία και αυτοδυναμία του συνεταιριστικού κινήματος της χώρας. Η εκπροσώπηση και η προστασία των οικονομικών συμφερόντων των συνεταιρισμών-μελών. Η υποστήριξη των συμφερόντων των συνεταιρισμών στα όργανα της ΕΟΚ και της χώρας. Ανάπτυξη της συνεργασίας με άλλες συναφείς οργανώσεις. Επιλογή τομέων για επέκταση των εργασιών τους, επιστημονική υποστήριξη των συνεταιρισμών για έρευνα και εισαγωγή νέων μεθόδων παραγωγής στο συνεταιριστικό τομέα. Το 1981 αριθμούσε 1.008 συνεταιρισμούς με εξειδίκευση κατά κύριο λόγο στον αγροτικό τομέα.

Στην αγροτική οικονομία της Ολλανδίας οι σχέσεις παραγωγής εμφάνισαν, σχετικά νωρίς, φαινόμενα συσσώρευσης κεφαλαίου και συνέπεσαν χρονικά με την πρωταρχική συσσώρευση κεφαλαίου στους βιομηχανικούς τομείς των αναπτυσσόμενων χωρών της Ευρώπης περί τον 16ο-17ο αιώνα. Η ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος στην Ολλανδία ξεκίνησε το 1870. Το 1877 ιδρύθηκε ο πρώτος προμηθευτικός αγροτικός συνεταιρισμός, αργότερα ακολούθησαν οι συνεταιριστικές τράπεζες αγροτικής πίστης και η ίδρυση της δημοπρατικής αγοράς που εξελίχθηκε σε περιφερειακή αγορά. Στην αλματώδη ανάπτυξη της Ολλανδίας σημαντικό ρόλο έπαιξε η θέσπιση του πρώτου συνεταιριστικού νόμου που ίσχυσε το 1871 καθώς και η ουδέτερη στάση που επέδειξαν οι κυβερνήσεις της χώρας στην εμφάνιση και ανάπτυξη των συνεταιρισμών.⁶

Σήμερα οι συν/σμοί λειτουργούν με τη μορφή συνεταιριστικών ανωνύμων εταιρειών και εταιρειών περιορισμένης ευθύνης. Το ανώτατο όριο της αγροτικής συνεταιριστικής οργάνωσης είναι η Γενική Συνέλευση από την οποία εκλέγεται το Διοικητικό Συμβούλιο που είναι υποχρεωμένο να υλοποιεί τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και να παρακολουθεί την οικονομική δραστηριότητα της συνεταιριστικής επιχείρησης. Η φορολογική πολιτική του κράτους προς το συν/κό τομέα είναι αντίστοιχη με των άλλων τομέων της εθνικής οικονομίας,

⁶ Κρουσταλλάκη-Μπερέτου Σ., ό.π., σελ. 115.

υπό την έννοια ότι οι συνεταιρισμοί συντάσσουν και δημοσιεύουν κάθε χρόνο τους ισολογισμούς τους.

Η οργάνωση της περιφερειακής ανάπτυξης του συν/κού τομέα της Ολλανδίας υπήρξε παράδειγμα για το συν/κό κίνημα σε παγκόσμια κλίμακα. Η επιλογή των συν/σμών της Ολλανδίας να αναπτύξουν περιφερειακά τις δραστηριότητές τους, αλλά ταυτόχρονα οι ίδιες αυτές περιφερειακές και τοπικές οργανώσεις να συμμετέχουν σε Κεντρικές Ενώσεις, έδωσε θετικά αποτελέσματα σε ολόκληρη την αγροτική οικονομία. Οι εξαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων, πατάτας και υποπροϊόντων της γίνονται κυρίως από συνεταιριστικούς φορείς. Η συνεισφορά των συν/σμών στην απασχόληση εργατικού δυναμικού είναι αρκετά σημαντική αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι αγροτικοί συν/σμοί διαθέτουν μεγάλα εργοστάσια μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Οι αγρότες της Ολλανδίας αντιπροσωπεύονται από τη Συνομοσπονδία Nationale Cooperatieve Raad Voor Land-EN Tuinbouw (NCR). Σ' αυτή εκπροσωπούνται 3 κεντρικές ενώσεις αγροτών, 3 προμηθευτικές, 10 κεντρικές εμπορίας και διανομής, 3 κεντρικές οργανώσεις συν/σμών, 1 κεντρική πιστωτική και 8 κεντρικές υπηρεσιών (Πίνακες 7, 8).

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Πώληση γεωργικών προϊόντων μέσω των γεωργικών συνεταιρισμών
στην Ολλανδία κατά το 1974-1984 (%)

Προϊόντα	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Χοίρειο κρέας	27	-	28	26	27	27	27	26	25	25	26
Βόειο κρέας	26	-	18	18	18	18	14	14	14	14	15
Κρέας πουλερικών	10	-	35	32	10	10	10	24	23	23	27
Αυγά	25	-	19	20	21	21	20	17	17	17	19
Γάλα	90	-	87	87	87	87	90	90	90	90	87
Ζαχαρότευτλα	63	-	61	61	60	60	63	62	62	62	63
Σιτηρά	70	-	60	60	60	60	60	60	55-60	55-60	55-60
Όλα τα φρούτα	95	-	0-5	0-5	0-5	0-5	0-5	0-5	82	82	78
Όλα τα λαχανικά	100	-	0-5	0-5	0-5	0-5	0-5	0-5	84	84	80

ΠΗΓΗ: The agricultural situation in community, Report 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985

Πίνακας 8
Ο συνεταιριστικός αγροτικός τομέας της Ολλανδίας κατά το 1979 και 1981

Τομείς δραστηριότητας	Αριθμός συνεταιρισμών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο				Αριθμός μελών	
	1979/80	1.1.79	1.1.80	1.1.81	1979	1980
Έτος						
Αγροτικής πίστης	1	1.000 (3.102 μον.)	988 (3.094 μον.)	978 (3.087 μον.)	950.000 (Μέλη μη αγρότες)	900.000
Αγοράς	3	±268	246	39	100.500	100.000
Μεταποίησης		43	42		57.000	51.000
Προϊόντα γάλακτος Γαλακτοκομικά		(129 εργοσ.)	(114 εργοσ.)	(110 εργοσ.)		
Ζώα & κρέας	2	2	2 (6 σφαγεία)	2	24.000	23.000
Ζάχαρη	1	1 (6 μονάδ.)	1 (6 μονάδ.)	1 (6 μονάδ.)	9.700	9.600
Βιομηχανοπ. πατάτα	1	1	1	1	6.200	6.000
Βολβοί	-	1	1	2	;	;
Προμηθευτικοί						
Αυγών	-	4	4	4	775	760
Φρούτα & Λαχανικά	-	57	52	49	28.800	28.000
Ανθοκομικά	-	14	14	14	10.000	10.000
Μαλλί	1	1	1	1	22.400	22.400
Σπόροι	-	9	8	8	;	;
Υπηρεσιών						
Μανιτάρια	1	1	1	1	780	760
Εργασίες με εργολαβία	-	100	97	91		
Χειροτεχνία	-				53.000	51.000
Εκτροφή αγελάδων	-	49	48	48		
Εκτροφή χοίρων	-	6	6	6		
Λογιστικής ενημέρωσης	-	16	16	16		
Αφυδάτωσης προϊόντων	-	9	9	9		
Υπηρεσίες αντικατάστασης	-	126	122	122		
Σύνολο	10	±1.708	1.658	1.392	1.305.155	1.247.020

(Συνέχεια Πίνακα 8)

Αριθμός εργατών		Κύκλος εργασιών σε εκατ. φιορίνια		Μερίδια των συνεταιρισμών στην εθνική αγορά (%)			Κριτήρια
1979	1980	1979	1980	1978	1979	1980	
25.000	27.000	;	;	±42 ±90	±42 ±90	±42 ±90	Κεφάλαια κατατεθειμένο σε Ταμειντήρια
12.000	12.000	6.500	7.000	53 ±60	53 ±60	54 ±60	Κύκλος εργασιών τροφίμων Κύκλος εργασιών λιπασμάτων
19.500	19.000	9.500	10.000	87 94 92 86 76 79	87,5 93 93 85 78 83	88 93 94 86 78 80	Επεξεργασία γάλακτος Βούτυρο Τυρί Γάλα σκόνη Τυποποιημένο γάλα Φρέσκο γάλα
4.000	4.000	2.250	2.400	±26	±26	±27 13,6	Σφαγεία
1.900	1.900	743	733	60	62,5	62,5	Τεύτλα για ζάχαρη
3.100	3.000	714	726	100	100	100	Μεταποίηση
;	;	;	;	26	26	±40	Κατανάλωση
190	180	150	220	21	21	20	Λογαριασμοί κίνησης αγών
2.000	2.000	2.000	2.300	±84 ±82	±84 ±82	±84 ±82	Εμπορεύσιμα λαχανικά Εμπορεύσιμα φρούτα
1.750	1.750	1.800	2.100	±90 ±60	±90 ±60	±90 ±60	Εμπορεύσιμα ανθοκομικά προϊόντα
85	80	9	10	±65	65-70	±75	Συγκέντρωση μαλλιού
;	;	275	300	±27 ±56	±27 ±56	±27 ±56	Εμπορική κατανάλωση
115	130	28	40	80	80	80	
				;	;	;	Εργασίες με εργολαβία
781	811	;	;	69 19 ±39	71 ; ±40	72 ±25 ±41	Κτηνοτρόφοι Συνολικός αριθμός αγελάδων
				52	54	56	Μονάδα σε πλήρη απασχόληση
				37	39	43,5	Ποσότητα αφυδατωμ. προϊόντος
71.391	72.840	23.969	25.829				

Πηγή: Les cooperatives agricoles et de la peche dans le CE, Bruxelles, Janvier 1982, pag. 119.

Τον 18ο αιώνα η Γερμανία, αποτελούσε την αγροτική περιφέρεια της Ευρώπης, με το 70% του ενεργού πληθυσμού της να ασχολείται με την αγροτική οικονομία. Η κατάργηση του συστήματος της δουλοπαροικίας το 1806, δεν συνοδεύτηκε με το μοίρασμα της γης στους ακτήμονες αγρότες και έτσι οι πρώην φεουδάρχες κατάφεραν, συσσωρεύοντας τη γη, να επιτύχουν ορθολογική οργάνωση της παραγωγής πάνω σε καπιταλιστικές βάσεις. Η μεγάλη αγροτική κρίση του 1875 βρίσκει το σύνολο σχεδόν της γης και της αγροτικής παραγωγής αντίστοιχα στα χέρα ενός μικρού τμήματος του αγροτικού πληθυσμού. Συγκεκριμένα, από τα 5,7 εκατομμύρια αγροτικά νοικοκυριά, τα 3,4

εκατομμύρια κατείχαν το 10% των ζώων και το 5% των λιβαδιών.⁷ Τα μεγάλα χρέη των αγροτών σε συνδυασμό με τη συγκέντρωση των μέσων παραγωγής σε λίγα χέρια αποτέλεσαν τα κύρια εμπόδια για την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας της Ευρώπης. Κάτω από τις συνθήκες αυτές οι συνεταιριστικές ιδέες βρήκαν πρόσφορο έδαφος για να αναπτυχθούν. Η μεγάλη παράδοση που είχε ο πνευματικός κόσμος της Γερμανίας στην ανάπτυξη κοινωνικών θεωριών δημιούργησε την κατάλληλη υποδομή για την διατύπωση των βασικών αρχών του συνεταιρισμού, αρχών που και σήμερα αποτελούν τη βάση του συνεταιριστικού κινήματος.

Ο Raiffeisen, ο Hans και ο Schulze-Delitzsch είναι τρεις από τους παγκόσμια γνωστούς ιδρυτές των συνεταιρισμών αλλά και της τεκμηρίωσης των συνεταιριστικών ιδεών στη Γερμανία.

Ο Raiffeisen συνέλαβε την ιδέα του συνεταιρισμού με την ίδρυση των πρώτων καταναλωτικών και προμηθευτικών συνεταιρισμών στις αγροτικές περιοχές της Γερμανίας. Διάρθρωσε το συνεταιριστικό κίνημα σε τρία επίπεδα: α) σε τοπικό επίπεδο οι πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί, β) σε περιφερειακό οι ομοσπονδίες συνεταιρισμών και β) σε εθνικό τα ομοσπονδιακά συνεταιριστικά κέντρα. Με βάση αυτή τη διάρθρωση αναπτύχθηκε το συνεταιριστικό κίνημα στη χώρα.

Το 1948 ιδρύθηκε η συνεταιριστική οργάνωση German Raiffeisen - Verband e.v. που συνενώθηκε το 1971 με τη Συνεργατική Ένωση Schulze Delitzsch, που εκπροσωπούσε τους βιομηχανικούς συνεταιρισμούς. Η συνένωση αυτή έθεσε τη βάση για τον καταμερισμό των εργασιών σε ανώτερα επίπεδα Ομοσπονδίας. Ο καταμερισμός των εργασιών οδήγησε στη στενή εξειδίκευση των τομέων, όπως των τραπεζών, αγοράς και πώλησης αγροτικών προϊόντων, προμήθειας αγροτικών εφοδίων κλπ. Το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα της Γερμανίας αναπτύχθηκε σαν συμπληρωματικός τομέας που κάλυπτε τις ανάγκες των μικρομεσαίων αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Οι αγροτικοί συν/σμοί με τη στήριξη των περιφερειακών και ομοσπονδιακών συν/κών οργανώσεων συνέβαλαν στην ενίσχυση της παρουσίας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην εγχώρια και στην κοινοτική αγορά.

Στον παρακάτω πίνακα εμφανίζεται η δομή του αγροτικού συν/κού τομέα στη Γερμανία καθώς και τα τρία επίπεδα ανάπτυξής του, τοπικό, περιφερειακό και εθνικό όπως εμφανιζόταν κατά το 1982.

⁷ Κρουσταλλάκη-Μπερέτου Σ., ό.π., σελ. 119.

Πίνακας 9

Γερμανική Ομοσπονδία Raiffeisen					
Εθνικό επίπεδο					
4 (12) ΟΜΟΣΠΟΝΔ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ					
Περιφ. επίπεδο					
11 (11) ΠΕΡΙΦ. ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΕΣ ΜΕ 53 (72) ΠΕΡΙΦ. ΚΕΝΤΡΑ					
12	12 (13)	(3)	9 (11)	6 (6)	14 (18)
για εφόδια	γάλα	αυγά	ζώα	κρασί	άλλα
Τοπικό επίπεδο					
7.299 ΠΡΩΤΟΒ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ (10.122)					
2.331 (3.459)	3.413 (4.974)		1.485 (1.989)		
Πιστωτικοί Συν/σμοί με εμπορικές δραστηριότητες	Συν/σμοί μεταποίησης και εμπορίας 1.004 αγοράς-πώλησης 1.363 γαλακτοκομικοί 251 βόειου κρέατος 337 οινοποιητικοί 123 φρούτων-λαχανικών 335 άλλοι		Συν/σμοί υπηρεσιών 82 αγροτ. μηχανημ. 157 βοσκής 85 ηλεκτρισμού 240 αρδευτικοί 160 πατάτας - αμύλου 761 διάφοροι		

Πηγή: Αγροτικά Ν'εα της ΕΟΚ, Αρ. 34, ΠΑΣΕΓΕΣ, Αθήνα 1986.

Η ατομική ιδιοκτησία στις καπιταλιστικές και αναπτυσσόμενες χώρες, σελ. 93, Λένινγκραντ 1982.

Σημείωση: Σε παρένθεση στοιχεία του 1975.

Και στα τρία επίπεδα φαίνεται η τάση της συγκέντρωσης του κεφαλαίου στο πλαίσιο της συνεταιριστικής ιδιοκτησίας. Αυτή η τάση κατά την περίοδο 1975-1982 εντατικοποιήθηκε και λόγω της ολοκλήρωσης της γερμανικής αγροτικής οικονομίας μέσα στην ΕΟΚ.

Εκτός από τους παραγωγικούς συνεταιρισμούς αρκετά αναπτυγμένοι είναι και οι προμηθευτικοί συνεταιρισμοί που αποτελούν το 32,2% του συνόλου των αγροτικών συνεταιρισμών με 2.925.358 εγγεγραμμένα μέλη και 49.304 απασχολούμενους, ενώ ο ετήσιος κύκλος εργασιών του έφθασε το 1982 τα 7.654 εκατομ. μέλη.

Το πνεύμα που έδωσε ο Raiffeisen στη διάφθρωση των συνεταιρισμών είχε το χαρακτήρα της αλληλεγγύης και της αλληλοβοήθειας των πλουσιότερων προς τους φτωχότερους εργάτες και αγρότες, κάτι που επικράτησε στη δομή και τη λειτουργία των συνεταιρισμών της Γερμανίας. Ο Raiffeisen και ο Hans ίδρυσαν αργότερα τους αγροτικούς, καταναλωτικούς συνεταιρισμούς και τους τραπεζικούς, προμηθευτικούς συνεταιρισμούς.

Ο Raiffeisen μαζί με τον Schulze Delitzsch προσπάθησαν να δώσουν στους συνεταιρισμούς τα χαρακτηριστικά εταιρίας διά του εθιμικού δικαίου.

Τα χαρακτηριστικά αυτά ήταν:

- απεριόριστος αριθμός μελών,
- τοπικός περιορισμός,
- απεριόριστη αλληλέγγυα ευθύνη,
- αποικία μεριδίων,
- μη καταβολή μερισμάτων εφόσον υπερέβαιναν τον συνήθη τόκο,
- ύπαρξη διοίκησης τιμής ένεκεν,
- αδιαιρετότητα της περιουσίας.

Αρκετά από τα παραπάνω χαρακτηριστικά θεσμοθετήθηκαν αργότερα δια νόμου. Η προσπάθεια αυτή για την οργάνωση των συνεταιρισμών με χαρακτηριστικά εταιριών βοήθησε για την μετεξέλιξή τους σε σύγχρονες συνεταιριστικές επιχειρήσεις.

Στην Ο.Δ.Γ. με την κρατική ενίσχυση είναι διαδεδομένες πολλές μορφές οικονομικών και χρηματοδοτικών διευκολύνσεων μεταξύ των ομάδων παραγωγών. Με βάση το νόμο για τη "δομή της αγοράς" στα πρώτα τρία χρόνια της δραστηριότητάς τους οι ομάδες παραγωγών παίρνουν επιχορηγήσεις από τον προϋπολογισμό του κράτους, τον πρώτο χρόνο 3%, το δεύτερο 2% και τον τρίτο το 1% των συνολικών εισπράξεών τους. Επίσης κατά τα πέντε πρώτα χρόνια οι ενώσεις έχουν το δικαίωμα να πάρουν, χωρίς την υποχρέωση επιστροφής, επιχορηγήσεις που καλύπτουν το 20% των νέων επενδύσεων. Για να αναγνωριστεί μια ομάδα παραγωγής πρέπει να συμμετέχουν σ' αυτή τουλάχιστον 10 άτομα, ενώ η διάρκεια λειτουργίας της να είναι πάνω από τρία χρόνια. Βασικός σκοπός των ενώσεων αυτών είναι η συγκέντρωση και διάθεση των προϊόντων της.

Σε γενικές γραμμές οι 7.287 συνεταιρισμοί και στα τρία επίπεδα, δηλαδή τοπικό, περιφερειακό και ομοσπονδιακό είχαν 4.480.233 μέλη, 147.489 απασχολούμενους και κύκλο εργασιών 77.318 εκατ. μάρκα (Πίνακας 10).

ΠΙΝΑΚΑΣ 10
Πώληση γεωργικών προϊόντων μέσω των γεωργικών συνεταιρισμών
στην Ομοσπονδιακή Γερμανία κατά το 1974-1984 (%)

Προϊόντα	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Χοίρειο κρέας	24	-	20	20	23	23	25	26	-	-	-
Βόειο κρέας	21	-	19	19	22	22	24	25	-	-	-
Κρέας πουλερικών	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Αυγά	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Γάλα	73	-	78	78	79	79	79	79	-	-	-
Ζαχαρότευτλα	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-
Σιτηρά	51	-	52	52	52 ²	52 ²	52	52	53	53	50
Όλα τα φρούτα	70-75	-	26	26	33	25	26	22	-	-	-
Όλα τα λαχανικά	44-50	-	36	36	38 ²	39	44,3	55	-	-	-

ΠΗΓΗ: The agricultural situation in community, Report 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985

Ο αγροτικός τομέας της Μ. Βρετανίας παρουσιάζει μεγάλες ιδιομορφίες σε σχέση με τον αντίστοιχο τομέα των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Την εποχή του Μεσαίωνα στη Μ. Βρετανία κυριαρχούσαν οι μεγάλες εκμεταλλεύσεις γης, οι οποίες εξειδικεύονταν στην κτηνοτροφία, με την εξαγωγή μαλλιού σαν κύριο αγροτικό προϊόν. Η ανάπτυξη του κλάδου της κλωστοϋφαντουργίας επέφερε την αύξηση στις τιμές του μαλλιού, οι οποίες ανέβηκαν στις αγορές της Ευρώπης. Η Μ. Βρετανία προσπάθησε να διατηρήσει τη θέση της σαν βασικός εξαγωγέας μαλλιού στην παγκόσμια αγορά αναδιαρθρώνοντας την παραγωγική της διαδικασία με αλλαγή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της γης μέσα στη χώρα. Η διαδικασία αυτή άρχισε τον 16ο αιώνα με την εξαγορά της γης που κατείχε η Καθολική Εκκλησία από την αριστοκρατία των γαιοκτημόνων. Οι γαιοκτήμονες νοίκιαζαν τη γη σε ιδιώτες, οι οποίοι ήταν προσανατολισμένοι στην κτηνοτροφία και επιζητούσαν συνεχώς μεγαλύτερες και συνεχόμενες εκτάσεις για διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους. Η απαίτηση αυτή οδήγησε στην απαλλοτρίωση των εδαφών των μικροϊδιοκτητών αγροτικής γης με αποτέλεσμα την ομαδική μετανάστευση στα αστικά κέντρα. Η ανατροπή αυτή της κοινωνικής διαστρωμάτωσης της Μ. Βρετανίας οδήγησε σε μεγάλες ανακατατάξεις στο κοινωνικοοικονομικό σύστημα της χώρας και οι παρενέργειες αυτές επέφεραν την αντίδραση των μικρομεσαίων αγροτικών στρωμάτων με μια σειρά διαδοχικών εξεγέρσεων.⁸

Η περίοδος αυτή κλείνει με την μεγαλύτερη αγροτική εξέγερση που έγινε το 1549 στο Νίρφολσκ και η οποία κατέληξε στην ψήφιση νομοθεσίας σχετικά με τις μανιφαντιούρες και το εμπόριο που είχε άμεση σχέση με τον επαγγελματικό προσανατολισμό των αγροτών που είχαν οδηγηθεί σε ακούσια

⁸ Κρουσταλλάκη-Μπερέτου Σ., ό.π., σελ. 112.

εσωτερική μετανάστευση στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Η αγροτική κρίση του 1874 που διήρκησε 20 χρόνια έθιξε αρχικά τους γαιοκτήμονες και τους ιδιώτες επιχειρηματίες που εκμεταλλεύονταν τις μεγάλες αγροτικές εκτάσεις. Οι μαζικές εισαγωγές φθηνών σιτηρών από την Αμερική, οι εισαγωγές γεωργικών προϊόντων από τις αποικίες κατέστρεψαν οικονομικά τους εκμεταλλευτές των μεγάλων αγροτικών εκτάσεων, έκαναν εντελώς ασύμφορη την παραγωγή σιτηρών και οδήγησαν το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων, που είχαν επενδυθεί στην αγροτική οικονομία, σε άλλους παραγωγικούς κλάδους.

Το 1913 η παραγωγή σιταριού έπεσε σε πολύ χαμηλό επίπεδο και η εγχώρια παραγωγή έφθανε για να καλύψει τη διατροφή του πληθυσμού για 72 μέρες. Τα αποτελέσματα της κρίσης αυτής επηρέασαν και τη ζήτηση της εργατικής δύναμης στον αγροτικό τομέα, με αποτέλεσμα την πρόκληση τεράστιας ανεργίας.

Η κατάσταση αυτή οδήγησε πρώτα τους εργάτες στην δημιουργία των καταναλωτικών συνεταιρισμών σαν αποτέλεσμα των νέων κοινωνικοοικονομικών δομών που είχαν δημιουργηθεί στη χώρα με την ραγδαία ανάπτυξη των εμπορικών συναλλαγών της Μ. Βρετανίας με τις αποικίες της και την αύξηση του εμπορικού της κεφαλαίου. Τα εμπορικά μονοπώλια, που αναπτύχθηκαν και έλεγχαν σχεδόν το σύνολο των τροφίμων, ανάγκασαν τους εργάτες να συνεταιριστούν και να δημιουργήσουν καταναλωτικούς συνεταιρισμούς. Επειδή το πρόβλημα στον τομέα της προμήθειας ήταν μεγάλο, το συνεταιριστικό κίνημα των εργατών επηρέασε και τους αγρότες στο να ιδρύσουν τους πρώτους συνεταιρισμούς για την προμήθεια λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων κλπ.

Μεταξύ των αγροτικών συνεταιρισμών υπάρχει μεγάλη ανισομέρεια στο βαθμό της δραστηριότητάς τους. Στους προμηθευτικούς αγροτικούς συν/σμούς οι 23 μεγαλύτεροι καλύπτουν το 42% του ετήσιου κύκλου εργασιών και στην κάθε μία απ' αυτές τις συν/κές οργανώσεις ο ετήσιος κύκλος εργασιών ξεπερνά τα 70 εκατομ. λίρες.

Στον τομέα της συνεταιριστικής εμπορίας οι 16 μεγαλύτεροι συν/σμοί καλύπτουν το 24% των συναλλαγών, πράγμα που σημαίνει την τάση συγκεντροποίησης μέσα στις ίδιες τις ομάδες των συνεταιρισμών. Ο αγροτικός συν/κός τομέας της Μ. Βρετανίας δεν έχει την εξέλιξη των υπολοίπων αναπτυγμένων χωρών της Ε.Ε.

Οι προμηθευτικοί συν/σμοί ελέγχουν το 16% της αγοράς ζωοτροφών και το 23% των λιπασμάτων. Το 1979 οι συν/σμοί συγκέντρωσαν και διέθεσαν το 15% της εμπορεύσιμης παραγωγής σιτηρών. Το ποσοστό αυτό είναι εξαιρετικά

χαμηλό και οι συν/σμοί για να προσελκύσουν τους αγρότες στην παράδοση των προϊόντων τους επέκτειναν τη δραστηριότητά τους στην κατασκευή αποθηκευτικών χώρων. Η πολιτική αυτή είχε ως αποτέλεσμα το 1982 η συγκέντρωση των σιτηρών να φθάσει το 20%.

Στον κλάδο των οπωροκηπευτικών η παρουσία των συν/σμών φθάνει στο 55% της συνολικής εμπορεύσιμης παραγωγής, λόγω των μεγάλων αποθηκευτικών χώρων που διαθέτουν οι συν/σμοί. Στον κτηνοτροφικό τομέα, μόνο στην διακίνηση μαλλιού οι συν/σμοί έχουν αξιόλογη παρουσία συγκεντρώνοντας το 31% της συνολικής παραγωγής (Πίνακες 11, 12).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Ο αγροτικός συνεταιριστικός τομέας της Μεγάλης Βρετανίας κατά το 1980

Τομείς δραστηριότητας των συνεταιρισμών σε τοπικό επίπεδο	Αριθμός συν/σμών	Μέλη	Πωλήσεις (σε εκ. £)
Σιτηρά	113	6,152	
Δημητριακά			200,0
Πατάτα			36,4
Άλλα σιτηρά			20,9
Οπωροκηπευτικά	144	7,539	
Φρούτα			41,5
Λαχανικά			90,7
Ανθοκομικά			9,2
Ζωοκομία	101		
Βοοειδή			171,0
Αιγοπρόβατα			36,4
Χοίροι			87,5
Πτηνοτροφία			10,0
Κτηνοτροφία	53		
Κρέας			158,0
Γαλακτοκομικά			74,0
Αυγά			93,7
Μαλλί			12,3
Μέσα παραγωγής	114		
Ζωοτροφές			356,0
Λιπάσματα			147,3
Σπόροι			35,4
Μηχανήματα			48,4
Ενέργεια			103,5
Άλλα μέσα παραγωγής			159,5
Υπηρεσίες	30		18,8
Σύνολο	555		1910,5

Πηγή: Les cooperatives agricoles et de la peche dans la CE, Bruxelles, Janvier 1983, p. 104.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Πώληση γεωργικών προϊόντων μέσω των γεωργικών συνεταιρισμών
στη Μεγάλη Βρετανία κατά το 1974-1984 (%)

Προϊόντα	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Χοίρειο κρέας	5	-	6	7	7	7	8	9	13	13	13
Βόειο κρέας	9	-	11	6	6	7	8	8	10	10	10
Κρέας πουλερικών	2	-	3	2	2	2	2	2	2	2	2
Αυγά	17	-	18	19	19	30	30	30	28	28	28
Γάλα	0	-	0	-	0	0	0	-	-	-	-
Ζαχαρότευτλα	0	-	0	-	0	0	0	-	-	-	-
Σιτηρά	12	-	17	17	15	15	20	20	20,2	20,2	20,2
Όλα τα φρούτα	16	-	16	19	19	20	35	35	33	33	33
Όλα τα λαχανικά	10	-	8	10	10	15	17	18	17	17	17

ΠΗΓΗ: The agricultural situation in community, Report 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985

Η οργανωτική διάρθρωση των αγροτικών συν/σμών στη Μ. Βρετανία είναι περιφερειακή. Στις τέσσερις μεγάλες περιφέρειες Αγγλία, Ουαλία, Σκωτία και Β. Ιρλανδία αντιστοιχούν οι τέσσερις ομοσπονδίες στις οποίες υπάγονται οι πρωτοβάθμιοι και δευτεροβάθμιοι συνεταιρισμοί.

Οι τέσσερις αυτές ομοσπονδίες ίδρυσαν την Κεντρική Ομοσπονδία Αγροτικών Συνεταιρισμών (Federation of Agricultural Cooperatives (U.K.) LTD) που αντιπροσωπεύει τα συνεταιριστικά συμφέροντα των αγροτών όλης της χώρας.

Το 1985 οι συνεταιρισμοί της Μ. Βρετανίας από 555 που ήταν το 1980 αυξήθηκαν σε 636. Απ' αυτούς οι 111 ήταν προμηθευτικοί, οι 454 πωλήσεων, οι 64 υπηρεσιών και οι 7 marketing boards. Ο αριθμός των μελών τους έφθασε τα 480.437, οι απασχολούμενοι σ' αυτούς τα 1.358 άτομα και ο κύκλος εργασιών ξεπέρασε τα 5,8 εκατομ. λίρες.

Η Ιρλανδία σαν χώρα εμφανίζει πολλά κοινά στοιχεία ανάπτυξης με τις χώρες της Ν. Ευρώπης. Η εμφάνιση των αγροτικών συνεταιρισμών συμπίπτει χρονικά με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Εκτός από τις αντικειμενικές συνθήκες που ευνόησαν την ανάπτυξη των συνεταιρισμών καθοριστικό ρόλο έπαιξε και η προσωπικότητα του συνεταιριστή Πλάνκετ για τη διάδοση της συνεταιριστικής ιδέας Βέλγιο - Γαλλία - Ιταλία - Ολλανδία - Γερμανία - Μ. Βρετανία - Ιρλανδία - Δανία.

Μέχρι το 1920 η ανάπτυξη των αγροτικών συνεταιρισμών υπήρξε αλματώδης, ενώ στις επόμενες δεκαετίες τυπικά παρατηρήθηκε επιβράδυνση στο ρυθμό συνεταιριστικοποίησης των αγροτών, αλλά στο διάστημα αυτό άρχισαν να εμφανίζονται ποιοτικές αλλαγές σ' ολόκληρο το συνεταιριστικό κίνημα της

Ιρλανδίας.⁹ Οι ποιοτικές αλλαγές εκφράστηκαν μέσω του νόμου της συγκεντροποίησης της παραγωγής και της μείωσης του αριθμού των αγροτικών συνεταιρισμών που συνέβαλαν στην εμφάνιση μεγαλύτερων μονάδων.

Το 1972 με την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ οι αγροτικοί συνεταιρισμοί επεκτάθηκαν και σε άλλες δραστηριότητες με την ίδρυση γραφείου ταξιδιών, ενώ το 1974 ιδρύθηκε η Ιρλανδική Εταιρεία Πετρελαίου, με σκοπό τον εφοδιασμό της χώρας με πετρέλαιο από τη Μέση Ανατολή. Το 1978 ιδρύθηκε από 40 συνεταιρισμούς το Ίδρυμα για τη Συνεταιριστική Ανάπτυξη του αγροτικού συνεταιριστικού τομέα, με αντικείμενο έρευνας και μελέτης για διεθνή συνεταιριστικά ζητήματα των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών.

Η οργάνωση των συνεταιρισμών γίνεται σε δύο επίπεδα, σε τοπικό και εθνικό, εξαιτίας των πολλαπλών δραστηριοτήτων τους. Η κεντρική οργάνωση της Ιρλανδίας, η ICOP, αντιπροσωπεύει σε εθνικό επίπεδο όλους τους αγροτικούς και αλιευτικούς συνεταιρισμούς της χώρας.

Το 1980 το συνεταιριστικό κίνημα της Ιρλανδίας αριθμούσε 163 συν/σμούς και 215.071 μέλη, με κύκλο εργασιών 2.221 εκατομ. ιρλανδικές λίρες, παρέχοντας απασχόληση σε 20.000 άτομα. Το 1986 οι συνεταιρισμοί έφθασαν τους 200 με 194.000 μέλη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Πώληση γεωργικών προϊόντων μέσω των γεωργικών συνεταιρισμών στην Ιρλανδία κατά το 1974-1984 (%)

Προϊόντα	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Χοίρειο κρέας	35	-	25	25	24	22	22	24,3	19	19	23
Βόειο κρέας	36	-	26	33	33	20	30	26,5	16	16	14
Κρέας πουλερικών	30	-	40	50	46	50	50	36	33	33	10
Αυγά	3	-	2,5	25	2-5	2-5	2-5	2-5	2-5	2-5	2-5
Γάλα	83	-	88	88	88	89	89	88,9	86	86	94
Ζαχαρότευτλα	0	-	0	-	0	0	0	0	0	0	-
Σιτηρά	22	-	20	23	24	25	31	33	24	24	33
Όλα τα φρούτα	16	-	14	14	12	2	3	3	1	1	-
Όλα τα λαχανικά	18	-	17	22	26	26	4	3	2	2	-

ΠΗΓΗ: The agricultural situation in community, Report 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985

⁹ Κρουσταλλάκη-Μπερέτου Σ., ό.π., σελ. 96.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Στοιχεία ανάπτυξης των ιρλανδικών συνεταιρισμών 1973-1980

Τομείς δραστηριότητας	Αριθμός συν/σμών				Αριθμός μελών				Κύκλος εργασιών (εκ. Ιρλανδ. λίρες)				Αριθμός απασχ.	
	1973	1978	1979	1980	1973	1978	1979	1980	1973	1978	1979	1980	1979	1980
Γαλακτοκομικοί και πολλαπλών σκοπών	71	54	54	50	69.513	93.121	97.961	96.092	223,0	1020,5	1494,4	1494,4	13.976	13.768
Ζωοκομικοί	34	39	41	31	23.273	34.339	34.299	30.485	178,2	384,6	381,4	381,4	1.001	906
Μεταποίησης κρέατος	3	6	4	3	40.202	45.242	44.715	44.690	70,4	202,2	205,0	205,0	2.828	2.760
Κεντρικοί προμηθευτικοί	3	3	3	3	430	246	246	246	36,5	53,2	63,7	63,7	707	707
Πρωτοβάθμιοι προμηθευτ.	34	28	27	15	15.383	16.713	11.383	8.363	13,4	29,3	30,3	30,3	451	398
Φρούτων και λαχανικών	7	8	6	3	3.831	3.498	3.187	973	2,1	5,1	3,3	3,3	179	27
Χοιροτροφικοί	10	17	16	9	3.511	5.435	7.384	5.069	3,9	12,5	15,8	15,8	264	121
Βοοτροφικοί	7	4	4	4	51	42	40	40	1,8	2,5	5,1	5,1	374	374
Χειροτεχνικοί	5	5	5	3	7.471	10.087	10.615	1.044	0,2	0,6	0,6	0,6	31	19
Αλιευτικοί	11	16	18	9	570	1.435	1.581	618	3,7	11,0	14,6	14,6	114	84
Άλλοι	20	42	49	33	1.431	12.563	21.274	18.054	10,1	9,1	6,3	6,3	212	292
Σύνολο	205	222	227	163	165.666	222.721	232.685	215.071	553,3	1730,4	2220,8	2220,8	20.238	19.456

Πηγή: Αγροτικά νέα της ΕΟΚ, ΠΑΣΕΓΕΣ, Αριθ. Τ. 36, 1986.

Les cooperatives agricoles et de la peche dans la ce, Bruxelles, Janvier 1983.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

Ποσοστό της αγοράς που ελέγχουν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί στην Ιρλανδία

Δραστηριότητα	1977	1979
Νωπό γάλα για μεταποίηση	100	100
Βούτυρο	100	100
Σκόνη γάλακτος	76	76
Παραγωγή τυριού	65	65
Νωπό γάλα για κατανάλωση	32	47
Τεχνητή γονιμοποίηση	-	85
Εμπορία κρέατος	60	60
Παραγωγή κρέατος πουλερικών	40	61
Πωλήσεις αυγών	-	64
Ζωοτροφές (πωλήσεις)	48	53
Λιπάσματα (πωλήσεις)	45	50
Σπόροι	-	55
Φρούτα και Λαχανικά	-	34
Αλιεύματα	-	75

Πηγή: Αγροτικά Νέα της ΕΟΚ, ΠΑΣΕΓΕΣ, Αριθ. Τ. 36, 1986.

1.1. Διάρθρωση Αγροτικών Συνεταιρισμών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στην περίοδο που μεσολάβησε μέχρι σήμερα:

- Ο αριθμός των αγροτικών συνεταιρισμών μειώθηκε κατά τα 2/3 σε περίπου 40.000 οργανώσεις.
- Ο αριθμός των μελών τους έφθασε σε 12 εκατομμύρια. Με έναν συνολικό αριθμό αγροτών 8 εκατομμύρια αυτό σημαίνει ότι οι περισσότεροι από αυτούς είναι μέλη σε περισσότερους από έναν, κυρίως εξειδικευμένους, συνεταιρισμούς.
- Ο συνολικός αριθμός εργασιών των αγροτικών συνεταιρισμών της Ένωσης αυξήθηκε με πολύ ταχύτερο ρυθμό από ό,τι το σύνολο της αξίας της γεωργικής παραγωγής. Το 1992 έφθανε σε περίπου 200 δις ECU.
- Ο αριθμός των εργαζομένων σε αγροτικούς συνεταιρισμούς έχει υπερδιπλασιαστεί και ανέρχεται σε περίπου 700.000 άτομα.
- Κατά μέσο όρο οι συνεταιρισμοί ελέγχουν το 60-70% όλων των μεταποιημένων και διατιθέμενων στην αγορά αγροτικών προϊόντων.
- 60% των εισροών που χρειάζονται οι αγρότες τα προμηθεύουν σήμερα οι συνεταιρισμοί.
- Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί εξάγουν σήμερα πλέον του μισού όλων των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων που παράγονται στην Κοινότητα.
- Προσφέρουν ένα μεγάλο φάσμα υπηρεσιών στους γεωργούς και γενικότερα στους αγροτικούς πληθυσμούς.

- Συνεισφέρουν στη διατήρηση και ανάπτυξη της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των αγροτικών περιοχών. Το μερίδιο της αγοράς που ελέγχεται από τους αγροτικούς συνεταιρισμούς στην Ε.Ε., τόσο στην επεξεργασία και εμπορία όσο και στις εισροές, διαφέρει από τομέα σε τομέα και από χώρα σε χώρα. Για παράδειγμα 10 εκατομ. ECU ανά συνεταιρισμό στη Γαλλία, 55 εκατ. ECU στην Ιρλανδία, 6 εκατ. ECU στη Γερμανία. Η οικονομική ανάπτυξη των συνεταιρισμών χαρακτηρίζεται από ορθολογισμό, εξειδίκευση και συγκέντρωση. Αυτό ενθαρρύνεται και επιτυγχάνεται στο μέγιστο δυνατό βαθμό με τη δημιουργία και την ολοκλήρωση της Κοινής Αγοράς κάτω από συνθήκες ανταγωνισμού διαρκώς μεταβαλλόμενες.¹⁰

Στην Ελλάδα κατά το 1995 υπήρχαν 7000 πρωτοβάθμιοι αγροτικοί Συνεταιρισμοί και 126 Ενώσεις συνεταιρισμών, στους οποίους είναι ενταγμένοι το σύνολο σχεδόν του αγροτικού κόσμου (900.000 περίπου άτομα). Σε αυτούς πρέπει να προστεθούν και οι αλιευτικοί και δασικοί συνεταιρισμοί. Ο ετήσιος κύκλος εργασιών της υπερβαίνει τα 500 δις δραχμές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν

Έτη	Αγροτικός τομέας	% μεταβολής	Μη αγροτικός	% μεταβολής	Σύνολο
1977	51.830	14	319.192	86	371.022
1978	57.214	15	337.589	85.5	394.803
1979	53.616	13.2	355.459	86.8	409.075
1980	60.499	14.5	257.011	85.5	417.510
1981	59.516	14.3	356.999	85.7	416.515
1982	61.431	14.8	355.229	85.2	416.169
1983	55.518	13	370.580	87	426.098
1984	59.394	13.7	375.517	86.3	434.911
1985*	60.133	13.5	384.824	86.5	444.957
1986*	62.250	13.9	385.650	86.1	447.900

ΠΗΓΗ: ΥΠΕΘΟ, Εθνικοί Λογαριασμοί

* Προσωρινά στοιχεία

** Εκτιμήσεις

Οι συνεταιρισμοί κατέχουν το 1/5 των γεωργικών μεταποιητικών βιομηχανιών της χώρας και το μεγαλύτερο ποσοστό των κέντρων αποθήκευσης, αποξήρανσης, διαλογής, ψύξης και συντήρησης των προϊόντων. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί διακινούν στις αγορές του εσωτερικού το 1/3 της γεωργικής παραγωγής και εξάγουν το 35% από το οποίο το 70% στις χώρες της ΕΕ. Για ορισμένα δε προϊόντα το ποσοστό αυτό φθάνει σε πολύ υψηλά επίπεδα, όπως 90% στα ροδάκινα, 72% στα βερίκοκα, 70% στο καλαμπόκι, 60% στα

¹⁰ Λάμπρος Κ., *Συν/σμοί και ανάπτυξη*, σελ. 56.

εσπεριδοειδή, 52% στο βαμβάκι, 50% στα δημητριακά, 35% στο λάδι, το γάλα και τα πουλερικά. Κατά την ογδοντάχρονη πορεία τους οι ελληνικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί κατόρθωσαν να βελτιώσουν σημαντικά τη θέση των μικροκαλλιεργητών, την τεχνική των γεωργικών τους εκμεταλλεύσεων, να αυξήσουν την αποδοτικότητά τους, με την προμήθεια πιστώσεων, λιπασμάτων, τεχνολογικού εξοπλισμού και εφοδίων και με τη συνεταιριστική οργάνωση για την κατεργασία, τη μεταποίηση και την πώληση και εξαγωγή των προϊόντων, να εξασφαλίσουν στους παραγωγούς τη μεγαλύτερη δυνατή πρόσοδο, απαλλάσσοντάς τους από αδικαιολόγητες επιβαρύνσεις και κέρδη διαφόρων διαμέσων. Παράλληλα με τη συνεταιριστική εκπαίδευση και τους σχολικούς συνεταιρισμούς βελτίωσαν το πνευματικό και επαγγελματικό επίπεδο της αγροτικής τάξης.

1.2. Κατάσταση των ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών στο κατώφλι της ένταξης στην Ε.Ε.

Η αγροτική μεταρρύθμιση που ολοκληρώθηκε το 1935 και μοίρασε τη γη που απέκτησε το κράτος μετά την εκδίωξη των Τούρκων κατακτητών καθώς και τη μεγάλη ιδιοκτησία, τα λεγόμενα τσιφλίκια, διέλυσε το παλαιό φεουδαρχικό σύστημα και καθιέρωσε σε πανελλήνια κλίμακα, την οικογενειακή μικροκαλλιέργεια, σαν κυρίαρχο τρόπο ζωής. Την περίοδο αυτή αρχίζει η προσπάθεια στήριξης της μικροϊδιοκτησιακής γεωργίας (μέσο μέγεθος 38 στρέμματα και για το 40% από 1-10 στρέμματα μόνο), με υπηρεσίες στήριξης. Μέσα στα μέτρα αυτά κυρίαρχη θέση έχει η αγροτική πίστη, για την ανακούφιση των γεωργών από τη ληστρική δράση των τοκογλόφων. Είχε προηγηθεί η ψήφιση νόμου για τους συνεταιρισμούς που επέτρεπε τον ομαδικό δανεισμό των μελών της, από την Τράπεζα μέσω πιστωτικών συνεταιρισμών που ιδρύθηκαν κατά χιλιάδες. Από το στάδιο της αυτοκατανάλωσης και της κλειστής επιβιωτικής γεωργίας δημιουργείται μία γεωργία εμπορευματική, που παράγει έστω και ένα μικρό μέρος των προϊόντων της για την αγορά. Μετά τη λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου που διέλυσε τον παραγωγικό ιστό της Ελλάδας, άρχισε το έργο της ανασυγκρότησης της χώρας πάνω σε βάσεις σύγχρονης τεχνοκρατικής ανάπτυξης. Η γεωργία εντατικοποιείται, χρησιμοποιώντας περισσότερα λιπάσματα και γεωργικά μηχανήματα. Οι αποδόσεις αυξάνουν και το 1957 αποκτά η χώρα επάρκεια σε σιτηρά για πρώτη φορά στη γεωργική της

ιστορία. Η γεωργία περνάει στο στάδιο της οικογενειακής βιοτεχνικής παραγωγής.¹¹

Επίσης αρχίζει ο εκσυγχρονισμός των μικρών και παλαιών βιοτεχνικών μονάδων επεξεργασίας τροφίμων, δημιουργούνται στη χώρα μας σύγχρονες και μεγάλες γεωργοβιομηχανίες σε νέους τομείς (φρούτα, λαχανικά, χυμοί, γάλα) αλλά και ιδιωτικές βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών.

Η συμμετοχή της βιομηχανίας στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν ξεπερνά το 1961 για πρώτη φορά με 25%, τη συμμετοχή της γεωργίας 23%. Χαρακτηριστικά σημειώνεται πως παρά τη μείωση του γεωργικού πληθυσμού από 75% (1875) σε 50% (1963) το γεωργικό εισόδημα δε βελτιώθηκε και εξακολούθησε να βρίσκεται στο κατώτατο σκαλοπάτι της εισοδηματικής κλίμακας της ελληνικής κοινωνίας και να αντιπροσωπεύει κάτω από το μισό του αστικού εισοδήματος. Ο μικρός και τεμαχισμένος κλήρος που περιορίζει την παραγωγικότητα της γεωργίας αναγκάζει τους νέους να αναζητούν αλλού απασχόληση. Υπολογίζεται πως από το 1950-1970 μετανάστευσαν 700.000 κάτοικοι των χωριών στο εξωτερικό και άλλες 600.000 στα αστικά κέντρα του εσωτερικού.

¹¹ Λάμπρος Κ., *Συν/σμοί και ανάπτυξη*, σελ. 73.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Σήμερα: Σήμερα λειτουργούν στη χώρα μας 7.000 περίπου αγροτικοί συνεταιρισμοί πρώτου βαθμού με 780.000 εγγεγραμμένα και 650.000 ενεργά μέλη.¹² Δηλαδή το 70% των ενεργών αγροτών αποτελούν μέλη των συνεταιρισμών. Το 60% των συνεταιρισμών απασχολούνται με εργασίες πιστωτικές και προμηθευτικές, το 33% με την επεξεργασία, μεταποίηση και πώληση προϊόντων, το 2% είναι αλιευτικοί και το 5% διαφόρων σκοπών. Οι Συνεταιρισμοί αυτοί είναι οργανωμένοι σε 126 Ενώσεις Συνεταιρισμών, σε 9 Κεντρικές Ενώσεις και 7 Κοινοπραξίες Συνεταιρισμών και Ενώσεων. Επίσης 78 συνεταιριστικές επιχειρήσεις λειτουργούν ως Α.Ε. Κορυφαία αντιπροσωπευτική οργάνωση είναι η ΠΑΣΕΓΕΣ. Το σύνολο του προσωπικού που απασχολούν ανέρχεται σε 13.000 άτομα.

2.1. Δραστηριότητες των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων

1. Οι πιστωτικές εργασίες

Το 1988 οι Α.Σ.Ο. δανειοδότησαν τα μέλη τους, υπό μορφή δανείων καλλιέργειας και μεσο-μακροπρόθεσμων δανείων, κεφάλαια ύψους 504 δις δραχμών, από τα οποία τα 502 δις προήλθαν από κεφάλαια της Α.Τ.Ε. και 2 δις από συνεταιριστικά κεφάλαια. Η μεσολάβηση της ΑΣΟ συμβάλλει στη μείωση του κόστους του χρήματος που διατίθεται στη γεωργία.

2. Προμηθευτικές εργασίες

Οι προμηθευτικές εργασίες των Α.Σ.Ο. αποτελούν βασικό τομέα των δραστηριοτήτων τους. Περιλαμβάνουν είδη γεωργικής και οικιακής χρησιμότητας. Το ύψος των εργασιών αυτών έφθασε το 1988 τα 87 δις δραχμές.

3. Από κοινού εκμετάλλευση γεωργικών μηχανημάτων

Παρά το γεγονός ότι σημαντικός αριθμός αγροτών έχει αποκτήσει δικά του μηχανήματα σε περιοχές που ο κλήρος είναι πολύ μικρός και το εισόδημα πολύ χαμηλό, οι Α.Σ.Ο. εξακολουθούν να κατέχουν και να εκμεταλλεύονται γεωργικά μηχανήματα, προσφέροντας πολύτιμες υπηρεσίες στα μέλη τους. Το 1988 εξυπηρετήθηκαν σ' αυτό τον τομέα 235.000 παραγωγοί.

¹² Σιφνιώτης Κ., *Συνεταιριστική Οικονομία*, σελ. 47.

4. Συγκέντρωση, επεξεργασία και διαχείριση προϊόντων

Στην οικονομική δομή της χώρας, οι συνεταιρισμοί αποτέλεσαν και αποτελούν βασικούς φορείς οικονομικής ανάπτυξης και η συμμετοχή και παρουσία τους είναι αξιόλογη, τόσο στην πρωτογενή παραγωγή όσο και στην μεταποίηση. Η συμμετοχή των συνεταιρισμών στην παραγωγή και διάθεση αγροτικών προϊόντων καλύπτει κατά μέσο όρο το 35% περίπου του συνόλου και σε ορισμένους τομείς οι συνεταιρισμοί ελέγχουν το 60% και περισσότερο (γάλα, δημητριακά, βαμβάκι, σταφίδες, εσπεριδοειδή, χυμός τομάτας, ελιές κλπ.). Οι συνεταιρισμοί διαθέτουν βιομηχανικές και άλλες εγκαταστάσεις, η αξία των οποίων ανέρχεται σε 250 και πλέον δις δραχμές και επεξεργάζονται γεωργικά προϊόντα, αξίας μεγαλύτερης των 300 δις δραχμών. Ενεργούν εξαγωγές προϊόντων αξίας 130 δις δραχμών και ο συνολικός τζίρος όλων των συνεταιριστικών βαθμίδων φθάνει το μισό τρις εκατομμύρια δραχμές.

5. Εργασίες για λογαριασμό τρίτων

Αυτές αφορούν:

α. Διαχείριση και διάθεση στους παραγωγούς γεωργικών εφοδίων για λογαριασμό τρίτων (συνεταιριστικών οργανώσεων, όπως η ΚΥΔΕΠ των σιτηρών και η ΣΥΝΕΛ των λιπασμάτων). Το 1988 διαχειρίστηκαν 2 εκατ. περίπου τόνους λιπασμάτων, 1.500.000 τόνους ζωοτροφών, 60.000 τόνους σπόρων κλπ. μέσω δικτύου 1000 περίπου συνεταιριστικών αποθηκευτικών κέντρων τους, που λειτουργούν σε όλη τη χώρα.

β. Συγκέντρωση και διαχείριση γεωργικών προϊόντων για λογαριασμό τρίτων με σκοπό την προστασία των παραγωγών. Για το 1988 αφορά η λειτουργία αυτή ποσότητα προϊόντων 245.000 τόνων περίπου, τα κυριότερα από τα οποία είναι 145.000 τόνοι σύσπορο βαμβάκι για λογαριασμό της ΚΥΔΕΠ, 65.000 τόνοι σταφίδα για λογαριασμό της ΔΙΔΑΓΕΠ, 22.000 τόνοι ελαιόλαδο για λογαριασμό της Ελαιουργικής, της ΔΙΔΑΓΕΠ κλπ.

γ. Συγκέντρωση καταθέσεων για λογαριασμό της Αγροτικής Τράπεζας. Αφορά ποσό 15 δις δραχμών περίπου για το 1988.

6. Δασικοί, αλιευτικοί, βιοτεχνικοί Συνεταιρισμοί

Οι δασικοί συνεταιρισμοί πραγματοποίησαν το 1988 σημαντική παραγωγή προϊόντων, των οποίων τα κυριότερα είναι 200.000 μ³ στρόγγυλης ξυλείας και 300.000 τόνοι καυσόξυλα. Επίσης εξαγόρασαν και διέθεσαν με ή χωρίς επεξεργασία, προϊόντα 5 δις δραχμών.

Οι δασεργάτες μέλη των Συνεταιρισμών εισέπραξαν από την εργασία τους 2,5 δις δραχμών με μέσο ημερομίσθιο 6.500 δρχ. Επιπλέον, προσφέρθηκε στην

κρατική εκμετάλλευση δασών εργασία αξίας 1,5 δις δρχ. και σε μεταφορές δασικών προϊόντων άλλες 1,5 δις δρχ. που αποτέλεσε πρόσθετο όφελος των δασεργατών.

Οι αλιευτικοί συνεταιρισμοί συγκέντρωσαν και διέθεσαν αλιεύματα αξίας 4 δις δραχμών.

Οι γεωργοβιοτεχνικοί συνεταιρισμοί (γουναρικών, μαρμάρων, χειροτεχνίας κλπ.) παρήγαγαν και διέθεσαν προϊόντα αξίας 300 εκατομμυρίων δραχμών περίπου.

Οι νεοδημιουργούμενοι αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί γυναικών πραγματοποίησαν ακαθάριστα έσοδα 50.000.000 δραχμών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17
Διάρθρωση ΑΣΟ στην Ελλάδα κατά το 1974-1984 (%)

Κατηγορίες συνεταιρισμών	31.12.1984			31.12.1985		
	αριθμός συν/σμών	% επί λειτουργούντων	αριθμός μελών	αριθμός συν/σμών	% επί λειτουργούντων	αριθμός μελών
A. Ελεύθεροι γεωργικοί συνεταιρισμοί						
1. Πιστωτικοί	4.839	62	566.175	4.728	60	537.576
2. Πωλήσεων	496	6	68.172	540	7	74.871
3. Παραγωγικοί	1.888	24	215.497	2.072	26	255.595
4. Διαφόρων σκοπών	168	2	13.659	169	2	14.007
B. Αναγκαστικοί γεωργικοί συνεταιρισμοί	283	4	61.194	267	3	61.727
Αλιευτικοί συνεταιρισμοί	143	2	4.600	154	2	5.189
Σύνολο λειτουργούντων γεωργικών συν/σμών	7.817	100	929.297	7.930	100	948.965

Η πολυκαλλιέργεια των μικρών εκμεταλλεύσεων έχει σαν άμεση συνέπεια να ανέρχονται σε πολλές εκατοντάδες των προϊόντων, με τα οποία ασχολείται η συνεταιριστική δραστηριότητα, που κατά τα 2/3 τους ανήκουν στη φυτική παραγωγή και το 1/3 στη ζωική, όπως και η διάρθρωση της εθνικής μας παραγωγής, δηλαδή ακριβώς αντίστροφα από εκείνη των βορείων και κεντρικών Ευρωπαϊκών χωρών. Από τα παραπάνω αναφερθέντα γίνεται φανερό ότι η λειτουργία των αγροτικών συνεταιρισμών διασφαλίζει την απαραίτητη μη κερδοσκοπική υποδομή στους τόπους όπου ζουν και εργάζονται οι αγρότες και η οποία εγγυάται την αξιοποίηση της παραγωγής τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

Πώληση γεωργικών προϊόντων μέσω των γεωργικών συνεταιρισμών
στην Ελλάδα κατά το 1974-1984 (%)

Προϊόντα	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Χοίρειο κρέας							-	0,5	0,5	0,5	4
Βόειο κρέας							-	0,24	0,24	0,24	7
Κρέας πουλερικών							25	16,77	16,77	16,77	22,6
Αυγά							4	8,74	8,74	8,74	15,5
Γάλα							38	24,8	24,8	24,8	20,7
Ζαχαρότευτλα							-	-	-	-	-
Σιτηρά							3	-	-	-	-
Όλα τα φρούτα							12	11,69	11,69	11,69	38,9
Όλα τα λαχανικά							8	0,7	0,7	0,7	13,6

ΠΗΓΗ: The agricultural situation in community, Report 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Συνολική αξία αγροτικών προϊόντων που πουλήθηκαν από συνεταιρισμούς
και εταιρείες συνεταιριστικού ενδιαφέροντος

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
1. Χωρίς επεξεργασία							
α. Από συνεταιρισμούς	3.129.376	3.087.164	4.140.797	4.235.578	23.022.570	42.362.472	5.002.376
β. Από εταιρ. συν/κού ενδιαφέροντος	240.080	287.036	401.844	556.427	1.011.669	1.188.060	1.462.627
Σύνολο	3.369.456	3.661.236	4.542.641	4.792.005	24.034.239	43.550.532	51.476.003
2. Με επεξεργασία							
α. Από συνεταιρισμούς	9.524.178	13.239.854	14.594.364	20.673.130	23.241.193	29.731.158	49.393.902
β. Από εταιρ. συν/κού ενδιαφέροντος	5.025.737	5.860.082	6.574.118	9.387.597	11.738.279	15.217.657	20.536.609
Σύνολο	14.549.915	19.099.936	21.168.482	30.060.721	34.979.472	44.948.815	70.230.511

2.2. Κεφαλαιουχική διάρθρωση των Ε.Α.Σ. - Δομικά προβλήματα

Εξετάζοντας την πορεία του συνεταιριστικού τομέα, φαίνεται μια τάση συγκεντροποίησης των μονάδων. Η αρχή έγινε μετά τον πόλεμο, με εγκαταστάσεις σχετικά μικρού μεγέθους, που ανήκαν οι περισσότερες στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς και εξυπηρετούσαν την τοπική αγορά. Η ανάπτυξη της ιδιωτικής βιομηχανίας, που επακολούθησε επηρέασε σημαντικά και τη δομή του συνεταιριστικού τομέα, που δημιούργησε και αυτός εργοστάσια μεγάλου σχετικά μεγέθους, για τον εφοδιασμό της εθνικής και διεθνούς αγοράς. Οι μεγάλες μονάδες γίνονται από τις Ενώσεις Συνεταιρισμών, τις Κεντρικές Ενώσεις, τις Κοινοπραξίες τους και τις Ανώνυμες Συνεταιριστικές Εταιρείες. Το 1981 ο ευρύτερος Συνεταιριστικός Τομέας, διαχειριζόταν το 12,5% της ακαθάριστης αξίας της αγροτικής παραγωγής, ενώ στο τέλος της δεκαετίας το ποσοστό αυτό ανήλθε στο 30%, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 150%. Η αύξηση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ανάληψη δραστηριοτήτων, που διενεργούσε το Δημόσιο πριν την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ. Την δεκαετία

του 1980 οι επενδύσεις των συνεταιριστικών οργανώσεων σε πάγιες εγκαταστάσεις και εξοπλισμό παρουσίασαν σημαντική ανάπτυξη και ξεπέρασαν το 10% των ακαθαρίστων επενδύσεων του συνόλου της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας. Η αύξηση των επενδύσεων του συνεταιριστικού τομέα συμπίπτει με την περίοδο σχετικής αποεπένδυσης στην ιδιωτική βιομηχανία. Παρά το γεγονός αυτό οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις υστερούν κατά πολύ έναντι των μεγάλων ιδιωτικών επιχειρήσεων και ως προς τον έλεγχο επί μέρους βιομηχανικών κλάδων και ως προς το μέγεθος των παγίων εγκαταστάσεων. Τα πάγια στοιχεία των συνεταιριστικών οργανώσεων επικεντρώνονται σε βοηθητικές εγκαταστάσεις και κυρίως αποθηκευτικούς χώρους, σιλό, δεξαμενές, όπου διακινείται η πρώτη γεωργική ύλη. Έτσι εξυπηρετούνται σημαντικά και με πολύ χαμηλό κόστος και ο ιδιωτικός και ο δημόσιος τομέας (όπως και η Κοινοτική παρέμβαση), στις αγροτικές τους δραστηριότητες.¹³

Παρά το γεγονός του μη ακριβή προσδιορισμού της προστιθέμενης αξίας που δημιουργείται στο συνεταιριστικό τομέα, η προσεγγιστική εξέταση των ορίων που κυμαίνεται ο δείκτης αυτός, καθιστά φανερό πως τα ποσοστά της παραγόμενης προστιθέμενης αξίας στο συνεταιριστικό τομέα είναι εξαιρετικά χαμηλά. Το γεγονός αυτό επισημαίνει τη χαμηλή οικονομική αποτελεσματικότητα των συνεταιρισμών και την επίσης χαμηλή ανταγωνιστικότητά τους.

Κύρια αιτία για τη δημιουργία αυτής της κατάστασης που χαρακτηρίζει τους συνεταιρισμούς στη διαχρονική τους εξέλιξη, είναι η άμεση κρατική κηδεμονία στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών. Οι συνεταιρισμοί θεωρήθηκαν ανώριμοι να συμμετάσχουν με δική τους ευθύνη στην άσκηση της αγροτικής πίστης, όπως γίνεται σε όλο τον κόσμο, αλλά κατάλληλοι να μεσολαβούν στις εργασίες της Τράπεζας για τη μείωση των λειτουργικών τους εξόδων. Όταν αργότερα οργανώθηκε η ενιαία διαχείριση των λιπασμάτων, των ζωοτροφών, των φυτοφαρμάκων, τον κεντρικό ρόλο ανέλαβαν κρατικοί φορείς, ενώ στους συνεταιρισμούς ανατέθηκε μόνο η διανομή. Παρόμοιες λύσεις δόθηκαν σε θέματα μεταποίησης και εξαγωγής των γεωργικών προϊόντων, που ανατέθηκαν είτε σε οργανισμούς, όπου την πλειοψηφία κατέχει η Αγροτική Τράπεζα (επεξεργασία γάλακτος) και τη μειοψηφία οι συνεταιρισμοί, είτε σε κρατικούς οργανισμούς (ΑΓΡΕΞ για την εξαγωγή γεωργικών προϊόντων). Αυτός ο τρόπος προσέγγισης της ανάπτυξης των συνεταιρισμών ήταν ενδεδειγμένος για μια μεταβατική περίοδο, σαν ένα προστάδιο προσαρμογής των συνεταιρισμών σε επιχειρηματικές πρωτοβουλίες. Η εξάρτηση όμως αυτή συνεχίστηκε και

¹³ Στρατηγοπούλου-Φάσσου Γ., *Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις και τα οικονομικά των συναλλαγών*, σελ. 205.

εμφανίστηκε το φαινόμενο η κατάσταση αυτή να εξυπηρετεί τόσο τους συνεταιρισμούς όσο και το Κράτος. Το κράτος δια των εκάστοτε κυβερνήσεων απολάμβανε την ισχύ επηρεασμού ενός σημαντικού μέρους της γεωργικής οικονομίας, οι δε συνεταιρισμοί απολάμβαναν την σιγουριά της δοτής προστασίας. Ακόμα και η προσχώρηση της χώρας στην ΕΟΚ, που έδειξε τις αδυναμίες αυτού του μοντέλου ανάπτυξης, δεν στάθηκε αρκετή για την άμεση ανατροπή του.

Άλλη αιτία της υστέρησης της αποτελεσματικότητας των συνεταιρισμών, σε ό,τι αφορά τα οικονομικά τους αποτελέσματα, είναι η διαφορετική συμπεριφορά κατά την παραλαβή των προϊόντων των μελών τους. Οι συνεταιρισμοί παραλαμβάνουν όλες τις προσφερόμενες ποσότητες και ποιότητες, ενώ οι ιδιώτες επιλέγουν μόνο τις ποσότητες και ποιότητες που μπορούν να διαθέσουν εύκολα και κερδοφόρα, ενώ απέχουν και τελείως, αν η κατάσταση των αγορών δεν εξασφαλίζει κέρδη. Η συνεταιριστική πρακτική παρέχει μεν στους αγρότες το απαραίτητο αίσθημα ασφάλειας για τη διάθεση της παραγωγής τους αλλά παράλληλα μειώνει τις δυνατότητες επίτευξης θετικών οικονομικών αποτελεσμάτων από τους συνεταιρισμούς.

Πίνακας 20

Αξία βιομηχανικών κλπ. εγκαταστάσεων που βελτιώθηκαν - επεκτάθηκαν και αποκτήθηκαν από τις Οργανώσεις μέσα στο 1991, και αξία υφισταμένων στο τέλος του χρόνου.

Κατηγορίες εγκαταστάσεων σε χιλ. δρχ.	Βελτιωθείσες επεκταθείσες	Αποκτηθείσες	Υφιστάμενες
Γεωργ. Βιομηχανίες	2.265.110	10.261.061	91.796.873
Γεωργικά μηχανήματα	-	196.503	14.851.124
Μεταφορικά μέσα	7.100	383.593	5.549.576
Λοιπές εγκαταστάσεις	233.554	2.057.905	20.839.242
Γραφεία - Αποθήκες κλπ.	259.810	1.605.397	45.094.491
Δασικός εξοπλισμός	-	6.446	614.757
Γεωργοβιοτεχνικός εξοπλισμός	1.200	5.675	338.663
Αλιευτικός εξοπλισμός	1.359	116.250	319.401
ΣΥΝΟΛΟ 1991	2.768.133	14.632.785	179.404.127
ΣΥΝΟΛΟ 1990	4.218.107	11.430.639	152.327.122
ΣΥΝΟΛΟ 1989	4.333.855	11.830.358	131.046.273

Πίνακας 21

Έκταση των πιστωτικών εργασιών των ΑΣΟ το 1990 σε σύγκριση με το 1989 και 1988.

	1990		1989		1988	
	εκατ. δρχ.	ετησ. μεταβ. %	εκατ. δρχ.	ετησ. μεταβ. %	εκατ. δρχ.	ετησ. μεταβ. %
A. ΔΑΝΕΙΑ ΑΠΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΑΤΕ						
1. Σε φυσικά πρόσωπα μέσω των ΑΣΟ	104.735	6	98.355	5	93.565	10
2. Σε νομικά πρόσωπα ΑΣΟ κάθε βαθμού	243.737	-16	289.166	2	284.942	16
3. Σε Συν/κές Επιχειρήσεις	101.993	-14	118.825	-4	123.146	72
ΣΥΝΟΛΟ Α'	450.465	-11	506.346	1	501.653	25
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ ΑΤΕ	1.025.227		993.704		883.585	
Ποσοστό χορηγήσεων ΑΤΕ προς συν/νους παραγωγούς μέσω των συν/σμών τους και προς νομ. ΑΣΟ	44%		51%		57%	
B. ΔΑΝΕΙΑ ΑΠΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡ. ΚΕΦΑΛΑΙΑ						
1. Σε συνεταιίρους	2.211	2	2.157	12	1.927	-4
2. Σε Νομικά Πρόσωπα	106	4	102	-61	263	-1
ΣΥΝΟΛΟ Β'	2.317	2	2.259	3	2.190	-4
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΝΕΙΩΝ (Α'+Β')	452.782	-11	508.605	1	503.843	25

Μεταξύ των συνεταιριστικών βιομηχανιών υπάρχει ένας ορισμένος αριθμός από μεγάλες σύγχρονες και πρωτοποριακές μονάδες, όπως σιγαρεττοβιομηχανίες ΣΕΚΑΠ, τα καπνεργοστάσια της ΣΕΚΕ, οι εγκαταστάσεις της Ελαιουργικής για το ελαιόλαδο, το ΑΓΝΟ για το γάλα, της Ομοσπονδίας Θεσσαλονίκης, της ΣΕΒΑΘ και της ΣΕΚΟΒΕ για τη βιομηχανική επεξεργασία οπωροκηπευτικών, της ΚΑΪΡ για τα κρασιά, στη μεγάλη τους πλειοψηφία οι ελληνικοί Συνεταιρισμοί είναι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και διατηρούν τα χαρακτηριστικά που τους μεταβίβασε η ιστορική τους καταγωγή της επιβιωτικής και βιοτεχνικής γεωργίας.

Έχει ιδιαίτερη λοιπόν σημασία για την Ελληνική Συνεταιριστική κίνηση η απόκτηση μεγάλων συνεταιριστικών μονάδων σε ικανό αριθμό, ώστε να αποκαταστήσουν την ισορροπία των οικονομικών δυνάμεων με τον ανταγωνισμό που λειτουργεί σε βάρος τους, αφού το 90% περίπου αυτών των βιομηχανιών ανήκει στον ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα.¹⁴ Η διατήρηση αυτής της ισορροπίας έχει σκοπό να εξασφαλίσει μια στοιχειώδη διαπραγματευτική δύναμη και έναν έλεγχο των εκατοντάδων χιλιάδων μικρών παραγωγών στις αγορές προϊόντων τους.

¹⁴ Παπαγεωργίου Κ. - Πάτση Π., *Οργάνωση και διοίκηση Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων και συνεταιρισμών*, σελ. 74.

Η ανάπτυξη σύγχρονων μεγάλων μονάδων προστατεύει όχι μόνο τα συμφέροντα των παραγωγών αλλά και των καταναλωτών, από την εκτεινόμενη συγκέντρωση του μεγάλου πολυεθνικού κεφαλαίου, που ελέγχει όλο και μεγαλύτερο μερίδιο στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών και επιβάλλει τη δική του στρατηγική ανάπτυξης. Η δημιουργία μεγάλων συνεταιριστικών μονάδων δεν σημαίνει την εξαφάνιση των μικρομεσαίων συνεταιριστικών επιχειρήσεων, οι οποίες επιβιώνουν και αναπτύσσονται επιλέγοντας στρατηγικές εξειδίκευσης, συνεργασιών και κοινοπραξιών μεταξύ τους.

Το Ελληνικό συνεταιριστικό κίνημα πολλές φορές δεν μπόρεσε να ιεραρχήσει στους στόχους του και κυρίως τους οικονομικούς, με αποτέλεσμα να δέχεται εξωγενείς παρεμβάσεις στην αυτονομία και αυτοδυναμία του. Η εξέλιξη του εξαρτιόταν σε μεγαλύτερο βαθμό από την πολιτική συγκυρία, με αποτέλεσμα να μη στηρίζεται στις δικές του εσωτερικές δυνάμεις. Παρά τα προβλήματά του όμως το Ελληνικό Συνεταιριστικό Κίνημα κατόρθωσε να επιβληθεί, να επιβάλει τη δική του φυσιογνωμία και να διαμορφώσει τη δική του οικονομική και κοινωνική βάση.

Η ανάπτυξη των συνεταιρισμών στην Ελλάδα επηρέασε άμεσα την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας. Οι παράγοντες που επέδρασαν κυρίως είναι:

1. Η ανάπτυξη της εμπορευματοποίησης του αγροτικού τομέα.
2. Η συμβολή στην εκμηχάνιση των μικρών εκμεταλλεύσεων.
3. Περιορισμός της δράσης των μεσαζόντων.
4. Ενίσχυση της διαπραγματευτικής ικανότητας των αγροτών.
5. Αύξηση της παραγωγικότητας.
6. Αύξηση των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων.
7. Αύξηση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα.
8. Αύξηση της μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων.
9. Αύξηση των επενδύσεων στον γεωργικό τομέα.
10. Ανάπτυξη της αγροτικής πίστης στον τομέα.
11. Οργάνωση της αγροτικής παραγωγής.
12. Ανάπτυξη της εκπαίδευσης των αγροτών.
13. Αύξηση των αγροτικών εισοδημάτων.
14. Μείωση του κόστους παραγωγής των αγροτικών προϊόντων.

2.3 Συνεταιριστική Νομοθεσία

Μέχρι σήμερα έχουν θεσπιστεί τρεις βασικοί νόμοι που κατοχυρώνουν τη δομή και τη λειτουργία των συνεταιρισμών.

Η νομοθεσία υπήρξε πάντα ενεργητικός μοχλός στην πορεία του συνεταιριστικού κινήματος, με αποτέλεσμα την προώθηση ή την αναστολή του.

Ο Ν. 602/14 καταρτίστηκε με βάση τα πρότυπα του γερμανικού συνεταιριστικού νόμου του 1884 καθώς και του αντίστοιχου αυστριακού του 1873.¹⁵ Ο πρώτος συνεταιριστικός νόμος στο σύνολό του ήταν προοδευτικός, όμως δεν διαχώριζε τους συνεταιρισμούς σε αγροτικούς και αστικούς, με αποτέλεσμα να συμπληρωθεί αργότερα με νομοθετήματα που διευκρίνιζαν τη λειτουργία τους. Ως συνεταιρισμός ορίζεται "η εταιρία με μεταβλητό αριθμό συνεταίρων, επίσης και κεφαλαίων, που έχει σκοπό την, με τη συνεργασία των συνεταίρων, προαγωγή της ιδιωτικής οικονομίας καθενός από αυτούς". Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί που δημιουργήθηκαν με το Ν. 604/14 το 1918 ήταν 790, το 1921 έφθασαν τους 1.498, το 1922 τους 1.815 και το 1939 τους 5.186. Η ώθηση που δόθηκε από το νόμο στο συνεταιριστικό κίνημα ήταν αναμφισβήτητη.

Στην πλειοψηφία τους οι συνεταιρισμοί που ιδρύθηκαν ήταν πιστωτικοί. Βασικός λόγος ήταν η προστασία των αγροτών από τις επιπτώσεις του μεσιτικού κεφαλαίου. Δεύτερος λόγος ήταν ότι ο αγρότης επέλεξε τον πιστωτικό συνεταιρισμό επειδή δεν περιόριζε την οικονομική του ελευθερία ως εμποροπαραγωγού. Ο νόμος 602/14 προέβλεπε τη σύσταση ειδικής υπηρεσίας που θα αναλάμβανε την εποπτεία των συνεταιρισμών. Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο που επικρατούσε ανάμεσα στον αγροτικό πληθυσμό θεωρήθηκε σαν πρόσχημα για να αναληφθεί τελικά η εποπτεία των συνεταιρισμών από κρατικά όργανα. Η επισήμανση των αρνητικών συνεπειών της κρατικής εποπτείας είχε ήδη γίνει αντιληπτή στο Α' Πανελλήνιο Συνεταιριστικό Συνέδριο το 1926. Σε αυτό προτάθηκε και ψηφίστηκε η αυτονόμηση της εποπτικής υπηρεσίας και η σύσταση Συμβουλίου που θα συμμετέχουν εκπρόσωποι των συνεταιρισμών, του κράτους και της Εθνικής Τράπεζας, η οποία ασκούσε μέχρι το 1929 την αγροτική πίστη.

Το Συμβούλιο αυτό δεν λειτούργησε με αποτέλεσμα ένα τόσο σοβαρό ζήτημα να μην έχει λυθεί μέχρι σήμερα.

Το 1979 ψηφίζεται ο δεύτερος συνεταιριστικός νόμος, ο 921/79 με σκοπό τον εκσυγχρονισμό του συνεταιριστικού συστήματος και την προσαρμογή του στο πνεύμα της αγροτικής πολιτικής της ΕΟΚ: Ο νόμος περιείχε στοιχεία που ανταποκρίνονταν σε μεγάλο βαθμό στις εξελίξεις και τις απαιτήσεις της

σύγχρονης συνεταιριστικής πραγματικότητας, χωρίς όμως να επιλύει τα χρονίζοντα προβλήματα.

Ο νόμος αναφερόταν μόνο στους αγροτικούς συνεταιρισμούς και καθιστούσε περισσότερο σαφές το περιεχόμενο και τον κοινωνικό χώρο στον οποίο απευθυνόταν. Διεύρυνε το φάσμα των οικονομικών δραστηριοτήτων των αγροτικών συνεταιρισμών, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να εισχωρήσουν και σε άλλες εργασίες, που μέχρι τότε είχαν υποβαθμιστεί, όπως οι κοινές καλλιέργειες, η δημιουργία υποδειγματικών εκμεταλλεύσεων, η ανάπτυξη εμπορικών, μεταφορικών, βιομηχανικών δραστηριοτήτων. Έδινε την υπόσχεση της κρατικής βοήθειας, αφού σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1975 οι αγροτικοί συνεταιρισμοί τελούν υπό την προστασία και εποπτεία του κράτους, που είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την ανάπτυξή τους.

Τα καταστατικά των συνεταιρισμών εγκρίνονταν πλέον από το Δικαστήριο και όχι από το Υπουργείο Γεωργίας, όπως συνέβαινε παλαιότερα, ενώ όλοι οι συνεταιρισμοί λειτουργούν με τη μορφή της εταιρείας περιορισμένης ευθύνης. Ο Ν. 921/79 δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του συνεταιριστικού κινήματος, κυρίως δομικού χαρακτήρα, αφού από τις 7.055 Συνεταιριστικές Οργανώσεις το 1983, το 70% ήταν πιστωτικές, το 3,2% εμπορίας και το 21% με υποτυπώδεις παραγωγικές εγκαταστάσεις. Σε 1.345 κοινότητες λειτουργούσαν πάνω από δύο συνεταιρισμοί και ο μέσος όρος μελών ανά συνεταιρισμό έφθανε τα 95 μέλη.

Το 1985 ύστερα από μακροχρόνιες συζητήσεις μεταξύ των συνεταιρισμένων μελών και των πολιτικών κομμάτων, ψηφίζεται στη Βουλή ο Ν. 1541/85 για τις "Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις". Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση στο σχέδιο νόμου, ως κύριοι στόχοι καθορίζονται η υποβοήθηση της συνεταιρισμένης οικογενειακής εκμετάλλευσης από τον συνεταιρισμό και η δημιουργία οικονομικά βιώσιμων συν/κών μονάδων.

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα του νέου νόμου είναι ότι δίνει μεγαλύτερη έμφαση σε ζητήματα ανασυγκρότησης της δομής των Αγροτικών Συν/κών Οργανώσεων, που θα οδηγήσει μελλοντικά στην πλήρη καθετοποίηση του πρωτογενή με το δευτερογενή τομέα της οικονομίας, εκσυγχρονίζοντας το όλο συνεταιριστικό σύστημα με προσανατολισμό τη σύνδεσή του με την αναπτυξιακή πορεία ολοκλήρωσης της εθνικής μας οικονομίας. Ιδιαίτερο βάρος δίνεται στην καθιέρωση μιας ενιαίας δομής των ΑΣΟ, που σημαίνει: ένας γενικός πρωτοβάθμιος συνεταιρισμός σε κάθε δήμο, μια Ένωση για κάθε νομό, και μια κλαδική κεντρική Ένωση για κάθε βασικό προϊόν. Ριζική αλλαγή επέρχεται και στο επίπεδο του καταμερισμού της εργασίας μέσα στον ΑΣΟ με

την ίδρυση των Κλαδικών Οργανώσεων Παραγωγής (Κ.Ο.Π.Α.Σ.) και των Ομάδων Κοινής Εκμετάλλευσης (Ο.Κ.Ε.), ενώ στο σύνολό της η ΑΣΟ θα ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα. Παράλληλα, οι ΑΣΟ θα μπορούν να συμπράττουν σε κοινές επιχειρήσεις με καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, νομικά πρόσωπα δημοσίου τομέα, κοινωφελείς οργανισμούς, συνεταιριστικές οργανώσεις άλλων χωρών και επιχειρήσεις Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). Η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών θα ασχολείται αποκλειστικά με το δευτερογενή τομέα και θα περιλαμβάνει τις ΚΟΠ που ανήκουν σε Αγροτικές Συν/κές οργανώσεις του νομού της. Από το νόμο έχει το δικαίωμα να ιδρύει κοινές επιχειρήσεις, συν/κές εταιρείες και συν/κούς οργανισμούς που θα έχουν ως αντικείμενο την παραγωγή, εμπορία και διάθεση λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, εργαλείων, μηχανημάτων κλπ., προϊόντων απαραίτητων για την πρωτογενή και δευτερογενή αγροτική παραγωγή, τη διακίνηση των προϊόντων στο εσωτερικό και εξωτερικό, την αγορά και αναδιανομή της αγροτικής γης. Οι κεντρικές κλαδικές συνεταιριστικές ενώσεις ιδρύονται σε επίπεδο χώρας και έχουν κλαδικό χαρακτήρα. Συστατικά στοιχεία των κλαδικών ενώσεων είναι οι ενώσεις Α.Σ. στις οποίες λειτουργούν ΚΟΠΕΑΣ και αφορούν το αντίστοιχο προϊόν, έχοντας το δικαίωμα να ιδρύουν κοινή επιχείρηση και συνεταιριστική εταιρία.

Ανώτατη αγροτική συνεταιριστική εταιρία είναι η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ) στην οποία εκπροσωπούνται όλες οι ενώσεις Α.Σ. της χώρας.

Άλλη θεμελιακή ρύθμιση του Ν. 1541/1985 είναι αυτή που ορίζει τα μέλη σε τακτικά και ειδικά. Ως τακτικό μέλος ορίζεται ο αγρότης που ασχολείται αυτοπροσώπως επαγγελματικά και αποκλειστικά σε οποιονδήποτε κλάδο της αγροτικής οικονομίας. Ειδικά μέλη μπορούν να γίνει ενήλικες που είναι μεν ιδιοκτήτες αγροτικής περιουσίας, δεν ασχολούνται όμως αυτοπροσώπως και επαγγελματικά με την παραγωγή αγροτικών προϊόντων.

Θετικό επίσης βήμα αποτελεί η καθιέρωση Σώματος Ελεγκτών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, που θα αντικαταστήσει την εποπτική υπηρεσία της Α.Τ.Ε. Το Σώμα αυτό θα υπάγεται στο Υπουργείο Γεωργίας και θα επιλαμβάνεται ύστερα από πρόσκληση της ΠΑΣΕΓΕΣ, του Δ.Σ. του εποπτικού Συμβουλίου της Γ.Σ. της Α.Σ.Ο. ή αν το ζητήσει το 1/5 των συνεταίρων ή των αντιπροσώπων. Έτσι, καταργείται ο υποχρεωτικός έλεγχος από την Εποπτική υπηρεσία της Α.Τ.Ε. αφήνοντας ελεύθερο το έδαφος για την εμφάνιση των αρχών της αυτοδιαχείρισης αλλά και της ανάπτυξης και ενίσχυσης της εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και συνεταιρισμών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

3.1. Α.Τ.Ε. - Ο ρόλος της στην ανάπτυξη και χρηματοδότηση των Α.Σ.Ο.

Η Αγροτική Τράπεζα έχει βασικούς καταστατικούς στόχους, την άσκηση της αγροτικής πίστης, την ενίσχυση της συνεταιριστικής οργάνωσης, τη βελτίωση των όρων διεξαγωγής των γεωργικών εργασιών και την οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη των αγροτών.

Οι σκοποί αυτοί που ανταποκρίνονται στο αίτημα για την αναδιάρθρωση της γεωργίας και τη στήριξη του εισοδήματος του αγροτικού πληθυσμού της εποχής εκείνης επηρέασαν καθοριστικά την ανάπτυξη και τα χαρακτηριστικά της Τράπεζας. Κύριος εμπνευστής της δημιουργίας της Γεωργικής Τράπεζας (μετέπειτα Αγροτικής) είναι ο τότε υπουργός της κυβέρνησης Καφαντάρη, ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου. Παρά τις αντιδράσεις που υπήρξαν, τότε μπήκαν τα θεμέλια ίδρυσης ενός οργανισμού, με σκοπό όχι τόσο το κέρδος όσο την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας.¹⁶

Στις 3 Ιουλίου του 1929 ο Ε. Βενιζέλος καταθέτει σχέδιο νόμου στη βουλή για την ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας. Η Α.Τ.Ε. άρχισε τη λειτουργία της σε μια καθυστερημένη ελληνική γεωργία με άπειρα οικονομικά και λοιπά προβλήματα της οποίας τα κύρια χαρακτηριστικά ήταν ο παραδοσιακός τρόπος παραγωγής, το χαμηλό επίπεδο μόρφωσης των αγροτών και οι πολυάριθμες μικροεκμεταλλεύσεις που είχαν προέλθει από τη διανομή των μεγάλων ιδιοκτησιών.

Την περίοδο αυτή η Α.Τ.Ε. δραστηριοποιήθηκε έντονα στη δανειοδότηση χορηγώντας και επενδυτικά δάνεια τα οποία ήταν ιδιαίτερης σημασίας για τους Έλληνες μικροαγρότες. Την 10ετία την 1930 δίνουν χορηγήσεις, οι οποίες σε σταθερές δραχμές αυξήθηκαν από 1.306 εκατ. το 1930, σε 4.197 εκατομ. το 1940.

Ο πόλεμος του 1940 κατέστρεψε τον γεωργικό και κτηνοτροφικό πλούτο της χώρας. Οι ζημιές του αγροτικού τομέα υπολογίζονται σε 45-50 δις δρχ. περίπου. Οι συνθήκες οι οποίες διαμορφώθηκαν στην Ελληνική ύπαιθρο μετά το τέλος του πολέμου, άφηναν ελάχιστα περιθώρια για την ανάπτυξη γεωργικής δραστηριότητας. Την 10ετία του 1950 η ελληνική γεωργία μπαίνει σε δυναμική φάση ανάπτυξης. Ο παραδοσιακός χαρακτήρας εγκαταλείπεται σταδιακά, η παραγωγή αυξάνει με υψηλούς ρυθμούς, αρχίζουν να εμφανίζονται νέες και δυναμικές καλλιέργειες και η παραγωγή εκσυγχρονίζεται σε μεγάλο βαθμό. Η

¹⁶ ΑΤΕ, Το πιστωτικό έργο της ΑΤΕ, σελ. 12.

εξέλιξη αυτή και η εισαγωγή νέων μορφών τεχνολογίας δημιουργεί μεγάλες ανάγκες για δανειακά κεφάλαια καθώς και για παροχή τεχνικής βοήθειας. Οι συνολικές χορηγήσεις της Τράπεζας αυξήθηκαν από 2.911 εκατ. δρχ. το 1955 σε 9.215 εκατ. δρχ. το 1965, ενώ τα επενδυτικά δάνεια την ίδια περίοδο υπερδεκαπλασιάστηκαν. Από το 1960 και μετά, η πιστωτική δραστηριότητα της τράπεζας, ανταποκρινόμενη στις απαιτήσεις της εποχής, επεκτείνεται σε μεγάλο βαθμό και καλύπτει όλο σχεδόν το φάσμα των δραστηριοτήτων του αγρότη. Το πρόγραμμα της αγροτικής στέγασης που άρχισε το 1966 κάλυψε ένα μεγάλο κενό και βοήθησε στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στην ύπαιθρο.¹⁷

Οι χορηγήσεις για τον σκοπό αυτό από 868 εκατομ. δρχ. που ήταν τον πρώτο χρόνο έφθασαν στα 11,8 δις δρχ. το 1985. Η Α.Τ.Ε. μετά το 1980 δραστηριοποιείται στα πλαίσια των γενικών κατευθύνσεων της κρατικής πολιτικής, αναπτύσσει έντονη δραστηριότητα στη δανειοδοτική στήριξη της ανάπτυξης του συνεταιριστικού κινήματος καθώς και στο χώρο των πολιτισμικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Α.Τ.Ε. αποβλέπει στην πλήρη κάλυψη των κεφαλαιακών αναγκών του ευρύτερου αγροτικού τομέα, τόσο σε βραχυπρόθεσμα όσο και σε μακροπρόθεσμα δάνεια. Τα δάνεια χορηγούνται σε φυσικά πρόσωπα, αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις, αγροτικές επιχειρήσεις και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς και καλύπτουν τις ανάγκες τους σε κεφάλαια κίνησης (βραχυπρόθεσμα δάνεια) και επενδυτικά κεφάλαια (μεσο-μακροπρόθεσμα δάνεια) και όλους τους κλάδους παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας στην γεωργία, την αλιεία, τα δάση και την βιοτεχνία. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται από την Α.Τ.Ε. στην ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών από νέους αγρότες. Παράλληλα υπάρχουν πιστωτικά προγράμματα για τη χρηματοδότηση κατασκευής μεγάλων συνεταιριστικών και κοινοτικών έργων υποδομής, όπως για παράδειγμα αποθήκες αγροτικών προϊόντων, γεωργικές βιομηχανίες, αρδευτικά έργα κλπ.

Τα δάνεια από εμπόρους εξυπηρετούν τις δαπάνες λειτουργίας της μονάδας και χορηγούνται χωρίς γραφειοκρατικές διαδικασίες, αλλά έχουν υψηλό κόστος και δημιουργούν εξάρτηση από τη δανειοδότηση. Οι άλλοι τραπεζικοί οργανισμοί δεν αποτελούν κύρια πηγή κεφαλαίων για τις αγροτικές και συνεταιριστικές μονάδες, αλλά χρησιμοποιούνται σε έκτακτες ανάγκες ή σε περιπτώσεις που η Α.Τ.Ε. δεν καλύπτει τη συγκεκριμένη ανάγκη. Τα πλεονεκτήματα αυτής της πηγής σε σχέση με την Α.Τ.Ε. είναι οι λιγότερες διαδικασίες και η δυνατότητα δανειοδότησης για δαπάνες που δεν σχετίζονται με

¹⁷ Σπάθης, *Ο ρόλος της Αγροτικής Πιστωτικής Πολιτικής στην Ελλάδα*, Εισήγηση 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, 1994.

την αγροτική εκμετάλλευση. Μειονεκτήματά τους είναι το υψηλό κόστος και ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τον αγρότη (Πίνακας 22).

Τα δάνεια διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους (διάρκεια, τρόπος διασφάλισης κλπ.). Ανάλογα με τη διάρκεια διακρίνονται σε βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

Βραχυπρόθεσμα είναι τα δάνεια εκείνα που έχουν διάρκεια μέχρι 12 μήνες και καλύπτουν ανάγκες για δαπάνες λειτουργίας της μονάδας και συντήρησης της οικογένειας. Στην Α.Τ.Ε. θεωρούνται βραχυπρόθεσμα και δάνεια διάρκειας μεγαλύτερης των 12 μηνών όταν καλύπτουν δαπάνες δραστηριοτήτων με μεγάλη διάρκεια παραγωγικής διαδικασίας, π.χ. πάχυνση μόσχων κλπ. Τα δάνεια αυτά κατά το 1991 έφθασαν τα 335 δις δραχμές (Πίνακας 23).

Μεσοπρόθεσμα είναι αυτά που η διάρκειά τους είναι από 2-12 χρόνια. Στα δάνεια αυτά περιλαμβάνονται τα επενδυτικά, τα οποία κατά το 1991 έφθασαν τα 75 δις δρχ. έναντι 69 δις δρχ. που ήταν το 1990. Επίσης στα μεσοπρόθεσμα δάνεια περιλαμβάνονται και τα στεγαστικά, τα οποία κατά το 1991 ανέρχονται σε 10 δις δρχ. έναντι τα 9,3 δις δρχ. που ήταν το 1990 (αύξηση 7,5%).

Μακροπρόθεσμα είναι αυτά που η διάρκειά τους είναι μεγαλύτερη των 10 χρόνων. Τα μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια καλύπτουν δαπάνες για πάγιο κεφάλαιο καθώς και για κεφάλαιο κίνησης μονιμότερου χαρακτήρα. Τα δάνεια και των δύο αυτών κατηγοριών αναφέρονται στην Α.Τ.Ε. με τον όρο "Δάνεια μέσης και μικρής διάρκειας" και έχουν διάρκεια που φθάνει μέχρι 30 χρόνια (αγορά κτημάτων). (Πίνακας 24)

Τα δάνεια για δαπάνες λειτουργίας της μονάδας είναι βραχυπρόθεσμα και μπορεί να διακριθούν σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με τον κλάδο που ανήκει η μονάδα π.χ. πτηνοτροφικά, αλιευτικά κλπ. Για όλα αυτά τα δάνεια που καλύπτουν τις ανάγκες των αγροτικών μονάδων χρησιμοποιούνται από την Α.Τ.Ε. ο όρος "καλλιεργητικά δάνεια".¹⁸

Τα καλλιεργητικά δάνεια είναι αυτά που δίνονται για να καλύψουν τις δαπάνες της παραγωγικής διαδικασίας καθώς και τις δαπάνες αγοράς και εκτροφής ζώων. Η διάρκειά τους καλύπτει την καλλιεργητική περίοδο και είναι περίπου 10 μήνες.

¹⁸ Χατζηαντωνίου Α., Δυνατότητες χρηματοδότησης του αγροτικού τομέα με τη συμμετοχή της ΕΟΚ, σελ. 61.

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

Δάνεια μελών συνεταιρισμών και μη από ΑΤΕ - Βραχυπρόθεσμα καλλιεργητικά δάνεια ΑΤΕ με αποδόχους φυσικά μέλη ή τους συνεταιρισμένους αγρότες που χορηγήθηκαν το 1983 (χιλ. δρχ.)

Νομός	Από συν/σμούς χωρίς τη μεσολάβηση Ενώσεων	Από συν/σμούς με τη μεσολάβηση Ενώσεων	Σύνολο	Γενικό από ΑΤΕ γενικά	% καλλ/κών δανείων ΑΤΕ που χορηγήθ. σε συν/νους αγρότες
Έβρου	59.666	1.554.511	1.614.177	1.907.643	84,62
Ξάνθης	3.440	687.438	690.878	866.787	79,70
Ροδόπης	45.158	911.783	956.941	1.152.843	83,00
Δράμας	-	596.359	596.359	1.948.060	30,60
Καβάλας	25.842	279.604	285.446	1.332.225	21,40
Σερρών	-	1.423.501	1.423.501	3.423.559	41,60
Ημαθίας	5.430	1.179.134	1.184.564	1.875.318	63,20
Θεσσαλονίκης	23.200	1.252.968	1.276.168	1.868.676	68,30
Κιλκίς	-	1.289.488	1.289.488	1.506.116	85,60
Πέλλης	-	1.276.805	1.276.805	3.087.544	41,35
Περίας	-	1.278.874	1.278.874	1.726.920	74,00
Χαλκιδικής	-	605.151	605.151	869.825	69,60
Καστοριάς	-	197.233	197.233	1.217.085	16,20
Γρεβενών	-	318.751	318.751	613.517	51,95
Κοζάνης	29.295	859.095	888.390	1.738.878	51,10
Φλώρινας	-	370.889	370.889	516.291	71,80
Καρδίτσας	6.677	2.333.003	2.339.680	3.168.650	73,80
Λάρισας	28.507	2.583.661	2.612.168	5.642.052	46,30
Μαγνησίας	6.530	414.389	420.919	921.348	45,70
Τρικάλων	-	732.650	732.650	1.322.526	55,40
Αιτωλοακαρνανίας	61.704	1.632.306	1.694.010	3.144.736	53,89
Αττικής	34.192	198.065	232.257	1.530.841	15,17
Βοιωτίας	-	680.158	680.158	1.550.794	43,90
Εύβοιας	4.273	137.434	141.707	1.050.917	13,48
Ευρυτανίας	-	21.651	21.651	102.351	21,15
Φθιώτιδας	-	955.695	955.695	1.591.822	60,00
Φωκίδας	-	41.856	41.856	121.150	34,60
Άρτας	70.776	174.420	245.196	345.051	71,10
Θεσπρωτίας	-	114.507	114.507	212.402	53,90
Ιωαννίνων	75.231	163.340	238.571	567.135	42,10
Πρέβεζας	2.005	390.211	392.216	915.801	42,80
Αργολίδας	168.672	181.864	350.536	670.107	52,30
Αρκαδίας	13.401	257.327	270.728	545.845	50,00
Αχαΐας	1.442	509.446	510.888	983.854	56,00
Ηλείας	40.201	581.514	621.715	1.293.362	48,10
Κορινθίας	227	395.898	396.125	802.520	49,40
Λακωνίας	1.704	68.768	70.472	444.267	15,90
Μεσσηνίας	52.887	469.517	522.404	962.020	54,30
Πειραιώς	3.161	59.881	63.042	158.421	39,80
Λέσβου	6.332	169.244	175.576	352.510	49,80
Σάμου	-	-	-	63.158	-
Χίου	-	5.366	5.366	30.755	17,50
Κυκλάδων	-	160.818	160.818	286.770	56,10
Ηρακλείου	2.431	1.107.214	1.109.645	2.435.787	45,50
Λασιθίου	-	159.756	159.756	346.428	46,10
Ρεθύμνου	-	192.141	192.141	315.007	61,00
Χανίων	-	357.945	357.945	450.421	79,10
Ζακύνθου	-	122.431	122.431	152.969	80,00
Κερκύρας	-	39.382	39.382	76.007	51,80
Κεφαλληνίας	2.610	7.882	10.492	81.570	12,90
Λευκάδας	-	22.255	22.255	50.318	44,20
Δωδεκανήσου	16.529	70.337	86.866	197.080	44,10
ΣΥΝΟΛΟ	771.523	29.893.903	30.766.384	58.250.828	52,80

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

Χρηματοδοτήσεις βραχυπρόθεσμες (αναληφθέντα ποσά) (χιλ. δρχ.)

Νομός	Για συν/σμούς	Για Ενώσεις συν/σμών & Κοινοπραξίες Ενώσεων	Κεντρικές Ενώσεις	Σύνολο συν/σμών	Σύνολο Συν/κών Κινήσεων και Ιδιώτες	% συμμετοχής συν/σμών
Έβρου	12.215	167.928	-	180.143	273.154	65,90
Ξάνθης	3.743	17.000	-	20.743	1.939.995	1,10
Ροδόπης	-	246.191	-	246.191	246.391	100,00
Δράμας	26.904	99.487	-	126.391	312.084	40,50
Καβάλας	170.426	580.725	-	751.151	800.467	93,80
Σερρών	7.556	391.905	-	399.461	973.684	41,00
Ημαθίας	172.539	527.496	-	700.035	2.941.942	23,80
Θεσσαλονίκης	47.478	2.127.170	-	2.174.648	14.242.785	15,20
Κιλκίς	3.708	50.680	-	54.388	60.706	89,60
Πέλλης	629.044	1.488.680	-	2.117.724	4.384.665	48,30
Πιερίας	1.400	90.346	-	91.746	713.918	12,80
Χαλκιδικής	47.000	136.934	-	183.934	185.784	99,00
Καστοριάς	-	-	-	-	34.888	-
Γρεβενών	-	16.567	-	16.567	18.932	87,50
Κοζάνης	257.700	142.656	-	400.356	500.694	80,00
Φλώρινας	7.402	20.772	-	28.174	32.992	85,40
Καρδίτσας	500	114.429	-	114.929	173.948	66,10
Λάρισας	148.825	345.675	-	494.500	910.903	54,30
Μαγνησίας	100.056	500.945	-	601.001	672.725	89,30
Τρικάλων	6.460	280.211	-	286.671	1.078.072	27,00
Αιτωλοακαρνανίας	374.841	153.524	-	528.365	1.457.814	36,90
Αττικής	382.602	67.492.418	7.903.285	75.778.305	85.414.495	88,70
Βοιωτίας	9.886	183.258	-	193.144	325.289	59,40
Εύβοιας	225.227	-	-	225.227	365.228	61,70
Ευρυτανίας	-	-	-	-	1.200	-
Φθιώτιδας	235.206	291.880	-	527.086	1.013.653	52,00
Φωκίδας	-	72.637	-	72.637	79.629	91,20
Άρτας	362.973	39.663	-	402.636	1.214.133	33,20
Θεσπρωτίας	70.262	28.145	-	98.407	123.377	80,40
Ιωαννίνων	166.973	105.586	-	272.559	870.010	31,33
Πρέβεζας	10.860	23.946	-	34.806	246.821	14,00
Αργολίδας	422.256	843.197	-	1.265.453	1.399.405	90,40
Αρκαδίας	18.096	-	-	18.096	23.496	77,00
Αχαΐας	9.830	3.089.735	-	3.099.565	8.506.543	36,40
Ηλείας	1.253	343.320	-	344.573	704.729	49,00
Κορινθίας	285.891	32.096	-	317.987	733.800	43,30
Λακωνίας	300.631	458.066	-	758.697	826.941	91,75
Μεσσηνίας	233.351	39.600	849.951	1.122.902	1.824.625	61,50
Πειραιώς	5.908	11.275	-	17.183	19.833	86,64
Λέσβου	8.187	1.262.441	-	1.270.628	1.273.227	99,80
Σάμου	1.500	438.441	-	439.941	441.241	99,70
Χίου	150	223.853	-	224.003	233.146	96,10
Κυκλάδων	3.800	365.768	-	369.568	369.568	100,00
Ηρακλείου	1.662.181	8.078.665	-	9.740.846	13.361.288	78,80
Λασιθίου	108.815	427.637	-	536.452	545.636	98,30
Ρεθύμνου	6.130	143.408	-	149.538	178.241	83,90
Χανίων	14.178	257.024	277.940	549.142	951.555	57,70
Ζακύνθου	650	808.389	-	809.039	812.189	99,60
Κερκύρας	6.355	-	-	6.355	37.486	16,90
Κεφαλληνίας	18.850	-	-	18.850	21.659	87,00
Λευκάδας	-	42.457	-	42.457	42.758	99,30
Δωδεκανήσου	38.986	115.360	-	154.350	823.734	18,70
ΣΥΝΟΛΟ	6.623.780	92.675.219	9.031.176	108.326.089	153.252.851	70,70

ΠΗΓΗ: Διεύθυνση Συνεταιρισμών ΑΤΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

Δάνεια μεσομακροπρόθεσμα (συναφθέντα το 1983) (χιλ. δραχ.)

Νομός	Προς συν/σμούς	Προς Ενώσεις συν/σμών & Κοινοπραξίες Ενώσεων	Κεντρικές Ενώσεις	Σύνολο προς συν/κό κίνημα	Γενικό σύνολο	% συνεται- ρισμών
Έβρου	161.040	56.600	-	217.640	1.086.391	20,02
Ξάνθης	2.310	-	-	2.310	360.449	0,64
Ροδόπης	300	168.210	-	168.510	454.115	37,11
Δράμας	360	14.800	-	15.160	502.793	3,02
Καβάλας	28.000	187.230	-	187.230	887.441	21,10
Σερρών	16.534	91.443	-	107.977	1.450.127	7,45
Ημαθίας	381.510	97.235	-	381.510	1.306.662	29,20
Θεσσαλονίκης	53.350	-	-	53.350	1.604.410	3,33
Κιλκίς	700	-	-	700	412.028	0,17
Πέλλης	53.304	32.550	-	84.854	1.312.978	6,46
Πιερίας	7.500	-	-	7.500	2.025.210	0,37
Χαλκιδικής	135.900	47.370	-	183.270	664.293	27,60
Καστοριάς	150	14.000	-	14.150	458.678	3,10
Γρεβενών	-	1.500	-	1.500	151.455	0,10
Κοζάνης	5.025	3.350	-	8.375	281.144	3,00
Φλώρινας	600	-	-	600	278.259	0,22
Καρδίτσας	425.609	7.400	-	433.009	1.602.454	27,02
Λάρισας	107.316	422.533	-	529.849	2.477.030	21,40
Μαγνησίας	111.222	32.370	-	143.592	1.116.225	12,86
Τρικάλων	153.500	200.000	-	353.500	788.325	44,84
Αιτωλοακαρνανίας	97.376	5.050	-	102.426	1.173.704	8,73
Αττικής	236.750	11.500	431.000	649.250	3.409.863	19,92
Βοιωτίας	102.110	251.000	-	353.110	1.123.607	31,43
Εύβοιας	14.339	-	-	14.339	552.698	2,59
Ευρυτανίας	-	-	-	-	23.262	-
Φθιώτιδας	267.825	213.500	-	481.325	1.723.588	27,93
Φωκίδας	1.561	-	-	1.561	40.622	3,84
Άρτας	66.827	7.432	-	74.259	572.151	13,00
Θεσπρωτίας	2.153	-	-	2.153	135.679	1,60
Ιωαννίνων	8.450	14.000	-	22.450	353.926	6,34
Πρέβεζας	900	18.000	-	18.900	381.357	5,00
Αργολίδας	145.200	3.000	-	148.200	529.939	28,00
Αρκαδίας	18.100	4.712	-	22.812	276.125	8,26
Αχαΐας	46.372	32.040	-	78.412	619.940	12,65
Ηλείας	17.450	57.720	-	75.170	772.740	9,73
Κορινθίας	88.798	5.500	-	94.298	1.027.123	9,18
Λακωνίας	157.025	8.000	-	165.025	591.905	27,88
Μεσσηνίας	267.695	-	100.316	367.976	1.076.587	34,20
Πειραιώς	25.000	-	-	25.000	125.889	19,85
Λέσβου	103.837	273.962	-	377.799	666.819	56,66
Σάμου	1.600	9.500	-	11.100	104.825	10,60
Χίου	10.650	-	-	10.650	44.200	24,10
Κυκλάδων	12.850	3.500	-	16.350	253.600	6,45
Ηρακλείου	215.341	30.250	-	245.591	1.399.010	17,55
Λασιθίου	113.760	163.500	-	277.260	907.884	30,54
Ρεθύμνου	135.538	-	-	135.538	432.464	31,34
Χανίων	82.350	36.950	8.000	127.300	531.554	23,95
Ζακύνθου	12.000	4.400	-	16.400	134.858	12,20
Κερκύρας	20.710	5.500	-	26.210	550.205	4,76
Κεφαλληνίας	2.150	-	-	2.150	98.927	2,20
Λευκάδας	-	-	-	-	44.358	-
Δωδεκανήσου	20.830	1.200	-	22.030	354.848	6,20
ΣΥΝΟΛΟ	3.928.091	2.529.807	539.316	6.997.214	39.210.539	17,80

Υπάρχουν δύο κατηγορίες καλλιεργητικών δανείων. Στην πρώτη κατηγορία υπάρχουν δύο είδη:

1. Τα δάνεια που χορηγούνται σε αγρότες που ανήκουν σε συνεταιρισμό και το επιτόκιο τους ανέρχεται σε 22% (1992).
2. Τα δάνεια που χορηγούνται σε παραγωγούς που δεν έχουν σαν κύριο επάγγελμα την γεωργία και που ανήκουν σε συνεταιρισμό και δίνονται με επιτόκιο 24% (1992).

Στην δεύτερη κατηγορία υπάρχουν επίσης δύο είδη δανείων:

1. Αυτά που χορηγούνται σε αγρότες που ασχολούνται με την γεωργία αλλά δεν ανήκουν σε κανένα συν/σμό και έχουν επιτόκιο 23% (1992).
2. Αυτά που χορηγούνται σε αγρότες που ασχολούνται με την γεωργία, αλλά δεν την έχουν ως κύριο επάγγελμα και δεν ανήκουν σε κανένα συνεταιρισμό με επιτόκιο 25% (1992).

Η ανάγκη δανειοδότησης του αγροτικού τομέα διαμορφώνεται από ποικίλους παράγοντες όπως¹⁹:

α) Από τη χρονική υστέρηση μεταξύ εισπράξεων και δαπανών. Το πρόβλημα αυτό παρουσιάζεται σε πολλές οικονομικές δραστηριότητες. Ειδικότερα στην περίπτωση της αγροτικής παραγωγής το πρόβλημα εμφανίζεται σε μεγάλη κλίμακα λόγω της διάρκειας της παραγωγικής διαδικασίας που συνήθως ξεπερνά τους 6 μήνες.

β) Οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις εκτός από βραχυχρόνια δανειοδότηση έχουν ανάγκη και από μακροχρόνια δανειοδότηση. Με την μακροχρόνια δανειοδότηση η εκμετάλλευση αυξάνει τον κεφαλαιουχικό της εξοπλισμό, βελτιώνει την παραγωγικότητά της και γενικά προσαρμόζεται στην γρήγορη εξέλιξη της τεχνολογίας. Για όλα αυτά απαιτούνται σημαντικά κεφάλαια τα οποία εξασφαλίζονται από μακροπρόθεσμα δάνεια.

γ) Οι ζημιές που προκαλούνται στην παραγωγή από καιρικές συνθήκες ή από διάφορες ασθένειες αυξάνουν την ανάγκη βραχυπρόθεσμου δανεισμού ώστε να συνεχιστεί απρόσκοπτα η παραγωγική διαδικασία.

δ) Η εμπορία των αγροτικών προϊόντων δημιουργεί πρόσθετες ανάγκες δανεισμού, πέρα από αυτές που απαιτούνται στη φάση παραγωγής. Οι συνεταιρισμοί συγκεντρώνουν τα αγροτικά προϊόντα, τα μεταποιούν όταν είναι απαραίτητο και στη συνέχεια τα διαθέτουν στο εμπόριο. Η συγκέντρωση και η μεταποίηση αυτή απαιτεί σημαντικά κεφάλαια και το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων αυτών προέρχεται από δανεισμό.

¹⁹ Σταματούκου Γ., *Οι εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα και η δανειοδότηση των Α.Σ.Ο.*, σελ. 241.

3.2. Η Χρηματοδότηση του Αγροτικού Τομέα

Η χρηματοδότηση του γεωργικού τομέα αποτελείται από το συνολικό ύψος των δανείων και των οικονομικών ενισχύσεων που χορηγεί η πολιτεία στους αγρότες.

Οι οικονομικές ενισχύσεις παρέχονται κυρίως με τις ακόλουθες μορφές:

1. Αυξημένες τιμές διάθεσης των αγροτικών προϊόντων.
2. Μειωμένες τιμές προμήθειας των διαφόρων γεωργικών εφοδίων (λιπάσματα, φάρμακα κλπ.).
3. Επιδοτήσεις κεφαλαίου ή επιτοκίου στις αγροτικές επενδύσεις. Οι οικονομικές ενισχύσεις παρέχονται στους αγρότες, από εθνικούς πόρους ή πόρους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το 1987 το σύνολο των οικονομικών ενισχύσεων (επιδοτήσεων) του αγροτικού τομέα έφθασε τα 785 δις δρχ., ποσό που αντιπροσωπεύει το 71% της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής του ίδιου έτους.

3.2.α Πηγές δανεισμού

Οι κυριότερες πηγές δανεισμού για τους παραγωγούς είναι: η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (Α.Τ.Ε.), οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, οι Έμποροι και διάφορα Τραπεζικά ιδρύματα.

Η Α.Τ.Ε. είναι η κύρια πηγή δανεισμού και σε πολλές περιπτώσεις ο αποκλειστικός τρόπος εξασφάλισης κεφαλαίων για τις αγροτικές μονάδες και τις αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις. Εκτιμάται ότι συμμετέχει κατά 80-85% στο συνολικό δανεισμό των αγροτικών και συνεταιριστικών μονάδων. Τα κύρια πλεονεκτήματα της Α.Τ.Ε. είναι το ευνοϊκό πλαίσιο δανειοδότησης, η συμμετοχή της Α.Τ.Ε. στην κάλυψη έκτακτων ζημιών και ο συντονισμός με τις επιδιώξεις και τους στόχους της κρατικής πολιτικής. Ως μειονεκτήματα αναφέρονται οι αδυναμίες της Α.Τ.Ε. στην κάλυψη των δανειακών αναγκών του συνόλου των αγροτικών μονάδων. Τα μειονεκτήματα αυτά αναγκάζουν τους αγρότες να προσφεύγουν και σε άλλες πηγές δανεισμού, με υψηλότερες άμεσες και έμμεσες επιβαρύνσεις.

Οι συνεταιρισμοί χορηγούν με πίστωση διάφορα υλικά και εφόδια που είναι αναγκαία για τη λειτουργία της μονάδας καθώς και διάφορα είδη που χρησιμοποιούνται για τη διατροφή και συντήρηση της αγροτικής οικογένειας. Τα δάνεια και οι πιστώσεις που χορηγούν οι συνεταιρισμοί στους αγρότες, προέρχονται από κεφάλαια της Α.Τ.Ε., τα οποία δανείζονται οι ίδιοι, είτε για να αγοράσουν διάφορα υλικά και να τα διαθέτουν στους αγρότες, είτε για να αναχορηγήσουν τα ίδια τα δάνεια. Τα ύψος των δανείων που χορηγούν οι

συνεταιρισμοί στους αγρότες από δικά της κεφάλαια είναι πολύ περιορισμένο. Το πλαίσιο δανειοδότησης των συνεταιρισμών είναι παρόμοιο με της Α.Τ.Ε., αλλά παρουσιάζει επιπλέον πλεονέκτηματα στο ότι, εξασφαλίζει ευκολότερη πρόσβαση, μικρότερο έμμεσο κόστος, και δυνατότητα κατανομής διαθέσιμων κεφαλαίων ανάλογα με την παραγωγική δραστηριότητα και τις πραγματικές ανάγκες των αγροτών.²⁰ Τα μειονεκτήματα είναι τα περιορισμένο κεφάλαια που διαθέτουν οι συνεταιρισμοί, η έλλειψη υποδομής και στελέχωσης και τα οργανωτικά της προβλήματα.

Πίνακας 25
Δάνεια που χορήγησαν οι συνεταιρισμοί στους αγρότες από δικά της κεφάλαια κατά την περίοδο 1977-1987

ΕΤΟΣ	ΠΟΣΟ (σε δις δρχ.)
1977	0,5
1987	0,6
1979	0,5
1980	0,5
1981	0,6
1982	1
1983	1,2
1984	1,3
1985	2,6
1986	2,1
1987	2,3

Πηγή: Διεύθυνση Συνεταιρισμών ΑΤΕ: "Εκθέσεις πεπραγμένων"

3.2.β Δανεισμός Συνεταιρισμένων Πιστούχων

Ο συνεταιρισμένος πιστούχος δεν δανείζεται απευθείας από την Τράπεζα ο ίδιος αλλά με την μεσολάβηση του Συνεταιρισμού του οποίου είναι μέλος. Ο συνεταιρισμός στον οποίο απευθύνονται οι συνεταίροι, στη δύναμη του οποίου ανήκουν, φροντίζει και τακτοποιεί όλες τις συναφείς διαδικασίες, για τη λήψη των καλλιεργητικών δανείων των συνεταίρων - μελών του.²¹ Για να γίνει ο συνεταίρος πιστούχος της Α.Τ.Ε. καταθέτει στο συνεταιρισμό που ανήκει αίτηση εγγραφής πιστούχου, χωρίς να χρειάζεται να επισυνάπτονται οι τίτλοι ιδιοκτησίας της ακίνητης περιουσίας, δεδομένου ότι η Διοίκηση του συνεταιρισμού είναι σε θέση να ελέγξει την ακρίβεια των αναγραφόμενων στοιχείων. Ο συνεταιρισμός στη συνέχεια φροντίζει για την εγγραφή του συνεταίρου του στους πιστωτικούς καταλόγους του Υποκαταστήματος της

²⁰ Δημόπουλος Θ., Τα αγροτικά δάνεια και ποιος ζημιώνεται, εφ. Το Βήμα 16/8/87.

Α.Τ.Ε. στο οποίο υπάγεται. Δηλαδή καταθέτει στο Υποκατάστημα την αίτηση του συνεταιίρου του, μαζί με τα τυχόν συνημμένα δικαιολογητικά και ένα αντίγραφο του πρακτικού του Διοικητικού Συμβουλίου, με το οποίο ο συνεταιίρος γράφτηκε στη δύναμή του, καθώς και τις σχετικές απόψεις και προτάσεις του.

Τα στοιχεία ελέγχονται κατ' αρχήν από υπάλληλο του Υποκαταστήματος και στη συνέχεια παραδίδονται στη Διεύθυνση του Υποκαταστήματος για την έγκριση και εγγραφή του παραγωγού στους πιστωτικούς καταλόγους του Υποκαταστήματος. Οι συνεταιίροι πιστούχοι οι οποίοι επιθυμούν να πάρουν καλλιεργητικά δάνεια από την Α.Τ.Ε., δηλώνουν στο συνεταιρισμό τις καλλιέργειες και λοιπές δραστηριότητές τους. Ο συνεταιρισμός, με απόφαση του Διοικητικού του Συμβουλίου, καθορίζει τις πιστώσεις των συνεταιίρων του, πάντα μέσα στα ανώτατα όρια που έχει καθορίσει η Γενική Συνέλευση. Οι πιστώσεις των μελών του Δ.Σ. καθορίζονται από το Εποπτικό Συμβούλιο. Με βάση τα στοιχεία των δηλώσεων των Συνεταιίρων και την απόφαση του Δ.Σ. για καθορισμό των πιστώσεων των συνεταιίρων, συντάσσεται πίνακας, ο οποίος υπογράφεται από τα μέλη του Δ.Σ. και αντίγραφο του κατατίθεται στο αρμόδιο Υποκατάστημα της Α.Τ.Ε. Μαζί με τον πίνακα, στον οποίο φαίνονται οι καλλιέργειες και οι λοιπές δραστηριότητες των Συνεταιίρων και η πίστωση που έχει καθοριστεί για κάθε Συνetaίρο από τα αρμόδια όργανα του Συνεταιρισμού, ο Συνεταιρισμός καταθέτει στο Υποκατάστημα:

1. Αντίγραφο απόφασης της Γ.Σ. που καθορίζει το ανώτατο ποσό καλλιεργητικών δανείων που για λογαριασμό των μελών του θα συνάψει ο Συνεταιρισμός και το συνολικό ποσό πίστωσης για κάθε πιστούχο.

2. Αντίγραφο απόφασης του Δ.Σ. που καθορίζει το ποσό της πίστωσης κάθε συνεταιίρου.

3. Αντίγραφο απόφασης του Εποπτικού Συμβουλίου που καθορίζει τις πιστώσεις των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

4. Αντίγραφο πρακτικών εκλογής και συγκρότησης Διοικητικού και Εποπτικού Συμβουλίου.

5. Πίνακα αντιγράφων υπογραφών Διοικητικών και Εποπτικών Συμβούλων.

6. Αντίγραφο πράξης Δ.Σ. που να εξουσιοδοτούνται δύο μέλη για τη σύναψη των δανείων.

Αντίστοιχα δικαιολογητικά υποβάλλονται από την Ένωση Συνεταιρισμών για όλους τους Συνεταιρισμούς που είναι μέλη της. Όλα τα ανωτέρω

²¹ Εγκύκλιος Διαταγή ΑΤΕ 320/84.

δικαιολογητικά ελέγχονται και θεωρούνται από το Γραφείο της Υπηρεσίας Συνεταιρισμών του Υποκαταστήματος για το νομότυπο των σχετικών αποφάσεων των οργάνων του Συνεταιρισμού και της Ένωσης. Στη συνέχεια το Γραφείο Βραχυπρόθεσμων Δανείων με βάση τις πιστώσεις που προσδιόρισε το Δ.Σ. του Συνεταιρισμού, τις καλλιέργειες που αναγράφονται στην αίτηση, τα ελεγμένα περιουσιακά στοιχεία της αίτησης εγγραφής πιστούχου και άλλες τυχόν λεπτομέρειες που έχει για τον καθένα Συνεταίρο - Πιστούχο, καθώς και τα όρια δανείων κατά μονάδα προσδιορίζει τις πιστώσεις για καθένα συνεταίρο. Η πίστωση που τελικά εγκρίνεται για κάθε Συνεταίρο - Πιστούχο μπορεί ενδεχομένως να είναι μικρότερη από αυτή που προσδιόρισε το Δ.Σ. του Συνεταιρισμού, ποτέ όμως μεγαλύτερη από το ποσό της πρότασης του Συνεταιρισμού.

3.2.γ Απόδοση καλλιεργητικών δανείων σε συνεταιρισμένους πιστούχους

Ο συνεταίρος - πιστούχος που επιθυμεί να αναλάβει χρήματα σε μετρητά από την πίστωση που του έχει καθοριστεί, απευθύνεται στο Συνεταιρισμό. Ο Συνεταιρισμός για όλους τους ενδιαφερόμενους συντάσσει την κατάσταση αιτούμενων δανείων (κατάσταση κατανομής και λήψης δανείου μετρητών σε συνεταιρισμένους) την οποία καταθέτει στο Κατάστημα.²² Το τμήμα βραχυπρόθεσμων δανείων ελέγχει την κατάσταση και αφού διαπιστώσει ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις για την απόδοση των καλλιεργητικών δανείων που ζητούνται, εκδίδει ένταλμα πληρωμής με βάση τους όρους της σύμβασης που έχει υπογραφεί.

Με την έκδοση του εντάλματος ενημερώνεται αμέσως η εξωλογιστική μερίδα της Ένωσης καθώς και του Συνεταιρισμού. Το ένταλμα υπογράφεται από τους εκπροσώπους της Ένωσης που είναι εξουσιοδοτημένοι για την ανάληψη του προϊόντος των καλλιεργητικών δανείων και παραλαμβάνουν το προϊόν, το οποίο και διανέμουν στους Συνεταιρισμούς. Κατά την διανομή υπογράφουν οι δικαιούχοι παραγωγοί στην κατάσταση κατανομής και λήψης δανείου. Όταν ολοκληρωθεί η διανομή, η κατάσταση παραδίδεται στο υποκατάστημα. Η διανομή πρέπει να γίνεται σε σύντομο χρόνο, 5 μέχρι 10 ημέρες το πολύ, και οπωσδήποτε πριν από τον επόμενο δανεισμό. Το Γραφείο Βραχυπρόθεσμων Δανείων ελέγχει τις καταστάσεις αυτές: 1) αν το δάνειο που πήρε κάθε συνεταίρος είναι αυτό που για λογαριασμό του αποδόθηκε από το Υποκατάστημα, 2) Αν έχουν υπογράψει όλοι οι συνεταίροι που πήραν δάνειο,

²² Εγκύκλιος Διαταγή ΑΤΕ 320/84.

και 3) αν οι νόμιμοι εκπρόσωποι του Συνεταιρισμού έχουν βεβαιώσει τις υπογραφές των συνεταίρων.

Στη συνέχεια γίνεται εξωλογιστική μεταφορά του δανείου από τη συγκεντρωτική μερίδα της Ένωσης και του Συνεταιρισμού στις ατομικές μερίδες των συνεταίρων που τις πήραν. Οι τόκοι υπολογίζονται κάθε εξάμηνο (30/6 και 31/12). Στην αρχή κάθε χρόνου ή καλλιεργητικής περιόδου ο Συνεταιρισμός γνωρίζει στο Υποκατάστημα με απλό έγγραφο του, τα ονοματεπώνυμα των πιστούχων μελών που έχουν εγκριμένη πίστωση (σε μετρητά και εφόδια) και δεν θα κάνουν καμία αλλαγή στις καλλιέργειές τους, οπότε για τους παραγωγούς αυτούς ισχύει αμέσως η εγκριμένη συνολική πίστωση του προηγούμενου έτους, εφόσον φυσικά καλύπτονται από τη χρονική διάρκεια της αντίστοιχης σύμβασης που έχει υπογραφεί.

3.2.δ Καλλιεργητικά δάνεια σε εφόδια

Τα είδη που σήμερα προμηθεύεται η Α.Τ.Ε. είναι κυρίως τα γεωργικά φάρμακα, τα οποία και διαθέτει κατά κανόνα με πίστωση στους συναλλασσόμενους με αυτή παραγωγούς. Με δανειακή κάλυψη μέχρι και το 100% αντιμετωπίζονται και τα αιτήματα παραγωγών για προμήθεια από το ελεύθερο εμπόριο τυχόν γεωργικών φαρμάκων που δεν διαθέτει η Τράπεζα. Επίσης, παρά το ότι από 1/8/1984 τη διαχείριση των λιπασμάτων ανέλαβε η Συνεταιριστική Εταιρεία Λιπασμάτων (ΣΥΝΕΛ), η Τράπεζα συνεχίζει να καλύπτει με βραχυπρόθεσμη δανειοδότηση το 100% της αξίας τους σε όσους παραγωγούς επιθυμούν να τα προμηθευτούν με πίστωση.

Η μεθοδολογία που ακολουθείται στις διαθέσεις αυτές είναι η χορήγηση καλλιεργητικών δανείων με το προϊόν των οποίων εξοφλείται η αξία των λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων. Ειδικότερα, για τη δανειοδότηση των Συνεταιρισμών για την προμήθεια λιπασμάτων, μετά την ανάληψη της διαχείρισής τους από την ΣΥΝΕΛ, σημειώνονται τα ακόλουθα:

Από το Συνεταιρισμό προσκομίζεται στο κατάστημα συμπληρωμένη σχετική κατάσταση με τα ονοματεπώνυμα των ενδιαφερόμενων παραγωγών και τη συνολική αξία των λιπασμάτων που ο καθένας θα προμηθευτεί. Στην κατάσταση επισυνάπτεται ειδικό σημείωμα της διαχειρίστριας Οργάνωσης, με συνολικά στοιχεία για το είδος των λιπασμάτων, τις ποσότητες και την αξία τους. Με την έκδοση γραμματίου είσπραξης πιστώνεται η αξία των λιπασμάτων σε λογαριασμό της Συνεταιρικής Οργάνωσης, που ενεργεί σαν εκπρόσωπος της ΣΥΝΕΛ, καθώς και οι λοιποί λογαριασμοί για τις πρόσθετες επιβαρύνσεις.

Αντίγραφο του γραμματίου είσπραξης προσκομίζεται στη διαχειρίστρια Οργάνωση για την παραλαβή των λιπασμάτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

Οφειλές συνεταιριστικών οργανώσεων προς ΑΤΕ (σε δις δραχ.)

	1980		1985		Μεταβολές 1985/80 (%)
	σε τρέχ. τιμές	σε τιμές 70*	σε τρέχ. τιμές	σε τιμές 70*	
A. Βραχυπρόθεσμα δάνεια	91,9	25,4	230,0	25,3	-0,4
α. Συνεχιζόμενες δραστηριότητες (μεταποίηση - εμπορία)	38,0	10,5	110,9	12,2	16,2
β. Νέες δραστηριότητες	53,9	14,9	119,1	13,1	-12,3
Συγκέντρωση γεωργ. προϊόντων	(38,4)	(10,6)	(78,9)	(8,7)	(-18,0)
Λιπάσματα	(15,5)	(4,3)	(40,2)	(4,4)	(2,3)
B. Μεσοπρόθεσμα (ενδεικτικά)	13,7	3,8	35	3,8	-
Σύνολο	105,6	29,25	265,0	29,18	-0,3

3.3. Υποβολή και εξέταση αιτημάτων

Τα αιτήματα δανειοδότησης θα πρέπει να υποβάλλονται έγκαιρα από τις ενδιαφερόμενες συνεταιριστικές Οργανώσεις και οπωσδήποτε πριν από την έναρξη των δανειοδοτούμενων δραστηριοτήτων. Θα συνοδεύονται απαραίτητα με συμπληρωμένο πληροφοριακό δελτίο, με τις επίσημες λογιστικές καταστάσεις (ισολογισμοί, ανάλυση αποτελεσμάτων χρήσης) των τριών τελευταίων περιόδων που προηγούνται της υποβολής του αιτήματος, καθώς και με το ισοζύγιο του τελευταίου μήνα. Η υποβολή των λογιστικών αυτών στοιχείων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εξέταση κάθε αιτήματος δανειοδότησης. Αντίγραφά τους θα επισυνάπτονται και θα σχολιάζονται στις εισηγήσεις των Περιφερειακών Οργάνων, στις περιπτώσεις που τα αιτήματα θα διαβιβάζονται για τελική κρίση στις αρμόδιες Κεντρικές Υπηρεσίες. Ιδιαίτερος σχολιασμός θα πρέπει να γίνεται για τον λογαριασμό "Αποτελέσματα Χρήσης".²³ Η εξέταση των αιτημάτων περιλαμβάνει την πλήρη διερεύνηση της οικονομικής θέσης της Συνεταιριστικής Οργάνωσης με βάση τις λογιστικές καταστάσεις, τα στοιχεία ελέγχων και κάθε έλεγχος διαθέσιμης πληροφορίας. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην ποσότητα και την ποιότητα των αποθεμάτων ώστε να εκτιμάται με την μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια η ρευστοποιήσιμη αξία τους, καθώς και η ποιότητα των απαιτήσεων. Η δυνατότητα είσπραξης τους, το ύψος των επισφαλών απαιτήσεων κλπ. αποτελούν στοιχεία, που προσδιορίζουν την πραγματική αξία τους, δηλαδή το

²³ Εγκύκλιος διαταγή 105/91.

ποσό που εκτιμάται ότι θα εισπράξει πραγματικά η Οργάνωση από το σύνολο των απαιτήσεών της. Η διερεύνηση της επάρκειας θα αναφέρεται στα τεχνικά μέσα, στις εγκαταστάσεις, στη διαχειριστική ικανότητα και κυρίως στη δυνατότητα που έχει η Οργάνωση να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της αγοράς. Η εκτίμηση των δυνατοτήτων αυτών του φορέα θα βασίζεται στα αποτελέσματα των προηγούμενων χρόνων, στις συνθήκες και προοπτικές που διαμορφώνονται στον κλάδο και στην αγορά, καθώς και σε τυχόν μεταβολές που έχουν γίνει στη λειτουργία και οργανωτική δομή της Οργάνωσης. Επίσης, γίνεται και εκτίμηση των εσόδων και δαπανών της δραστηριότητας, ώστε να προσδιορίζεται το ταμειακό αποτέλεσμα. Οι εκτιμήσεις των εσόδων και δαπανών βασίζονται σε στοιχεία προηγούμενων χρόνων για παρόμοιες δραστηριότητες, στις συνθήκες που διαμορφώνονται στην αγορά κλπ. Εκτός από το ύψος των ληξιπρόθεσμων οφειλών, εξετάζεται και αξιολογείται η τακτική που ακολουθεί η συνεταιριστική Οργάνωση στις συναλλαγές της με την Τράπεζα, δηλαδή κατά πόσο τηρεί τις συμβατικές υποχρεώσεις της, καθώς και οι προοπτικές που διαγράφονται για την ομαλή εξόφληση των οφειλών της. Κύριο κριτήριο για την έγκριση των δανείων είναι η εξασφάλιση της ομαλής ρευστοποίησής τους. Δανειοδοτούνται επομένως μόνο οι δραστηριότητες που αφήνουν θετικό ταμιακό αποτέλεσμα, όταν από τα προβλεπόμενα έσοδα αφαιρεθούν:

1. όλες οι δαπάνες της χρηματοδοτούμενης δραστηριότητας,
2. το μέρος των αναλογούντων γενικών εξόδων,
3. Τα ετήσια τοκοχρεωλύσια των μεσοπρόθεσμων δανείων, τα οποία βαρύνουν την προς χρηματοδότηση δραστηριότητα.

Δραστηριότητες που το ταμιακό αποτέλεσμα εκτιμάται ότι θα είναι αρνητικό, δανειοδοτούνται μόνο αν αυτό μετατρέπεται σε θετικό με την εφαρμογή ορισμένων μέτρων, που θα καθορίζονται σε συνεργασία με τις Διοικήσεις των Οργανώσεων και εφόσον αρχίζει η υλοποίησή τους πριν από την εκταμίευση του δανείου. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορούν να δανειοδοτηθούν δραστηριότητες με αρνητικό ταμιακό αποτέλεσμα, εφόσον είναι αναγκαίες για την ομαλή λειτουργία της Οργάνωσης και οι άλλες δραστηριότητές τους έχουν θετικό αποτέλεσμα που υπερκαλύπτει το αρνητικό αποτέλεσμα της προς δανειοδότηση δραστηριότητας. Για την έγκριση δανείου απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εξόφληση παλαιότερων χρηματοδοτήσεων για την ίδια δραστηριότητα. Σε περίπτωση ύπαρξης ανεξόφλητου υπόλοιπου ή "χρηματοδοτικού ανοίγματος", εξετάζεται αν αυτό είναι δικαιολογημένο ή όχι. Δικαιολογημένο θεωρείται το ανεξόφλητο υπόλοιπο που οφείλεται σε έκτακτα

και απρόβλεπτα γεγονότα, τα οποία είναι πέρα από τον έλεγχο της οργάνωσης. Ως "χρηματοδοτικό άνοιγμα" θεωρείται το άθροισμα του ποσού:

- α) των βραχυπρόθεσμων δανείων (ληξιπρόθεσμων και άληκτων με τους δεδουλευμένους τόκους),
- β) των ληξιπρόθεσμων μεσοπρόθεσμων δανείων (με τους τόκους), και
- γ) των ληξιπρόθεσμων ρυθμισμένων οφειλών (με τους τόκους) που δεν καλύπτονται από αντικρύσματα (αποθέματα προϊόντων, απαιτήσεις και διαθέσιμα).

Τα αποθέματα αποτιμώνται στη ρευστοποιήσιμη (εμπορική) αξία τους. Οι απαιτήσεις υπολογίζονται εφόσον θεωρούνται βέβαιης είσπραξης. Οι ληξιπρόθεσμες απ' αυτές για περισσότερο από τρία έτη δε λαμβάνονται υπόψη. Από τα διαθέσιμα υπολογίζεται το ποσό που προορίζεται να κατατεθεί σε πίστωση των σχετικών χρηματοδοτήσεων, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα διαθέσιμα με τα οποία η Οργάνωση πρόκειται να καλύψει άμεσα τις λειτουργικές και λουιές ανάγκες της. Κάθε δανειοδότηση συνδυάζεται με την κατάθεση κοινά αποδεκτού χρονοδιαγράμματος για την εξυπηρέτηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών της Οργάνωσης από παλιές χρηματοδοτήσεις και μεσοπρόθεσμα δάνεια. Όταν κάποιο μεσομακροπρόθεσμο δάνειο κηρυχθεί ληξιπρόθεσμο και απαιτητό, επιβαρύνεται με επιτόκιο υπερημερίας από τη χορήγηση του δανείου, εφόσον δεν έγιναν τα προβλεπόμενα από τη σύμβαση, από τη χρονολογία που έγινε κακή χρήση του δανείου, εφόσον αυτή μπορεί να διαπιστωθεί εύκολα και από την ημερομηνία διαπίστωσης της κακής χρησιμοποίησης εφόσον δεν είναι εφικτός ο προσδιορισμός του χρόνου που έγινε αυτή (Πίνακες 27, 28, 29).

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

Δάνεια μελών συνεταιρισμών από συνεταιριστικά κεφάλαια το 1983

(Σε χιλιάδες δραχμές)

Νομός	Από συν/σμούς με δικά τους κεφάλαια	Από συν/σμούς με κεφάλαια Ενώσεων	Σύνολο	% στο σύνολο των συν/κών κεφαλαίων
Έβρου	4.485	-	4.485	0,6
Εάνθης	4.264	171	4.435	0,6
Ροδόπης	1.564	-	1.564	0,3
Δράμας	18.213	55.194	73.407	9,5
Καβάλας	20.023	28.682	48.705	6,3
Σερρών	5.017	17.330	22.347	2,3
Θεσσαλονίκης	1.090	143.826	144.916	18,7
Κιλκίς	-	49.227	49.227	6,3
Πέλλης	1.153	1.989	3.142	0,4
Πιερίας	3.990	-	3.990	0,5
Χαλκιδικής	-	91.614	91.614	11,8
Καστοριάς	200	-	200	0,03
Γρεβενών	864	370	1.234	0,2
Κοζάνης	6.471	14.469	20.940	2,7
Φλώρινας	1.515	-	1.515	0,3
Λάρισας	141.363	-	141.363	18,2
Μαγνησίας	7.141	-	7.141	0,9
Αιτωλοακαρνανίας	31.148	12.056	43.204	5,6
Αργολίδας	5.026	33.383	38.409	5,0
Αχαΐας	145	-	145	0,03
Ηλείας	5	1.841	1.846	0,3
Μεσσηνίας	402	-	402	0,05
Σάμου	2.381	32.018	34.399	4,4
Χίου	630	34.928	35.558	4,6
Ηρακλείου	440	-	440	0,2
Ζακύνθου	160	25	185	0,1
ΣΥΝΟΛΟ	257.690	217.123	774.813	100,0

ΠΗΓΗ: Διεύθυνση Συνεταιρισμών ΑΤΕ

Πίνακας 28

Α. Αυτοτελής άσκηση αγροτ. Πίστης από ΑΣΟ	1990	1989	1988
Αριθμός συν/σμών που άσκησαν την πίστη	618	618	614
Αριθμός ενώσεων που άσκησαν την πίστη	3	3	3
Αριθμός συν. μελών των ανωτ. Οργανισμών	180.762	180.652	180.481
Αριθμός δανεισθέντων συνεταιρών	114.946	117.195	120.602
Χορήγ. καλ/κά δάνεια από κεφ. ΑΤΕ εκατ. δρχ.	38.406	36.241	34.621
Χορήγ καλ/κά δάνεια από κεφ. ΑΣΟ εκατ. δρχ..	1.248	1.294	1.224
Σύνολο δανείων που χορηγήθηκαν	39.654	37.535	35.845
Έσοδα ΑΣΟ από την ανωτέρω δραστηριότητα			
Διαφορά τόκου εκατ. δρχ.	166	161	148
Πρόσθετη προμήθεια	242	238	219
Σύνολο εσόδων	408	399	367
Β. Αυτοτελής Άσκηση Μεσ/σμης Πίστης από ΑΣΟ			
Αριθμός συν/σμών που άσκησαν την πίστη	33	34	35
Αριθμός ενώσεων που άσκησαν την πίστη	1	1	1
Αριθμός συνεταιρών - μελών των ανωτέρω Οργαν.	14.679	14.752	14.912
Αριθμός δανεισθέντων συνεταιρών	181	309	355
Χορήγ. μεσ/σμα δάνεια από κεφαλ. ΑΤΕ (χιλ. δρχ.)	38.385	56.867	58.347
Προμήθεια που καταβλήθηκε από ΑΤΕ (χιλ. δρχ.)	262	389	373

Πίνακας 29.

Κατηγορία ειδών	εκατ. δρχ.	ετήσ. αύξηση	εκατ. Δρχ.	ετήσ. αύξηση	εκατ. δρχ.	ετήσ. αύξηση
Είδη γεωργ. αναγκών	67.014	9%	61.484	19%	51.486	13%
Είδη οικιακών αναγκών	47.849	16%	41.205	17%	35.135	8%
ΣΥΝΟΛΟ	114.863	12%	102.689	18%	86.621	11%

3.4. Διασφάλιση δανείων

1. Εγγραφή υποθηκών

Για τα ληξιπρόθεσμα δάνεια (βραχυπρόθεσμα και μεσομακροπρόθεσμα δάνεια) εγγράφονται υποθήκες σε όλα τα ακίνητα των Οργανώσεων, αφού γίνει έρευνα στα υποθηκοφυλάκια και στα βιβλία παγίων των Οργανώσεων και διαπιστωθεί ότι τα ακίνητα είναι ελεύθερα κάθε βάρους υποθήκης, προσημείωσης, κατάσχεσης και γενικά κάθε είδους διεκδίκησης.

2. Συνεταιρική ευθύνη

Η συνεταιρική ευθύνη των Οργανώσεων αποτελεί μια ειδική διασφάλιση, γι' αυτό το ύψος της πρέπει να είναι ανάλογο με το δανεισμό της. Συγκεκριμένα, θα πρέπει η συνεταιρική ευθύνη μαζί με τη σημερινή αξία των παγίων

περιουσιακών στοιχείων των Οργανώσεων να καλύπτει τις οφειλές τους σε σχέση 150:100. Εφόσον η σχέση αυτή δεν ικανοποιείται, θα ζητείται η αύξηση της συνολικής ευθύνης πριν τη χορήγηση οποιουδήποτε νέου δανείου.²⁴

3. Σύσταση ενεχύρου

Η ενεχυρίαση των προϊόντων και λοιπών ειδών θα γίνεται με σύσταση απλού ενεχύρου (γεωργικού) και θα ορίζονται ως ενεχυροφύλακες οι εκπρόσωποι της Διοίκησης και τα Διευθυντικά στελέχη του δανειοδοτούμενου φορέα. Για την πώληση των ενεχύρων προϊόντων οι δανειοδοτούμενοι θα ζητούν την έγγραφη συγκατάθεση της Τράπεζας, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που η διάθεση γίνεται σε συνεχή βάση και σε μικροποσότητες (λιανικά), οπότε θα υποβάλλουν ανά εβδομάδα ή 15νθήμερο πίνακα με τις ακριβείς πωλήσεις τους.

4. Υπογραφή σύμβασης μόνο από Νομικό Πρόσωπο

Για τις Α.Ε. που το μεγαλύτερο μέρος των μετοχών τους ανήκει σε Συνεταιριστικές Οργανώσεις ή και στην Α.Τ.Ε., για να μη δημιουργούνται προβλήματα, τα δάνεια χορηγούνται με την υπογραφή της σύμβασης από το Νομικό Πρόσωπο, χωρίς τη συνυπογραφή της σύμβασης και από τους κυριότερους μετόχους.

Σημειώνεται ότι τα ενυπόθηκα και ενέχυρα περιουσιακά στοιχεία των φορέων ασφαρίζονται έναντι όλων των ασφαλίσιμων κινδύνων.

²⁴ Εγκύκλιος διαταγή 105/91.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Συνεταιριστικές Γεωργικές Βιομηχανίες

Με τον όρο Γεωργικές Βιομηχανίες χαρακτηρίζονται οι βιομηχανίες εκείνες, των οποίων οι εγκαταστάσεις αποσκοπούν στη διαλογή, τυποποίηση, συσκευασία, επεξεργασία και συντήρηση φυτικών, κτηνοτροφικών και αλιευτικών προϊόντων κατά το πρώτο, μετά την παραγωγή ή συγκομιδή τους, στάδιο. Έτσι με το Π.Δ. 227/87 χαρακτηρίστηκαν ως γεωργικές οι ακόλουθες βιοτεχνικές και βιομηχανικές εγκαταστάσεις: Βιομηχανίες Ζάχαρης και υποπροϊόντων της, βιομηχανίες οινοποίησης και τροφίμων, βιομηχανίες ελαίων και ινών φυτικής και ζωικής προέλευσης, οι εγκαταστάσεις αλιευτικών προϊόντων, οι βιομηχανίες και βιοτεχνίες επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων και βιομηχανίες επεξεργασίας ξύλου και δασικών προϊόντων.²⁵ Η Α.Τ.Ε. δημιούργησε τμήμα Διεύθυνσης Γεωργικών Βιομηχανιών και προσπαθεί να χρηματοδοτήσει με όρους που θα επιτρέψουν την αποδοτική αξιοποίηση του παραγωγικού δυναμικού των Γεωργικών Βιομηχανιών, τον εκσυγχρονισμό τους, την οργάνωση του δικτύου της μέσα στα πλαίσια της γενικότερης αναπτυξιακής κρατικής πολιτικής. Οι πιστώσεις προς τις Γεωργικές Βιομηχανίες διακρίνονται σε πιστώσεις κανονικού προγράμματος που κατανέμονται κατά κλάδο, μπορεί όμως να γίνει ανακατανομή κατά κλάδο στην πορεία εκτέλεσης του προγράμματος και σε πιστώσεις ειδικές που παρέχονται για ορισμένους συγκεκριμένους σκοπούς που δεν επιτρέπεται η χρησιμοποίησή τους για άλλο σκοπό. Η Διεύθυνση Γεωργικών Βιομηχανιών συμπληρώνει τη μεσομακροπρόθεσμη δανειοδότηση των γεωργικών βιομηχανιών και με τη βραχυπρόθεσμη για κεφάλαιο κίνησης των μονάδων. Τα βραχυπρόθεσμα δάνεια χορηγούνται από το κανονικό πρόγραμμα αλλά σε συγκεκριμένες περιπτώσεις χορηγούνται και από ειδικές πιστώσεις, όπως τα δάνεια που χορηγούνται στην Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης για την αντιμετώπιση δαπανών εξαγοράς, επεξεργασίας τεύτλων και εμπορίας της ζάχαρης και των υποπροϊόντων της, σε ιδιωτικές γεωργικές βιομηχανίες και σε ειδικές περιπτώσεις, όπως η βιομηχανία NESTLE. Εκτός από τις παραπάνω πιστώσεις έχουμε και τα επενδυτικά δάνεια, με τα οποία επιδιώκεται η βελτίωση της υποδομής των Γεωργικών Βιομηχανιών καθώς και η ίδρυση νέων μονάδων.

Τα δάνεια που χορηγούνται στις Γεωργικές Βιομηχανίες διακρίνονται: α) σε μεσοπρόθεσμα, με διάρκεια μέχρι 8 χρόνια, σε μακροπρόθεσμα με διάρκεια

μέχρι 20 χρόνια, για επενδύσεις σε κτιριακές εγκαταστάσεις, σε μηχανολογικό εξοπλισμό και γενικά για βελτιώσεις της υποδομής των μονάδων καθώς και για την ίδρυση νέων μονάδων, και β) σε βραχυπρόθεσμα με τη μορφή κεφαλαίου κίνησης ή εγγυητικών επιστολών σε μονάδες που λειτουργούν με διασφάλιση τα προϊόντα παράγονται, τα υλικά συσκευασίας και τις πρώτες ύλες.²⁶

Για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και ορθολογιστικής οργάνωσης των επιχειρήσεων του αγροτικού τομέα, η Α.Τ.Ε. χορηγεί στις γεωργικές βιομηχανίες κεφάλαια κίνησης μονιμότερου χαρακτήρα.

Τα δάνεια αυτά χορηγούνται για να καλύπτουν σε μόνιμη βάση τα έξοδα παραγωγής και δημιουργίας αποθεμάτων πρώτων υλών και ετοιμών προϊόντων. Οι προϋποθέσεις χορήγησης είναι:

1. Το ανώτατο ύψος των δανείων για τη δημιουργία αποθεμάτων, δεν ξεπερνά το 30% του κύκλου εργασιών της βιομηχανικής επιχείρησης κατά την προηγούμενη ετήσια χρονική περίοδο,
2. η χρηματοδότηση γίνεται με επιτόκια αντίστοιχα των βραχυπρόθεσμων δανείων κεφαλαίου κίνησης και για διάρκεια μέχρι 5 χρόνια.

Πολλές φορές οι Συνεταιριστικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε πολλούς τομείς, αντιμετωπίζουν ταμειακές δυσχέρειες για την εύρυθμη λειτουργία τους. Η Α.Τ.Ε. χορηγεί κεφάλαια κίνησης στους φορείς αυτούς, για την αντιμετώπιση των δυσχερειών αυτών με τις εξής προϋποθέσεις:

1. Το ύψος της χρηματοδότησης φθάνει στο 10% του μέσου όρου του κύκλου εργασιών της τελευταίας τριετίας, και μέχρι το ποσό των 20 εκατομ. δραχμών για κάθε φορέα ετήσια.
2. Οι αναλήψεις από τις χρηματοδοτήσεις αυτές ακολουθούν το ρυθμό πραγματοποίησης των σχετικών δαπανών. Οι χρηματοδοτήσεις αυτές δίνονται σε Οργανώσεις με καλή οργάνωση, ευρύ κύκλο εργασιών, σταθερή οικονομική κατάσταση, αλλά με ταμειακές δυσκολίες λόγω της χρονικής υστέρησης των εσόδων τους έναντι των εξόδων. Επίσης η Α.Τ.Ε. εξυπηρετεί τις ανάγκες των Συνεταιριστικών Οργανώσεων με την έκδοση υπέρ αυτών εγγυητικών επιστολών, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν σε διαγωνισμούς για την προμήθεια αγαθών ή την προσφορά υπηρεσιών, να λαμβάνουν προκαταβολή από τη σύναψη τέτοιων συμβάσεων και γενικά να ασφαλίζονται οι συμβατικές τους υποχρεώσεις.

Το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Α.Τ.Ε. καθορίζεται κάθε χρόνο από την Τράπεζα της Ελλάδος. Στόχος είναι η διαθέσιμοι πόροι να αξιοποιούνται κατά

²⁵ Εγκύκλιος διαταγή 304/84.

²⁶ Σιφνιώτης Κ., *Προβλήματα χρηματοδότησης των Συν/σμών*, σελ. 107.

τον καλύτερο τρόπο και να συμβάλλουν στην μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων.²⁷

Γίνεται προσπάθεια για ικανοποίηση αιτημάτων που αφορούν παραγωγικότερες δραστηριότητες, δραστηριότητες που προωθούνται από τον κρατικό προγραμματισμό και γενικότερα για δραστηριότητες που επιτρέπουν γρήγορη ρευστοποίηση για την αμεσότερη εξυπηρέτηση των χορηγήσεων. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στις δυνατότητες αυτοχρηματοδότησης των Συνεταιριστικών Οργανώσεων. Για την κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών των Συνεταιριστικών Οργανώσεων επιδιώκεται η αύξηση των ιδίων κεφαλαίων με την αύξηση των συνεταιριστικών μεριδίων και με την εξολοκλήρου καταβολή του συνεταιριστικού, εταιρικού ή μετοχικού κεφαλαίου, σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις των Γενικών Συνελεύσεων. Κάθε νέα δανειοδότηση εξετάζεται παράλληλα με την σκοπιμότητα της αύξησης των ιδίων κεφαλαίων της Οργάνωσης σε συνδυασμό πάντα με τις οικονομικές δυνατότητες των συνεταιρισμένων μελών. Μόνο τότε επιτυγχάνεται η βελτίωση της σχέσης ιδίων κεφαλαίων με ξένα κεφάλαια, προϋπόθεση απαραίτητη για την υγιή οικονομική ανάπτυξη των Οργανώσεων.

Η αυτοχρηματοδότηση μειώνει τις χρηματοοικονομικές δαπάνες και συμβάλλει στη βελτίωση των οικονομικών αποτελεσμάτων, ενώ παράλληλα εξοικονομεί κεφάλαια που μπορεί να διατεθούν από την Α.Τ.Ε. και σε άλλες παραγωγικές δραστηριότητες. Παράλληλα μειώνεται και το κόστος του χρήματος για τις διάφορες οικονομικές δραστηριότητες των συνεταιρισμών, με άμεση συνέπεια την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των παραγόμενων προϊόντων. Η μείωση της χρησιμοποίησης δανειακών κεφαλαίων επιτυγχάνεται με τη λήψη ορισμένων μέτρων, όπως η έγκαιρη είσπραξη των απαιτήσεων, η μείωση των λειτουργικών δαπανών, η προσεκτική πολιτική πιστώσεων προς και από πελάτες - προμηθευτές, η ορθολογιστική πολιτική αγορών και αποθεμάτων, η χρησιμοποίηση του αναγκαίου κεφαλαίου κίνησης, η κατάρτιση ρεαλιστικών προγραμμάτων πωλήσεων κλπ.

²⁷ Χρήστου Κ., *Ρύθμιση οφειλών των συνεταιριστικών οργανώσεων*, σελ. 247.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο συνεταιριστικός θεσμός στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υφίσταται πάνω από έναν αιώνα. Οι πολλαπλές δραστηριότητές τους, η ικανότητα προσαρμογής τους στις συνεχώς μεταβαλλόμενες οικονομικές συνθήκες και η συνεχής διεύρυνση της συνεταιριστικής ιδέας προσδίδουν τεράστιο δυναμισμό στην ανάπτυξη και εξέλιξη της οικονομίας. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη της πορείας των αγροτικών συνεταιρισμών των χωρών της Ε. Ένωσης που συνολικά διακρίνονται οι παρακάτω φάσεις ανάπτυξής τους:

1. Εμφάνιση και δημιουργία αγροτικών συνεταιρισμών με πολλαπλές δραστηριότητες.
2. Επιλογή και εξειδίκευση τομέων συνεταιριστικής δραστηριότητας.
3. Ανάπτυξη της καθετοποιημένης συνεταιριστικής παραγωγής.
4. Δημιουργία συνεταιριστικών συγκροτημάτων και διαμόρφωση αυτοδύναμου συνεταιριστικού τομέα.

Μέσα στην Ε.Ε. οι συνεταιρισμοί είναι εδραιωμένος θεσμός στις χώρες τους, ελέγχουν σημαντικά τμήματα των αγορών σε αρκετά προϊόντα, έχουν δυνατότητες απασχόλησης και παρέχουν ποιοτικές συνθήκες εργασίας, μέσω των συνεταιρισμών μπορεί να εφαρμοστεί η κοινοτική περιφερειακή πολιτική, υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης των συνεταιρισμών στα κοινοτικά ταμεία και χρηματοδοτικά όργανα και υπάρχει θετική εμπειρία για μετασχηματισμό των προβληματικών επιχειρήσεων σε συν/σμούς σε περιόδους οικονομικών κρίσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 30

Συμμετοχή συνεταιρισμού και εταιρειών συνεταιριστικού ενδιαφέροντος
στις συνολικές εξαγωγές αγροτικών προϊόντων

(σε τρέχουσες τιμές)

(σε χιλ. δρχ.)

Εξαγωγές	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Από συν/σμούς	2.316.643	2.697.488	2.842.646	3.328.390	4.286.188	5.457.121	14.714.181
Από εταιρίες συν/κού ενδιαφέροντος	1.950.652	2.267.827	2.422.639	3.438.900	4.193.570	5.500.451	8.533.851
Σύνολο	4.267.275	4.695.315	5.265.285	6.812.290	8.479.758	10.957.572	23.248.032
Σύνολο αγροτικών εξαγωγών	101.330.596	123.727.338	144.238.731	221.108.782	237.928.464	286.281.047	392.625.099
% συν/κών & εταιρ. συν/κού ενδιαφέρ.	4.2	4	3.65	3.08	3.56	3.8	5.9

Σύμφωνα με τον κανονισμό 1360/78 σαν σκοπός της κοινής γεωργικής πολιτικής καθορίζονται:

- α) η αύξηση της γεωργικής παραγωγικότητας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου, με την εξασφάλιση της ορθολογικής ανάπτυξης της γεωργικής παραγωγής καθώς και με την καλύτερη δυνατή χρήση των συντελεστών παραγωγής (ειδικότερα των εργατικών χεριών),
- β) η εξασφάλιση ενός λογικού βιοτικού επιπέδου για το γεωργικό πληθυσμό, η σταθεροποίηση των αγορών, η εγγύηση της επάρκειας του εφοδιασμού και η εξασφάλιση λογικών τιμών παράδοσης στους καταναλωτές.

Με τον κανονισμό 950/97 του Συμβουλίου της 20ης Μαΐου 1997 αποφασίστηκε να βοηθηθεί η γεωργία στο να βελτιώνει την αποτελεσματικότητα της διάρθρωσής της, ιδίως στις περιφέρειες που παρουσιάζουν έντονα προβλήματα. Επίσης δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αποτελεσματικότητα και την αυξημένη ανταγωνιστικότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ώστε να εξασφαλιστεί μακροπρόθεσμα η ανταγωνιστικότητα της κοινοτικής γεωργίας και η παρουσία της στις παγκόσμιες αγορές. Αποφασίστηκε, στα πλαίσια της κοινής δράσης, να δοθεί στα κράτη-μέλη η ευχέρεια να λαμβάνουν μέτρα ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, αλλά παράλληλα να τηρούν τις απαγορεύσεις και τους περιορισμούς κατά τομέα καθώς και τους κανόνες σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις.

Οι κοινοτικές ενισχύσεις στις επενδύσεις αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και στη βελτίωση της βιωσιμότητάς τους στα πλαίσια μιας ορθολογιστικότερης ανάπτυξης της γεωργικής παραγωγής. Ο εκσυγχρονισμός και η διαφοροποίηση της γεωργίας πρέπει να συμβαδίζει παράλληλα με τα μέτρα περιορισμού των πλεονασματικών παραγωγών. Για να λάβει ένας γεωργός κοινοτική ενίσχυση στις επενδύσεις πρέπει να είναι κανονικά κάτοχος γεωργικής εκμετάλλευσης, κατά κύρια απασχόληση, δηλαδή πρέπει να αφιερώνει τουλάχιστον το ήμισυ του χρόνου του στη γεωργική δραστηριότητα και να λαμβάνει από αυτή τουλάχιστον το ήμισυ των εισοδημάτων του. Επίσης πρέπει να ενισχύονται και πρόσωπα που δεν ασκούν τη γεωργία κατά κύρια απασχόληση, εφόσον τα πρόσωπα αυτά ασκούν στην εκμετάλλευσή τους δασικές, τουριστικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος.

Οι κοινοτικές ενισχύσεις πρέπει να προσανατολίζονται σε επενδύσεις που επιτρέπουν τη μείωση του κόστους παραγωγής και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, εργασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος. Η ανάπτυξη και η ειδίκευση στη γεωργία απαιτούν αξιοσημείωτο επίπεδο της γενικής, τεχνικής και

οικονομικής κατάρτισης του ενεργού γεωργικού πληθυσμού, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για νέους προσανατολισμούς στη διαχείριση, την παραγωγή, την εμπορία, καθώς και για τους νέους που σκοπεύουν να εγκατασταθούν ή έχουν πρόσφατα εγκατασταθεί σε μια εκμετάλλευση. Το Συμβούλιο εκδίδει τους κοινοτικούς καταλόγους των μειονεκτικών γεωργικών περιοχών, για τις οποίες πρέπει να ληφθούν, σε κοινοτικό επίπεδο, ειδικά μέτρα, προσαρμοσμένα στην κατάσταση τους, ιδίως προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι φυσικές συνθήκες της παραγωγής και να εξασφαλιστούν λογικά εισοδήματα για τους γεωργούς των περιφερειών αυτών. Η αποζημίωση με στόχο να αντισταθμίσει τα μόνιμα φυσικά μειονεκτήματα, η οποία παρέχεται κατ' έτος στους κατόχους εκμεταλλεύσεων που ασκούν μόνιμα τη δραστηριότητά τους στις μειονεκτικές περιοχές, αφήνεται στα κράτη-μέλη με την φροντίδα των οποίων καθορίζεται το ύψος των αποζημιώσεων μέσα στα όρια και υπό τους όρους που καθορίζονται για τους διάφορους τύπους περιοχών. Το καθεστώς ενισχύσεων για τις επενδύσεις αφορά ενισχύσεις, υπό μορφή επένδυσης σε κεφάλαιο ή ισοδύναμης επιδότησης επιτοκίου ή περιόδου χάριτος για την απόσβεση ή συνδυασμού των τρόπων αυτών για τις επενδύσεις που είναι αναγκαίες για την πραγματοποίηση του σχεδίου βελτίωσης. Το καθεστώς ενισχύσεων μπορεί να αφορά τις εγγυήσεις για τα συναπτόμενα δάνεια και τους τόκους τους, στην περίπτωση που είναι ανάγκη να καλυφθεί η ανεπάρκεια εμπραγμάτων και προσωπικών ασφαλειών. Η συνολική αξία της ενίσχυσης εκφραζόμενη σε ποσοστό του ύψους της επένδυσης περιορίζεται:

- α) όσον αφορά τις μειονεκτικές περιοχές
 - σε 45% για τις επενδύσεις σε ακίνητα
 - σε 30% για τους άλλους τύπους επενδύσεων.
- β) όσον αφορά τις άλλες περιοχές
 - σε 35% για τις επενδύσεις σε εκίνητα
 - σε 20% για τους άλλους τύπους επενδύσεων.

Τα κράτη-μέλη μπορούν να θεσπίσουν καθεστώς που να ενθαρρύνει την καθιέρωση της λογιστικής των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Το καθεστώς περιλαμβάνει τη χορήγηση ενίσχυσης στους κατόχους γεωργικών εκμεταλλεύσεων κατά κύρια απασχόληση, η οποία κατανέμεται τουλάχιστον στα τέσσερα πρώτα έτη της τήρησης λογιστικής διαχείρισης στην εκμετάλλευσή της. Η λογιστική θα τηρείται για χρονικό διάστημα τουλάχιστον τεσσάρων ετών. Η λογιστική περιλαμβάνει α) τη διενέργεια ετήσιας απογραφής έναρξης ή λήξης, και τη συστηματική και τακτική καταχώρηση, στη διάρκεια του λογιστικού έτους, των διαφόρων κινήσεων σε χρήμα και είδος που αφορούν την

εκμετάλλευση, β) καταλήγει κατ' έτος στην υποβολή i) της περιγραφής των γενικών χαρακτηριστικών της εκμετάλλευσης και ιδίως των χρησιμοποιούμενων συντελεστών παραγωγής, ii) λεπτομερούς ισολογισμού (ενεργητικού και παθητικού), και iii) των στοιχείων ιδίως του εισοδήματος από την εργασία ανά Μονάδα Ανθρώπινης Εργασίας και του εισοδήματος του κατόχου της εκμετάλλευσης, που απαιτούνται για να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα της διαχείρισης της εκμετάλλευσης στο σύνολό της, καθώς και η αποδοτικότητα των βασικών κερδοσκοπικών δραστηριοτήτων της εκμετάλλευσης.

Τα κράτη-μέλη μπορούν να χορηγούν ενίσχυση εκκίνησης στις αναγνωρισμένες ομάδες γεωργών που έχουν ως στόχο:

- α) την αμοιβαία βοήθεια μεταξύ εκμεταλλεύσεων, στην οποία συμπεριλαμβάνεται η χρησιμοποίηση νέων τεχνολογιών και μεθόδων για την προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος και τη διατήρηση του φυσικού χώρου,
- β) την εισαγωγή εναλλακτικών μεθόδων παραγωγής,
- γ) την ορθολογιστικότερη από κοινού χρήση των γεωργικών μέσων παραγωγής.
- δ) την από κοινού εκμετάλλευση. Η ενίσχυση καθορίζεται από τα κράτη μέλη και προορίζεται να συνεισφέρει στις δαπάνες διαχείρισης των ομάδων το πολύ κατά τα πρώτα πέντε χρόνια από τη σύστασή της.

Τα κράτη-μέλη μπορούν να χορηγούν στις γεωργικές ενώσεις ενίσχυση, η οποία αποσκοπεί στη δημιουργία ή την ενίσχυση των υπηρεσιών παροχής βοήθειας στη διαχείριση των εκμεταλλεύσεων και προορίζεται να συμβάλλει στην κάλυψη του κόστους διαχείρισης. Η υπηρεσία διαχείρισης πρέπει να εγκρίνεται από το κράτος-μέλος και να απασχολεί πλήρως τουλάχιστον έναν υπάλληλο ειδικευμένο. Τα κράτη-μέλη καθορίζουν την νομική μορφή των υπηρεσιών αυτών, τους όρους διαχείρισης και τήρησης λογιστικής, την ελάχιστη διάρκεια τους που πρέπει να είναι τουλάχιστον 10 χρόνια, και τον ελάχιστο αριθμό των συμμετεχόντων γεωργών. Η ενίσχυση χορηγείται για τη δραστηριότητα των υπαλλήλων που είναι επιφορτισμένοι να παρέχουν εξατομικευμένη βοήθεια σε θέματα τεχνικής, οικονομικής, χρηματοδοτικής και διοικητικής διαχείρισης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Τα κράτη-μέλη μπορούν να θεσπίσουν για τις περιοχές που κρίνουν αναγκαίο, καθεστώς ενισχύσεων, με στόχο τη βελτίωση των επαγγελματικών ικανοτήτων των ασχολούμενων με τη γεωργία. Το καθεστώς ενισχύσεων περιλαμβάνει:

- α) μαθήματα ή περιόδους πρακτικής άσκησης για την επαγγελματική επιμόρφωση και κατάρτιση των κατόχων εκμεταλλεύσεων των οικογενειών

βοηθών και των μισθωτών γεωργών που έχουν υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης, καθώς και συμπληρωματικά μαθήματα ή περιόδους πρακτικής άσκησης για την κατάρτιση των ατόμων, που έχουν στόχο να προετοιμάζουν τους γεωργούς στην εφαρμογή μεθόδων παραγωγής που συμβιβάζονται με τις απαιτήσεις προστασίας του φυσικού χώρου, στην απόκτηση του αναγκαίου επιπέδου κατάρτισης για την εκμετάλλευση των δασωδών εκτάσεών τους και γενικά στον ποιοτικό αναπροσανατολισμό της παραγωγής.

- β) μαθήματα ή περιόδους πρακτικής άσκησης για την κατάρτιση των διευθυνόντων ή διαχειριστών ομάδων παραγωγών και συνεταιρισμών, με στόχο τη βελτίωση της οικονομικής οργάνωσης των παραγωγών, καθώς και της μεταποίησης και της εμπορίας των γεωργικών προϊόντων.
- γ) μαθήματα συμπληρωματικής κατάρτισης που είναι αναγκαία για την απόκτηση του επιπέδου της επαγγελματικής ικανότητας των νέων γεωργών, των οποίων η διάρκεια πρέπει να είναι 150 ώρες τουλάχιστον.

5.1. Ειδικά μέτρα υπέρ των νέων γεωργών

Τα κράτη-μέλη μπορούν να χορηγούν ενισχύσεις, κατά την πρώτη εγκατάσταση, στους νέους γεωργούς, που δεν έχουν φθάσει την ηλικία των 40 ετών, εφόσον:

- α) Ο νέος γεωργός εγκαθίσταται σε γεωργική εκμετάλλευση σαν αρχηγός της εκμετάλλευσης. Θεωρείται ως εγκατάσταση, υπό την ιδιότητα του αρχηγού της εκμετάλλευσης, η ανάληψη της αστικής και φορολογικής ευθύνης ή συνυπευθυνότητας για τη διαχείριση της εκμετάλλευσης και η πρόσβαση στο καθεστώς της κοινωνικής ασφάλισης που ισχύει στο συγκεκριμένο κράτος-μέλος για τους ανεξάρτητους αρχηγούς εκμεταλλεύσεων.²⁸
- β) Ο νέος γεωργός εγκαθίσταται ως γεωργός κατά κύρια απασχόληση ή αρχίζει να ασκεί γεωργική δραστηριότητα ως κύρια απασχόληση, μετά την εγκατάστασή του ως γεωργού μερικής απασχόλησης. Τα κράτη-μέλη μπορούν να χορηγούν την ενίσχυση αυτή στους νέους γεωργούς, που εγκαθίστανται ως γεωργοί μερικής απασχόλησης εφόσον αντλούν το 50% του εισοδήματός τους από γεωργικές, δασικές, τουριστικές ή βιοτεχνικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες συντήρησης του φυσικού χώρου που τυγχάνουν δημόσιων ενισχύσεων, οι οποίες ασκούνται στην εκμετάλλευσή τους, υπό τον όρο όμως το 25% του συνολικού εισοδήματος του κατόχου της εκμετάλλευσης να προέρχεται άμεσα από τη γεωργική εκμετάλλευση και ο

χρόνος εργασίας που διατίθεται για τις εξωτερικές προς την εκμετάλλευση δραστηριότητες δεν υπερβαίνει το ήμισυ του συνολικού χρόνου εργασίας του κατόχου της εκμετάλλευσης.

- γ) Οι επαγγελματικές ικανότητες του νέου γεωργού να πληρούν ένα επαρκές επίπεδο κατά τη στιγμή της εγκατάστασής του ή το αργότερο δύο χρόνια μετά την εγκατάσταση.
- δ) Η εκμετάλλευση να απαιτεί όγκο εργασίας το λιγότερο ισοδύναμο προς μια ΜΑΕ (μονάδα ανθρώπινης εργασίας) και ο όγκος πρέπει να επιτυγχάνεται το αργότερο δύο χρόνια μετά την εγκατάσταση.

Τα κράτη-μέλη καθορίζουν: 1) τους όρους εγκατάστασης, 2) τους ειδικούς όρους στην περίπτωση κατά την οποία ο νέος γεωργός δεν εγκαθίσταται ως μόνος αρχηγός της εκμετάλλευσης στην εκμετάλλευση και ιδίως εφόσον εγκαθίσταται στα πλαίσια ενώσεων ή συνεταιρισμών των οποίων κύριος στόχος είναι η διαχείριση γεωργικής εκμετάλλευσης, 3) την επαγγελματική ικανότητα στο γεωργικό τομέα, η οποία απαιτείται τη στιγμή της εγκατάστασης ή εντός προθεσμίας δύο ετών από την εν λόγω εγκατάσταση, και 4) τους όρους υπό τους οποίους διαπιστώνεται ότι ο όγκος εργασίας, ο ισοδύναμος το λιγότερο προς μια ΜΑΕ, επιτυγχάνεται το αργότερο εντός δύο ετών μετά την εγκατάσταση.

Οι ενισχύσεις κατά την εγκατάσταση μπορούν να περιλαμβάνουν:

1. Εφάπαξ πριμοδότηση, της οποίας η πληρωμή μπορεί να κλιμακώνεται σε περίοδο πέντε ετών κατ' ανώτατο όριο. Τα κράτη μέλη μπορούν να αντικαθιστούν την εν λόγω πριμοδότηση με ισοδύναμη επιδότηση επιτοκίου.
2. Επιδότηση επιτοκίου για τα δάνεια που συνάπτονται για την κάλυψη των επιβαρύνσεων που απορρέουν από την εγκατάσταση. Η επιδότηση έχει περίοδο ως δεκαπέντε χρόνια, η δε κεφαλαιοποιημένη αξία της εν λόγω επιδότησης δεν μπορεί να υπερβαίνει την αξία της εφάπαξ πριμοδότησης.

Τα κράτη μέλη μπορούν να καταβάλλουν υπό την μορφή επιχορήγησης, το ισοδύναμο της επιδότησης που προκύπτει από το ύψος και τη διάρκεια των δανείων που έχουν συναφθεί.

5.2. Πρόωρη συνταξιοδότηση των αγροτών

Το πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης για την πρόωρη συνταξιοδότηση των αγροτών στοχεύει στην ενθάρρυνση της παύσης της γεωργικής δραστηριότητας, στη μείωση του γεωργικού δυναμικού της παραγωγής, στη βελτίωση των εκμεταλλεύσεων με τη διεύρυνση της στρεμματικής επιφάνειάς

²⁸ Κανονισμός (Ε.Κ.) αριθμ. 950/97.

τους καθώς και στη δημιουργία βιώσιμων εκμεταλλεύσεων. Το πρόγραμμα επιτρέπει την μεταβίβαση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων από κατ' επάγγελμα γεωργούς άνω των 55 χρονών, αρχηγούς γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε νέους γεωργούς.²⁹

Ο δικαιούχος πρέπει να ασκεί ως κύρια απασχόληση τη γεωργική δραστηριότητα τουλάχιστον τα τελευταία 10 χρόνια, να είναι μόνιμος κάτοικος του νομού στο οποίο υπάγεται η γεωργική του εκμετάλλευση, να έχει παραχωρήσει με συμβολαιογραφικό έγγραφο οριστικά το σύνολο τη εκμετάλλευσης στο διάδοχό του, να έχει διακόψει οριστικά την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας, ο δε διάδοχος να είναι ηλικίας από 20 έως 40 ετών με επαρκή επαγγελματική ικανότητα και να ασκήσει αμέσως, μετά την παραλαβή της γεωργικής εκμετάλλευσης το γεωργικό επάγγελμα κατά κύρια απασχόληση.

Το ύψος της ετήσιας αποζημίωσης είναι 720.000 δρχ. και μπορεί να αυξηθεί κατά 180.000 δρχ. ετησίως αν ο διάδοχος γεωργός είναι έως 30 ετών ή αν η παραχωρούμενη εκμετάλλευση του δικαιούχου βρίσκεται στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου ή σε Δήμους και κοινότητες των νομών Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων, Καστοριάς, Φλώρινας, Πέλλας, Κιλκίς, Σερρών, Δράμας, Ξάνθης, Ροδόπης, Έβρου και εντός των ορίων των 20 χλμ. από τη μεθοριακή γραμμή.

Η προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης επικεντρώνεται στη δημιουργία εύρωστων οικονομικά γεωργικών εκμεταλλεύσεων, με σύγχρονες μεθόδους παραγωγής, με προσανατολισμό σε αποδοτικές καλλιέργειες, ώστε να εξασφαλίζουν οι γεωργοί ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης με παράλληλη αύξηση του μορφωτικού τους επιπέδου.

²⁹ Κανονισμός (Ε.Κ.) αριθμ. 950/97.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Απ' όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω, είναι φανερό ότι οι αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν άμεση ανάγκη δανείων τόσο για κεφάλαια κίνησης όσο και για μεσο-μακροπρόθεσμα δάνεια.

Σήμερα οι αγροτικοί συνεταιρισμοί εξαρτώνται 100% από την ΑΤΕ για τη συνέχιση της λειτουργίας τους. Έχουν άμεση ανάγκη κεφαλαίων κίνησης και μεσο-μακροπρόθεσμων δανείων, ενώ ταυτόχρονα πρέπει να απαλλαγούν από το βάρος των χρεών που δημιουργούσαν για λόγους κοινωνικής πολιτικής. Πρέπει να απαλλαγούν απ' αυτό το βάρος το γρηγορότερο δυνατό.

Στην παρούσα εργασία δίνεται το βάθος και το πλάτος της κρίσης που περνά σήμερα το συνεταιριστικό κίνημα. Αυτή η δραματική κατάσταση που επικρατεί και που απαιτεί σήμερα άμεσες λύσεις.

Είναι ίσως περιττό, αλλά πρέπει, να επαναληφθεί ότι οι αγροτικοί συνεταιρισμοί συμβάλλουν άμεσα στη διαμόρφωση του αγροτικού εισοδήματος, διακινώντας πάνω από το 50% της αγροτικής παραγωγής. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις οι αγροτικοί συνεταιρισμοί διακινούν ακόμη και το 80-90% κάποιου προϊόντος. Σήμερα όμως τα στελέχη των συνεταιριστικών οργανώσεων βρίσκονται μπροστά σ' ένα αδιέξοδο. Διαθέτουν τις περισσότερες ώρες της εργασίας τους στην προσπάθεια εξασφάλισης δανείων, για να καταφέρουν να συνεχιστεί η λειτουργία των συνεταιριστικών οργανώσεων. Αντί να διαθέτουν όλο τους το χρόνο, απερίσπαστοι, στην προσπάθεια εξυγίανσης και εκσυγχρονισμού της οργάνωσής τους, επισκέπτονται συνεχώς τα γραφεία της ΑΤΕ και των υπουργείων ψάχνοντας με αγωνία τη λύση στο πρόβλημά τους.

Η λύση όμως δεν θα έλθει μ' αυτό τον τρόπο. Η Πολιτεία και η ΑΤΕ καθυστερούν απαράδεκτα τη λήψη απόφασης, τη λήψη της όποιας απόφασης. Κανείς δε γνωρίζει το μέλλον της οργάνωσής του. Άλλοτε ακούνε ότι ρυθμίζονται τα χρέη, άλλοτε ότι πωλούνται οι εγκαταστάσεις τους σε ιδιωτικές επιχειρήσεις και άλλοτε ότι πάνε για εκκαθάριση. Αν μη τι άλλο, η εκκρεμότητα αυτή πρέπει να λήξει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αβδελίδης Π., "Ο συνεταιρισμός στις συνθήκες του καπιταλισμού", εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1978.
- ΑΤΕ, "Το πιστωτικό έργο της ΑΤΕ", ΑΤΕ, Αθήνα, 1987.
- Δημόπουλος Θ., "Τα αγροτικά δάνεια και ποιος ζημιώνεται", εφ. Το Βήμα 16/8/87.
- Εγκύκλιος διαταγή ΑΤΕ 320/84.
- Εγκύκλιος διαταγή ΑΤΕ 105/91.
- Κανονισμός Ε.Κ. 950/97.
- Κρουσταλλάκη - Μπερέτου Σ., "Αγροτικοί Συνεταιρισμοί: Θεσμός οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης", Αθήνα, 1990.
- Λάμπρος Κ., "Συνεταιρισμοί και ανάπτυξη", εκδ. Κοχλίας, Αθήνα, 1985.
- Παπαγεωργίου Κ. - Πάτση Π., "Οργάνωση και διοίκηση Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων και συνεταιρισμών", Ίδρυμα Ευγενίδου, Αθήνα, 1983.
- Σιφνιώτης Κ., "Προβλήματα χρηματοδότησης των Συνεταιρισμών", περιοδ. Συνεταιριστική Πορεία, Τεύχος 25/26, 1992.
- Σιφνιώτης Κ., "Συνεταιριστική Οικονομία", εκδ. Κριτική, Αθήνα, 1990.
- Σπάθης Π., "Ο ρόλος της Αγροτικής Πιστωτικής Πολιτικής στην Ελλάδα", Εισήγηση 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, 1994.
- Σταματούκου Γ., "Οι εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα και η δανειοδότηση των Α.Σ.Ο.", περιοδ. Συνεταιριστική Πορεία, Τεύχος 38, 1995.
- Στρατηγοπούλου - Φάσσου Γ., "Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις και τα οικονομικά των συναλλαγών", περιοδ. Συνεταιριστική Πορεία, Τεύχος 40, 1995.
- Χατζηαντωνίου Α., "Δυνατότητες χρηματοδότησης του αγροτικού τομέα με τη συμμετοχή της ΕΟΚ", ΑΤΕ, Αθήνα, 1986.
- Χρήστου Κ., "Ρύθμιση οφειλών των συνεταιριστικών οργανώσεων", περιοδ. Συνεταιριστική Πορεία, Τεύχος 40, 1995.